

RUCAXI Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Teuquiru que mütiutavaüritüa

¹ Yümüiretü meniuyuvaüriya memüteti'utüanicü naime hepaüsita tasata que mütiuyü.

² Müme sutüapai memunenierixü, tupirisixi memacü niuqui 'aixüa manuyüne metecuxatatü, müme metateniyetuiriene mücü niuqui.

³ Neta nai que mütiuyü matüaripai hicüque heiseriemecü netinicuvaunecaitüni. 'Ayumieme nemareuyehüvrietü, Teuquiru 'acu, nepünevaüriya xexuime naime nemaraca'utüirienicü

⁴ yapemütimaicacü 'icü niuqui pemu'eni hepaüsita que mütise'i.

Que mütiutahüavarie, Vani 'ariqueque que mütinuivaquecai

⁵ Mericüsü quepauca Herurexi müti'aitametücai Cureya cuieyarisie, mara'acame 'aniuyeicacaitüni Huriyusixi teüteriyari vamara'acate xevitü hücütütü, Sacariya titevatü, 'Aviyaxi teüterimama metenitetevacaitüni mara'acate vahamatü müti'uximayacai. Yü'üya canexeiyacaitüni 'Erisaveti titevacame, mara'acame nu'ayatüme.

⁶ Yü'üitatü heiseriemecü yameteniyuriecaitüni Cacaüyari hüxie. Yametenicahucaitüni Ti'aitame que müti'aitacai naime, vahesie carahüivacacu.

7 Nunusi mepücahexeyacai 'Erisaveti mücayüvecaicü. Mecani'uquiravesixitücaitüniri.

8 Mericüsü Sacariya mara'acametütü tini'uximayacaitüni Cacaüyari hüxie quepaucua 'Aviyaxi teüterimama vahesie mütiunaquixü.

9 Mara'acate que mütivayeyaritücai, hesiena tini-unaque heiva Ti'aitame tuquitana meutahanicü, müticüsinaiyanicü.

10 Quepaucua maye'a mütitacüsinaiyacü, yunaitü teüteri tacua meniyneneviecaitüni.

11 Hicü nixeiya niuqui tuayame Ti'aitamesüa mieme mana 'utiveme müracüsinaiyasie serieta.

12 Sacariya 'ixeyatü niuyuitüarieni yu'iyarisie, niutimani.

13 Hicü niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca, Sacariya 'acu. 'A'ivaurica pü'enierie. 'A'üya 'Erisaveti xenive canitinuiv-itüamücü. Vani petiniterüvamücü.

Peni'atemaviecamücü vaüca,
'Aiyari cuini mieme ninaqui'acamücü

14 Yümüretü mecaniyutemamaviecacuni
Quepaucua mütinuiva.

15 Canimarivemücü Cacaüyari hüxie.

Caxie vinuyari,
Xeime vinuta pücaye'eni.

'Iyari Mütiyupata
Caniviyamücü püta tinuivayu.

16 'Ixaherisixi teüteriyari yumüireme
Ta'aurie canivaraxüriemücü,
Ti'aitame memayexeyanicü
Yucacaüyaritüme.

17 Canenuchaitüiyamücü Ti'aitame
'Eriyaxipaü tiuca'iyaritü,

Türücariyaya hexeyatü.

Va'uquiyarima ta'aurie nivaraxüriemücü,

Yütüriyama memüvara'erivanicü,

Müme yuri memücate'erie

Ta'aurie nivaraxüriemücü,

Müme heiseriemecü yamemütecahu vahepaü
memüteyücühüavenicü.

Nivacuha'aritäamücü teüteri,

Ti'aitame memücueviecacü.

¹⁸ Hicü Sacariya müpaü tinicühüaveni niuqui tu-
ayame, Que 'aneme 'inüariyarcü yanepütimaica.
Necani'uquirasitüni, ne'üyata tucariya ranütitüa.

¹⁹ Hicü niuqui tuayame müpaü tinicühüaveni, Ne
Cüravieri necanihücütüni. Cacaüyari hüxie neni-
uveni. Yanemümatitahüavecü necaneyenü'arieni,
nematitaxatüanicü 'icü niuqui 'aixüa manuyüne.

²⁰ Hicü camü, cayuvatü pepütiyerüni, pecaniu-
vetü pecanayeimücü mexi ca'aye'aveni, 'ecü yuri
pemücatiuta'ericü neniuquisie. Peru neniuqui
canaye'amücü quepaucua tucari maye'ani.

²¹ Mericüsü teüteri menicueviecaitüni Sacariya.
Meni'iyarixiecaitüni 'emüreutevicaicü tuquita.

²² Hicü vayeyaca niyutatexieni varahüavetü.
Müme yametenetimani quename tixaütü tiuxei
tuquita. 'Iya yumamacü nivacu'inüaritüvacaitüni.
'Aniucateitüni caniuvetü.

²³ Hicü heutiparecu 'uximayasicaya, yuquie
caneyani.

²⁴ Hicü 'ana 'üyaya 'ayehucatü nayani 'Erisaveti.
Niyu'avietacaitüni 'auxüme meseri müpaü 'utaitü,

²⁵ Camü, 'ipaü tiniuyurieni Ti'aitame,
yuvaüriyatü 'aixüa münesiyurienicü, teüteri
memücanesinanaimacacü.

Mariya que mütiutahüavarie, Quesusi 'ariqueque que mütitinuivaquecai

²⁶ Mericüsü 'ataxevirieca meserisie Cacaüyari nitanü'ani yuniuqui tuayame Cüravieri, Carereya cuieyarisie quiecarisie Nasareti müracutevasie.

²⁷ 'Üimari mücaxuriquicaisüa nitanü'ani Mariya müтитеvacaisüa. Nitiviquieximecaitüni, 'uqui Cuse titevatü nitivitüni quecaitüni. Cuse Raviri canin-unuiyarieyatücaitüni.

²⁸ Hicü Mariyasüa heutahaca niuqui tuayame, müpaü niutayüni, 'Aixüa 'acu. Ti'aitame 'aixüa catiniuca'iyarini 'ahesie mieme, 'ahamatü puyeyica.

²⁹ Mücü yu'iyarisie niuyütüarieni, yatinicu'erivacaitüni titayari müpaü mütivaüritüa.

³⁰ Niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca, Mariya 'acu. Cacaüyari 'aixüa pütüuca'iyari 'ahesie mieme.

³¹ Hicüri pe'ayehucatü pecanayeimücü, pecanitinivemücü. Quesusi pecatiniterüvamücü.

³² Canimarivemücü,

Que mü'ane taheima macave nu'aya canimarivacamücü.

Ravirisie caniyeyeimücü,

Ti'aitame Cacaüyaritütü canipitüamücü

Raviri 'uvenieyasie mayerünicü

Que müti'aitacai 'iya.

³³ 'Ixaherisixi teüteriyari

Catinivata'aitüamücü yuheyemecü.

Que müti'aita

Pücatipare hasuacu.

34 Hicü Mariya müpaü tinitahüave niuqui tuayame, Mericüte, quepaütütü 'ipaü pütüyüni. 'Uqui nepücamate.

35 Niuqui tuayame müpaü tinitahüave, 'Iyari Mütiyupata 'ahesie caninuamücü. Que mü'ane taheima macave Yütürücariyacü camani'etüriviyamücü. 'Ayumieme nunusi mütinuiva canipasiemücü Cacaüyarisie mieme, Müpaü catinimarivacamücü Cacaüyari nu'ayatütü.

36 Camü, 'a'iva yateva 'Erisaveti 'ayehucatü nayani 'ucarasitütü. 'Ataxeime meseri niyurieca 'iya caniveveme memüxatacai.

37 Cacaüyari pücajutatexieni, naimecü püyüveni püta.

38 Mariya müpaü tinitahüave, Mericüte, ne Ti'aitame necatini'uximayatameyatüni. Que pemaine yaquetiuyüni. Hicü niuqui tuayame caneyani.

Mariya que mürecu'ivataxü 'Erisavetisüa

39 Hicüsüari yucuha'aritüaca caneyani Mariya. Yumexüitüatü quiecarisie neta'ani hürü mananiere Cureya cuieyarisie.

40 Sacariya quita heutahaca, nitavaüritüani 'Erisaveti.

41 Mericüsü 'Erisaveti quepaucua mi'eni Mariya 'ivaüritüacacu, nunusi neucuyuaxüani huriepana. Hicü 'Iyari Mütiyupata nivüya 'Erisaveti.

42 Müpaü niutayüni carima, Vaüca 'aixüa pepu'itüarie, hipatü 'ucari temüca'itüariepaü. 'Aixüa cani'itüariemücü que mü'ane pemütinuivitüani.

43 Nehesie que tinaque neti'aitüvame varusieya münesi'ivatamiecü.

44 Camü, 'avaürisica ne'u'eniecu, nunusi yutemavietü neucuyuaxüani nehuriepa.

45 'Aixüa pecani'itüariemücü yuri pemütiuta'ericü quename 'aye'ani naitü que pemütiutahüavarie, Ti'aitame que mümaretahüavixü.

46 Hicü Mariya müpaü niutayüni, Ne'iyari müpaü paine, Ti'aitame canitürücaüyeni.

47 Ne'iyari niyutemavieca nehe'erivatü Cacaüyari münesi'utavicueisitüacü.

48 Caneniuxeiya ti'uximayatame que nemütihücü hesiena mieme,

Sepa tixaü nemücatihücü.

Camü, 'uxa'a varie yunaitü nuivarite

'Aixüa ne'itüarietame mecaneni'eriecacuni.

49 Que mü'ane mütürücaüye

Marivemecü caneniuyurieni.

Mücü Pasiecame canixasivani.

50 Canivanenimayaca yunaime
memüteheiyehüvirie,

Vanivemata nivanenimayaca.

51 Yücümana que mütiyuriene

Canimasiücüni que mütitürücaüye.

Nivareutaveiyaxüani müme memüteyucatave'erie

Yu'iyarisie que memütecu'eriva,

52 Cuipea te'aitamete nivarunavairieni

Tita memüte'aita,

Müme tixaü memücatehüme püta

Nivaruhürütüani vaüca.

53 Memeuhacacuicuai nivarutihüniya 'aixüa mü'aneü.

Memeuca'uai nivareutanü'axüani mema-
maveme.

54-55 Nisutüani tasiparevietü 'Ixaherisixi teüteriyari
Hesüana mieme temüte'uximayatamete,
He'erivatü que mütivarutahüavixü ta'uquiyarima.
Caninenimayaca 'Aurahami yuheyemecü,
Cataninenimayaca tame hesiena temüyecü.

56 Mericüsü Mariya 'Erisavetisüa niucateitüni
'esivatücacu haica meseri. 'Arique yuquie neyani.

Vani Ti'üyame que mütiutinuivaxü

57 Mericüsü tucari naye'ani 'Erisaveti
mütinivenicü. 'Uquitüme niutiniveni.

58 Hicü 'auravatari maremama yu-
naitü mete'utamariECA Ti'aitame vaüca
que mütitanenimayataxü, hamatüana
mecaniyutemamaviecaitüni.

59 Hicü 'atahairieca tucarisie mecaniu'axüani
me'l'inüaritüanique nu'esi Huriyusixi vaxitequiy-
acü. Sacariya mecateniterüvaquecaitüni 'uqui-
yarieyapaü.

60 'Ana varusieya müpaü niutayüni, Tixaüsietü.
Vani catinitevacamücü püta.

61 Müme müpaü metenitahüave, Haquevasü
'amare pumave müpaü titevatü.

62 Yumamacü menitahüave quemasieya, que
mütinaque mütiterüvarienicü.

63 Xapa 'uta'ivauca, müpaü 'utaineme
canaca'utüani, Vani catinitevacamücü püta.
Yunaitü meniuhüxiyani.

64 Hicü yapaucua nenieya niuxünarieni. Niuta-
niuni 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita.

65 'Auravatari yunaitü mecanimamacaitüni.
Naisarie Cureya hüriyarisie que mütiuyü
catinicuxaxasivacaitüni.

⁶⁶ Yunaitü memü'enanacai meniyu'iyaritüacaitüni müpaü meteyücühüavetü, Que 'anetü payani 'icü nunusi. Mücü meta, Ti'aitame yütürücarıyacı nıpareviecaıtüni.

Sacariya que mutayü, Cacaüyarısie mieme ticux-atatü

⁶⁷ 'Ana Cacaüyari 'Iyarıeya Mütiyupata canıviyani nunusi 'uquıyarıeya. Sacariya niutaniuni Cacaüyarısie mieme müpaü 'utaitü,

⁶⁸ 'Aixüa queticühüavarüvani Ti'aitame, Que mü'ane 'Ixaherısixi mütacacaüyari.

Nısütüani yuteüterima va'üviyatü, 'Aixüa 'iyurıenetü memüxünarıenicü.

⁶⁹ Que mü'ane mütürücaüye niuquerieni, mütasıtavıcueısıtüanicü,

Raviri quie mieme,

Raviri müti'uxımayacaicü Cacaüyarısie mieme

⁷⁰ Merıpaıtü que mainecai que mütiyurıenıquecai.

Yametenıcxatataıtüni texaxatametemama

Memupasie hesıena mieme,

Memutınıucacaicü hesıena mieme.

Müpaü meniutiyanecaitüni

⁷¹ Mütasi'utavıcueısıtüanıquecaicü

Müme memütasi'aye'uni memücatasi'a'ıvacü,

Müme memütasi'uxıve'erie memücatasi'a'ıvacü.

⁷² Müpaüta meniutiyanecaitüni

Müvanenımayataquecaicü ta'uquıyarıma

He'erıvatü türatu mutavevi yücümana,

⁷³ Que mütiyuhürıtüa yaticühüavetü ta'uquıyari 'Apurahami

Quename tasıpitüanıquecai

⁷⁴ tecamamatü

Temütavıcueısıtüarıenicü

Müme memütasi'aye'uni memücatasi'a'ivacü,
 Temeyexeiyanicü 'iya que mütinaque,

⁷⁵ Hesiena mieme tepasietü,

Heiseriemecü yatetecahütü,

Hüxiena te'u'uvatü mexi te'ayeneniere.

⁷⁶ 'Ecü meta nunusi 'acu,

Que mü'ane taheima macavesüa mieme tixax-
 atame

Pecatiniuterüvarüvamücü.

Ti'aitame pepanucuhaitüiya

Huyeya 'aixüa pemüyurienicü.

⁷⁷ Teüterimama petinivatahecüatüamücü

Que mütivatavicueisitüani pehaitü,

Que mütivareuyehüvirieni müme 'axa memüte'uyuri
 pehaitü.

⁷⁸ Müpaü catiniyuriemücü

Tacacaüyari mütiyucanenimayacü.

'Ayumieme que mü'ane taheima mümieme caninu-
 amücü.

⁷⁹ Nivahecüariviyamücü müme yüvipa memütitei,

Müme meta mecui'ivarümetü memüyüriyarie

Nivahecüariviyamücü.

Ta'ücate cataniseiriyamücü,

Temeu'uvanicü haque 'aixüa temütetaxeianicü

Cacaüyarimatü.

⁸⁰ Mericüsü nunusi caniverecaitüni. 'Iyarieya
 türücaüyetü nayani. Macumavesie neyeicacaitüni
 mexi tucarieya ca'aye'avecai cuxi masiücütü
 mayanicü 'Ixaherisixi vahüxie.

2

Quesusi que mütiutinuivaxü
(Mateu 1:18-25)

¹ Mericüsü 'ana 'aisica neutanü'ariexüani Sesaxi 'Acusitusüa mieme, müpaü 'utaitü, yunaitü cuiepa memütama memayucayasacü.

² Mücü 'inüari matüaripai mieme puyü quepau-cua Sireniyu mehüritüariecai Siriya cuieyarisie.

³ Yunaitü mecaneutayeixüani memayucayasacü yuxexütü yuquiecarisie.

⁴ Hicü Cuse Carereya cuieyarisie Nasreti müracutevasie neyeyani. Cureya cuieyarisie ninuani Raviri quiecariena Vereni müracutevasie. Raviri quie canimiemetücaitüni, Raviri nunuiyarieya canihücütücaitüni.

⁵ Macayerienicü neyeyani Mariya 'avitütü mücü mayehucacaicü. 'Üyaya nayaniquecaitüni.

⁶ Mana mexi me'u'uvacai, tucarieya naye'ani mütinivenicü.

⁷ Hicü yumatüari niutiniveni. Tuvax-atecü nicu'eima, vacaisixi vacanuvasio nicateeni mücaxuavecaicü vahesie mieme memüva'axüaniquecaisie.

Taheima miemete niuqui tuayamete que memütevarutahüavixü muxasi vahüvemete

⁸ Mericüsü 'ana muxasi vahüvemete mana me-niu'uvacaitüni. Yeuta menivahütüvecaitüni yu-muxasi yüvicüta.

⁹ Hicü vahüxie niutaqueni niuqui tuayame Ti'aitamesüa mieme. Va'aurie nacuxavatücaitüni Ti'aitame hecüariyacü. Vaüca menimamacaitüni.

¹⁰ Hicü niuqui tuayame müpaü tinivarutahüave, Xepücamamaca. Hicü nenixetaxatüamücü niuqui 'aixüa manuyüne. Vaüca canixuavecamücü temavierica yunaime teüteri vahesie mieme.

11 'Icū tücarisie tiyuvicueisitüvame canetinuiva xehesie mieme. Raviri quiecariena tineyüni. Que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütütü canihücütüni, Ti'aitame canihücütüni.

12 'Icū 'inüaricü xecaneitimaicuni. Nunusi xecanexeyiacuni tuvaxatecü 'eimeme, vacaisixi vacanuvasio heyecaimo.

13 Hicü yapaucua niuqui tuayame 'aurie meniuti'uni muyuavisie miemete yumüretü, 'aixüa me'utiyuatü Cacaüyari hepaüsita, müpaü me'utiyuatü,

14 Taheima visi catinicühüavarüvani Cacaüyari.

Cuiepa 'aixüa mecatenixeiyariecuni teüteri Müme vacümana münaqui'a.

15 Mericüsü niuqui tuayamete muyuavisie meheutiyunixüacu, müpaü meteniyühüavecaitüni muxasi vahüvemete, Hicümüsüari tepüyehu Verenipaitü. Tepi'ixüariyu que mainecai, Ti'aitame que mütatiutahüavixü.

16 Meyumexütüatü menecüne. Mevaruta'ivauca Mariyamame menivarutaxeiya Cuse, nunusi meta vacaisixi vacanuvasio yecaimo.

17 Mevaruxeiyaca metenicuxatacaitüni que memüte'utahüavarie nunusi hepaüsita.

18 Yunaitü memü'enanacai menihüxiyacaitüni que memütevarutahüavixücü muxasi vahüvemete.

19 Masi Mariya ni'üviyacaitüni yu'iyarisie 'icü naime, yu'iyaritüatü hepaüsitana.

20 Hicü menecüne muxasi vahüvemete 'aixüa metecuxatatü Cacaüyari hepaüsita nai que memüte'uxeicü nai que memüte'u'enicü. Naitü catiniuyüni que memüte'utahüavarie.

Tuquita que müti'atüarie Qesusi

21 Mericüsü 'atahairieca tucari meni'inüaritüani Huriyusixi teüteriyari vaxitequiyacü. 'Ana Qesusi tiniuterüvarieni, niuqui tuayame que mütiterüvaxü yuvarusisie ca'ayecaicu cuxi.

22 Mericüsü Muisexi 'inüaricü catini'aitacaitüni nivecame hepaüsita. Tucari 'aye'acu memüyu'itienicü, Querusareme menecüne nunusi meheyetuanique Ti'aitamesüa.

23 Müpaü catine'uca 'inüari xapayarisie, Ti'aitame meripaitü que mainecai, Yunaitü 'uqusi matüarixi memütinunuiva, müme mecanipasiecacuni Ti'aitamesie mieme.

24 Menecüne memütemavanicü Ti'aitame que mainecai, xüa 'inüari xapayarisie que müre'ucai, Cucuruxi xei parisi, mesü veuraixi türixi yuhutame mecanivaremavacacuni, 'utaitü.

25 Hicü tevi Querusareme necateitüni Simiyuni titevatü. 'Iya heiseriemecü yaticamietü Cacaüyari nayexeiyacaitüni. Nicueviecaitüni 'Ixaherisixi teüteriyari vanütüvame. 'Iyari Mütiyupatacü nihünecaitüni.

26 Müpaü tiniupitüarieni, 'Iyari Mütiyupata que mütitahüavixü, quename cuitü camüniquecai. 'Ixeiyame que mü'ane Ti'aitame micayeniquecai Cürisitütüme xEICÜA, 'anarique canimüniquecaitüni.

27 Hicü 'Iyari 'inücu, Huriyusixi vatuquipa ninuani. 'Arique Qesusi 'uquiyarimama meneutahaxüani yame'iyurienique nunusi, Huriyusixi que mütivayeyari, 'inüari niuquiyarisie que müre'uxa.

28 'Ana Simiyuni nenutuni. 'Aixüa niutayüni Cacaüyari hepaüsita, müpaü 'utaitü,

29 Hicürixüa necusiyari 'acu,

Pepeye'atüa 'aniuqui.
 Pepünesi'uxünaxü
 Ne'iyarisie neca'uximatüariecacu.
 'Ahesie mieme nepüti'uximaya.
³⁰ Hicürixüa necümana nepütiuxei
 Que pemütivavicueisitüani teüteri.
³¹ Nepixei tita pemütiha'aritüa
 Yunaimeteüteri vahüxie.
³² Canivahecüariviyamücü hipame nuivarite,
 Visi te'aneneme catanayeitüamücü
 'Ateüterima 'Ixaherisixi
³³ Hicü 'uquiyarieya varusieya
 meniyu'iyaritüacaitüni müpaü mainecaicü
 hepaüsitana.
³⁴ 'Aixüa xepü'itüarieca, niutayünita Simiyuni.
 Müpaü Mariya tiniutahüave nunusi varusieya,
 Camü 'icü nunusi
 Yümüiretü 'Ixaherisixi
 Mematixürienicü,
 Yümüiretüta
 Memanucu'unicü
 Cani'ayumiemetüni.
 'Inüari caniyümücü,
 Caniniuquimariecamücü.
³⁵ 'Ecüta 'a'iyarisie
 Pecanisequiemücü hivericacü,
 Cumu 'ixipara que mütiyuseve.
 Mücü que mütiyurieneñi,
 Yümüiretü memasiücütü mecanacünicuni
 Que memüteyücühüave yu'iyarisie.
³⁶ Xevitüta 'acaniyeicacaitüni 'ucarasitütü,
 Hana titevatü. Mücü Cacaüyari niuquieya
 canicuxatacaitüni. Panuheri caninu'ayatücaitüni,
 'Aseri nunuivarieyatütü. Caniseüyecaitüni, nauca

teviyari heimana nauca viyari canihücaitüni.
'Utiviquireca 'atahuta viyari piteütacai yücüna,

³⁷ 'umücu yuxaüta 'eniucateitüni. Tuqui curaruyarita pücavayeyeicacai masi yuhaquetü yunenevietü pü'ayumiemetücai tucarcü tücaricü.

³⁸ Hicü 'aura 'uyaca pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Qesusi hepaüsita tinivacuxaxatüvacaitüni Querusaremetari memüta'icuevacai memütaxünarienicü yunaitü.

Nasareti que memütehecü

³⁹ Hicü meheye'atüaca naime que müre'uxa 'inüari xaparyasie, Ti'aitame que mainecai meripaitü, Carereyasie menecüne. Yuquiecarimeneta'axüani Nasareti müracusevasie.

⁴⁰ Mericüsü nunusi niverecaitüni türücaüyetü timaivetü nayeiximecaitüni, Cacaüyari 'aixüa pütüca'iyaricai hesiena mieme.

Temaicüyari Qesusi tuquita que mütiyeyecacai

⁴¹ Mericüsü xexuime visie 'uquiyarimama Querusareme meneta'axecaitüni 'ixüararipa quepaucua meme'erivacai, Cacaüyari que mütiyaruhayevaxü vateüterima.

⁴² Hicü quepaucua tamamata heimana huta viyari mühücai, mana meneutiyunixüani, teüteri que mütiyayeyaritäcai 'ixüararipa.

⁴³ Hicü heutiparecu, yu'utüma mehahuximecacu, Qesusi Querusareme neyuhayeva, 'asimecatemaicacu 'uquiyarimama.

⁴⁴ Teüteri vasata 'uyeicame me'erietü, xei tucari meniu'uvacaitüni. 'Ana yu'ivama yumarema vahesüa menitivautücüne.

⁴⁵ Meca'itaxeiyavavetü, Querusareme menacunuaxüani me'icuvautüvetü.

⁴⁶ Hicü hairieca tucari meneitaxeiya tuqui curaruyarita 'ayecaime, te'üquitamete vahixüapa 'ucaime. Niva'eniecaitüni nivacu'ivaviyacaitüni.

⁴⁷ Yunaitü memi'eniecai menihüxiyacaitüni timaitü que mütivacu'eiyacai.

⁴⁸ Hicü 'uquiyarimama me'ixeyatü meni'iyarixiecaitüni. Varusieya müpaü tinitahüave, Nenive, titayari müya petatiuyuri. Tepümasicuvautüve tetahiverietü 'a'uquiyarimatü.

⁴⁹ Müpaü tinivarutahüave, 'E'e, cari xepünesicuvautüvecai. Tamü, 'asixecatemaicai, meuyevesecü ne'uquiyari quiya hepaüsita nemü'ayumiemetünicü.

⁵⁰ Müme 'asimepücateheitima niuquieyasie que mainecai.

⁵¹ Hicü vahamatü neyani, Nasareti meneta'axüani. Que memaitücatei yacatini-camiecaitüni. Varusieya yu'iyarisie ni'üviyacaitüni 'icü naimé.

⁵² Qesusi timaivetü canayeiximecaitüni, caniverercaitüni. Cacaüyari, teüterita masi vaüca simetenixeiyacaitüni.

3

Vani Ti'üyame que müticuxatacai

(Mateu 3:1-12; Maricuxi 1:1-8; Vani 1:19-28)

¹ Mericüsü 'ana Tiveriyu Sesaxi tamamata heimana 'auxüme viyari niuyurieni ti'aitatü, Punisiyu Piratu niucayerieni 'isücametütü Cureya cuieyarisie, Herurexi nihüritüariecaitüni Carereya cuieyarisie müti'aitanicü, Piripe

Herurexi mü'ivayatücai catini'aitacaitüni 'Itureya cuieyarisie Türacuniti cuieyarisie, Risaniyaxi catini'aitacaitüni 'Aviriniyasie,

² 'Anasi Caipasi mecanihüritüariécaitüni mara'acate. 'Ana Cacaüyari yuniuqui nipitüani Vani Sacariya nu'aya, macumavesie 'uyeicame.

³ Naisarie Curutani hatuxameyari tesie niuyeicacaitüni müpaü tivacuxaxatüvatü, memütehayevecü que memüteyuriecäi para Cacaüyari mütivareuyehüvirienicü 'axa que memüte'uyuri, mücücü memüca'üyarienicü.

⁴ Yacatiniyurienecaitüni que müre'uxa Quisariyaxi xapayasie, Cacaüyari niuquieyacü que müticuxatacai, Xevitü mahiva macumavesie 'uветü, Xequeneucuha'aritüa Ti'aitame huyeya, haitü, Xexeuravime xequeneutivevi huyeya, haitü.

⁵ Naitü 'aqui cananuparecutüariexüamücü, Naitü yemuri 'emütütü 'esimütütü 'acuveritü canayeitüariemücü

Tita mütitutune xexeuravitü nayeimücü

Tita müracutetexiya 'acuharuanitü canayeimücü

⁶ Yunaitü teüteri mepixeiya que mütiyuvicueisitüva Cacaüyari.

⁷ Vani müpaü tinivacuxaxatüvacaitüni teüteri memü'axecai müvaca'üyacü, Cari xeme terücaxi xepüva'ivama. Quepaicü pütixehécüatüa xemüyuta'unacü capa 'uxa'a varie xehécariécacü.

⁸ Müme memüte'uhayevaxü que memüteyuriecäi, vahepaü püta xequeteneyuriecäi, que müreuyevese. Xepüca'isütüaca yu'iyarisie müpaü xeteyücühüvetü, Tepünaqui'eriva ta'uquiyari temexeyacü 'Aurahami. Müpaü

nepütixecühüave, Cacaüyari caniyüveni 'icü tetexi teüteri müvarayetitüani 'Aurahami nivemama.

9 'Ari hasa caniucuha'aritäarieni cüyexi maxürienicü. 'Ayumieme naitü cüye 'aixüa 'anenetü müca'utixuxuavere canaxüriyamücü, taipa caneuxüriyamücü.

10 Teüteri müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Mericüte, quesü teteyurieca tame.

11 'Iya müpaü tinivacühüavecaitüni, Que mü'ane huta camixayari mexeiya, que'imini que mü'ane mücaheixeiya. Que mü'ane 'icuai mexeiya yaxaicüa quetiyurieneni.

12 Memüteyetuiriyari cuviyexunusie mieme meni'axecaitüni, memüca'üyarienicü. Müpaü metenicühüavecaitüni, Ti'üquitame 'acu, que teteyurieca tame.

13 'Iya müpaü tinivacühüavecaitüni, Que xemüte'u'aitüarie, heimana mieme xepücatevauca.

14 Cuyaxita müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Qesü teteyurieca tame. 'Iya müpaü tinivacühüavecaitüni, Xepücatenavayani, 'itaricacü xepücataviviyani. Xequenenaqui'aca yu'ivaricacü.

15 Mericüsü 'ana teüteri menita'icuevacaitüni yu'iyarisie meyu'iyaritüatü yunaitü Vani hepaüsita, xüca mücü Cürisitu hücütüni me xüca catixaütüni, me'utiyuatü.

16 Peru Vani müpaü tinivarutahüave yunaima, Neri hacü nepüxe'uca'üya. 'Ucanamieni que mü'ane cui mütürücaüye, necatürücaüyecacu ne. 'Aixüa nepüca'ane nehesie mütinaquenicü nemi-pareviacacü ni nemenacuveirienicü cacaiya cuitaxiyari. Mücü püta que mütixe'uca'üyani, 'Iyari

Mütiyupata canixepitüamücü, canixe'itimücü tai que mütiyu'itiva.

17 Cuxari 'itivame pacue'e, cuini mieme pütiveque yutüricu. Niti'utamücü yu'icuaxi caxetunisie, cuxariyari püta pütataiyani tai mücatüvesie.

18 Masi vaüca nivatuicacaitüni teüteri, niuqui 'aixüa manuyüne nivacuxaxatüvacaitüni.

19 Hicü Herurexi mücü cuieya nihüritüariacaitüni müti'aitanicü. Yu'iva niu'üyapieni, Heruriya titevacame niutivitüni. Vaücava catiniyuriencaitüni Herurexi 'axa tiyurienetü. 'Ayumieme Vani nitate'acaitüni.

20 Hicü Herurexi nayuye'atüani 'axa que mütiyuriencai, Vani manutahüacü casariyanata.

Qesusi que mütiuca'üyarie

(Mateu 3:13-17; Maricuxi 1:9-11)

21 Mericüsü quepaucua yunaitü teüteri memuca'üyarie, Qesusita caniuca'üyarieni. Mexi yuneneviecai, taheima nanacatenire.

22 'Iyari Mütiyupata heimana nacaneni, que mütiyuxexeyacai cucurupaü 'anetü. Xevitü taheima müpaü netayüni, 'Ecü pecaninenivetüni pemünaqui'eriva. 'Acümana necaninaqui'aca.

Qesusi teucarimama

(Mateu 1:1-17)

23 Mericüsü Qesusi xei teviyari heimana tamamata viyari yacütütü nihücaitüni quepaucua misütüa müpaü tiyurienetü. Cuse caninu'ayatücaitüni, que memütecu'erivacai. 'Iya 'Erie caninu'ayatücaitüni,

24 'iyata Matati caninu'ayatücaitüni, 'iyata Revi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Merüqui caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cana caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cuse caninu'ayatücaitüni,

25 'iyata Matatixi caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Amuni caninu'ayatücaitüni, 'iyata Nahumi caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Esurie caninu'ayatücaitüni,

26 'iyata Nacahi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Mahati caninu'ayatücaitüni, 'iyata Matatixi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Semei caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cuse caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cura caninu'ayatücaitüni,

27 'iyata Cuhana caninu'ayatücaitüni, 'iyata Xesa caninu'ayatücaitüni, 'iyata Suruvaveri caninu'ayatücaitüni, 'iyata Saratieri caninu'ayatücaitüni,

28 'iyata Nerie caninu'ayatücaitüni, 'iyata Merüqui caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Arie caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cusami caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Erimurami caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Eri caninu'ayatücaitüni,

29 'iyata Cusue caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Eriyesi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Curimi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Matati caninu'ayatücaitüni,

30 'iyata Revi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Simiyuni caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cura caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cuse caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cunani caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Eriyaquimi caninu'ayatücaitüni,

31 'iyata Mereya caninu'ayatücaitüni, 'iyata Mainani caninu'ayatücaitüni, 'iyata Matata caninu'ayatücaitüni, 'iyata Natani

caninu'ayatücaitüni,

³² 'iyata Raviri caninu'ayatücaitüni,
'iyata Quisahi caninu'ayatücaitüni, 'iyata
Huveri caninu'ayatücaitüni, 'iyata Puhuxi
caninu'ayatücaitüni, 'iyata Sarumuni
caninu'ayatücaitüni, 'iyata Nahasuni can-
inu'ayatücaitüni,

³³ 'iyata 'Aminaravi caninu'ayatücaitüni, 'iyata
'Arami caninu'ayatücaitüni, 'iyata Hesirumi can-
inu'ayatücaitüni, 'iyata Parexi caninu'ayatücaitüni,

³⁴ 'iyata Cura caninu'ayatücaitüni, 'iyata
Cacuvu caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Isahaqui
caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Apurahami can-
inu'ayatücaitüni, 'iyata Tare caninu'ayatücaitüni,
'iyata Nacuri caninu'ayatücaitüni,

³⁵ 'iyata Seruqui caninu'ayatücaitüni,
'iyata Racau caninu'ayatücaitüni, 'iyata
Perequi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Heveri
caninu'ayatücaitüni,

³⁶ 'iyata Sara caninu'ayatücaitüni, 'iyata
Cainani caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Arüpasari can-
inu'ayatücaitüni, 'iyata Semi caninu'ayatücaitüni,
'iyata Nuhexi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Ramequi
caninu'ayatücaitüni,

³⁷ 'iyata Matusareni caninu'ayatücaitüni,
'iyata 'Enuqui caninu'ayatücaitüni, 'iyata
Careri caninu'ayatücaitüni, 'iyata Maharareri
caninu'ayatücaitüni,

³⁸ 'iyata Cainani caninu'ayatücaitüni, 'iyata
'Enuxi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Seti can-
inu'ayatücaitüni, 'iyata 'Arani caninu'ayatücaitüni,
'iyata Cacaüyari caninu'ayatücaitüniri.

4

Qesusi que mütiuta'inüasie
(Mateu 4:1-11; Maricuxi 1:12-13)

¹ Mericüsü, Qesusi 'Iyari Mütiyupatacü hünetü mana neyeyani Curutani hatuxameyarisie. 'Iyari Mütiyupata nivitüximecaitüni macumavesie 'uye-icacacu

² huta teviyari tucari. Cauyumarie ni'inüatanecaitüni, siparasü xüca 'axa tiuyurienique tüma, 'utaitü. Tixaü caticuaivetü yapaümexa tucari, cuini mieme catineuha-camücücaitüni.

³ Hicü Cauyumarie müpaü tinitahüave, Tamüsü, 'ecü xüca Cacaüyari penu'ayatüni, 'icü tete müpaü quetineutahüavi, pa payuyeitüani.

⁴ Qesusi müpaü tinita'eiya, 'Utüarica müpaü paine, Tevi xüca pa cuaca xeicüa, мүcүcү püca'ayeyurini. Cacaüyari que mutayü, niuquieya naitü peuyeveseta.

⁵ Hicü Cauyumarie vapai heivitüca, cuiapa memütama vacuie nai nixeisitüani xei nieriyaricü.

⁶ Cauyumarie müpaü tinitahüave, Heiserie nepümasipitüaca 'icü naima hepaüsita, yunaitü visi memümatecühüavenicü nepümasipitüaca. 'Icü nai necanietuiriyarieni, heiserie nepexeiya nemiminicü que mü'ane münesinaque.

⁷ 'Ecü 'ayumieme nenevieri xüca pen-esi'upitüani, 'icü naitü 'apini pürayani.

⁸ Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, Quenemie Cauyumarie. 'Utüarica müpaü paine, Nenevieri pepipitüani Ti'aitame 'acacaüyari, Mücü hücüame pepayexeiyani.

9 Hicü Cauyumarie neivitüni Querusareme. Vatuqui yecürita nenutivitüni. Müpaü tinitahüave, 'Ecü Cacaüyari xüca penu'ayatüni, vatipai queneucasuna.

10 'Utüarica müpaü paine,
Yuhesüa miemete
Niuqui tuayamete
Pütiva'aitüaca
'Ahepaüsita,
Memümasi'üviyacü.

11 Müpaü paineta 'utüarica,
Yumamacü mepümasituicani,
Capa tetesie pe'uti'ücamürecü.

12 Qesusi müpaü tinitahüave, Müpaü paineta,
Pepüca'i'isipaneni Ti'aitame mü'acacaüyari.

13 Hicü Cauyumarie naimecü 'ita'inüataca
neyani 'ariqueta 'ita'inüataque.

*Qesusi que mütisütüa yu'uximayasica
Carereyasie*

(Mateu 4:12-17; Maricuxi 1:14-15)

14 Mericüsü Qesusi yu'utüma neyeyani Carereyapaitü, 'Iyari 'itürücariyacacu. Naisarie caniu-tamariva hepaüsitana.

15 Tinicu'üquitaneçaitüni vatuquiteta. Yunaitü 'aixüa metenicuxataçaitüni hepaüsitana.

Qesusi que mütiuyuri Nasaretisie

(Mateu 13:53-58; Maricuxi 6:1-6)

16 Hicü Nasaretita ninuani mataverixüsie. Yuyeyari cu'erivatü, tuçuita neutahani 'uxipiya tucarisie. Nanucuqueni tititerüvaque.

17 Hicü xapa niuhuritüarieni Cacaüyari niuquieya maye'uxa, Quisariyaxi que

müraca'utüa. 'Itaveraca nitaxeiya niuqui haque müpaü maine,

18 Ti'aitame 'Iyarieya caneniuviya

Canenihüritüani

Niuqui 'aixüa manuyüne

Nemüvacuxaxatüvanicü

Memümamave.

Caneneyenü'ani

Nemüvaranayexürienicü

Müme memüyuhiverie

Yu'iyarisie,

Yanemütivatahüavecü

Müme memanutaxüriya,

Quename me'utixüinarie.

Yanemütivatahüavecüta

Müme memacücüpe,

Quename me'anutaneniere,

Nemüvaxünacü

Müme memüviyarietüca,

19 Nemüticuxatanicü,

Tucari 'aye'a

Ti'aitame müyuvaüriya

Vahesie mieme, ne'utaitü.

20 Hicü 'itacuicueca xapa, 'iyetuirieca tiyuparevivame, mana nayerüni ti'üquitame 'uvenieyasie. Yunaitü tuquita memayetecai cui menixeyacaitüni.

21 Hicü nisütüani müpaü tivacuxaxatüvatü, 'Icü tucarisie naye'ani 'icü 'utüarica que maine, xe'i'eniecacu xeme.

22 Yunaitü metenihecüatacaitüni me'i'enieca. Menihüxiyacaitüni niuqui visi manuyüne tetana mayeneicacaicü. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Camüsü, 'icü Cuse catinu'aya.

²³ 'Ana müpäü tinivacühüaveni, Xüari 'icü ni-uquiyaricü xepünetecühüave, Tiyu'uhayemavame 'acu, sipasü 'acümana quena'anayehüva. Que temüte'u'enana Caperünaume que müreyü, 'enata 'aquiecarisie yaxaicüa quetineyurieneni, xepünetecühüaveni va'atü.

²⁴ Müpäü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tixaxatame pücanaqui'eriva yuquiecarisie.

²⁵ Yuri nepaine, 'Ixaheri cuieyarisie yumüiretü viyurasixi meniu'uvacaitüni quepauca 'Eriyaxi 'amuyeicacai, quepauca muyuavisie müreunami haica viyari heimana 'ataxeime meseri, quepauca haca mutave naisarie cuiepa.

²⁶ Müme vahesüa püca'utanü'arie 'Eriyaxi ni xeimesüa, Siruni cuieyarisie püta niutanü'arieni Sarepüta müracusevasie viyurasüa.

²⁷ Mücü meta, yumüiretü 'ameniu'uvacaitüni 'Ixaheri cuieyarisie cuiniyacü meca'itiyatücaitü quepauca 'Eriseu 'amuyeicacai tixaxatametütü. Ni xevitü tüma püca'u'itiya mana quiecatari, Siriy-atanaca püta caniu'itiyani Nahamani titevatü.

²⁸ Hicü me'i'enieca que müticuxatacai, meni-uyeha'ani yunaitü tuquita memayetecai.

²⁹ Me'anucu'uca, vaquiecarie yemurisie manierecü quiecarie yeta 'ai heima meneihana mana meheicahüanique.

³⁰ 'Iya vahixüata heutayuneca caneyani.

*Cacaiyari müca'itiya que mütiviyacai tevi
(Maricuxi 1:21-28)*

³¹ Mericüsü quiecarisie ninuani Caperünaume müracutevasie Carereya cuieyarisie. Mana 'ux-
ipiya tucarisie tiniva'üquitüacaitüni.

³² Müme menihüxiyacaitüni 'üquisicayacü, heis-
erie hexeyatü mütaniucacaicü.

³³ Hicü tuquita nayecateitüni tevi cacaüyari
müca'itiya 'iviyacacu.

³⁴ Carima niutahiva müpaü 'utaitü, 'Ai, que
petati'uximatüa Qesusi Nasaretitanaca. Peta-
sica'unaque cari pepunua. Ne nepümasimate
que pemüpaicü. Cari 'ecü pepühücü Cacaüyarisie
mieme pemupasie.

³⁵ Hicü Qesusi nitatieni müpaü 'utaitü,
Hicü cayuvatü, queneuxüna. 'Iya cacaüyari
'ita'uimüraca tevi vahixüapa, nixüna caticuinitüaca.

³⁶ Yunaitü meniutimamani. Meteyucux-
axatüvatü müpaü meniutiyuanecaitüni, Que
'aneme niuqui pexeyia. Heiserie hexeyatü
nivarutate'ani cacaüyarixi memüca'itiyatüca
türücariya hexeyatü, menivatixünani.

³⁷ Naisarie quiecarie 'aurie canicuxaxasiva-
caitüni, Qesusi que mütiyurienecai.

*Qesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya
(Mateu 8.14-15; Maricuxi 1.29-31)*

³⁸ Mericüsü tuquita vayeyaca Simuni quie nin-
uani. Hicü hüiya yeme nivyacaitüni Simuni
varücaüya. Menitavirieni miparevieniü.

³⁹ 'Auriena 'utaqueca, nitatieni hüiya. Hicü hüiya
nihayeva. Yapaucua 'anucuqueca nivarutiparevi-
etüyani.

*Que mütiwaranayexüri 'acayunecu
(Mateu 8:16-17; Maricuxi 1:32-34)*

40 Hicü tau 'acayunecu, yunaitü memüvarexeiyacai tecuicuicate müireme cuiniyacü memütecucuyecai hesüana mecaniva'atüani. Yuxexuime vahesie 'utimeca nivaranayexürieni.

41 Cacaüyarixi 'axa memü'anene cani-varuta'aitüani memüvatixünacü yumüireme memütevacuinitüacai. Müme meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni. Quesusi varutate'aca cacaüyarixi, püçavapitüacai memütiniunicü memimaicaicü quename Cürisitu hücütücai heiserie mupitüarie.

Quesusi que müticuyeicacai Carereya cuieyarisie, ticuxatatü
(*Maricuxi 1:35-39*)

42 Hicü 'ucatarecu neyani macumavesie. Teüteri yumüiretü menicuvautüvecaitüni. Me'itaxeiyaca vaüriyarica menipitüacaitüni mücavacu'eirienicü.

43 Mücü masi müpaü tinivarutahüave, Neuyeveca hipame quiecaritesie niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxatanicü, que mütiyüni Cacaüyari ti'aitacacu, peuyevese nemüticuxatanicü. 'Ayumieme nepeyenü'arie.

44 Cureya cuieyarisie tuquiteta catinix-atanecaitüni.

5

Qesüte que memütevaratixüri Qesusi niuquiey-acü
(*Mateu 4:18-22; Maricuxi 1:16-20*)

¹ Mericüsü Qesusi Quenesareti haracunayari tesita niuvecaitüni ticuxatatü. Yumüiretü meni-saipünacaitüni, me'i'eniecutü Cacaüyari niuquieya.

2 Hicü canuva niuxeiya hutame ha tesita 'aheicame quesüteveyamete vacanuva. Qesüteveyamete me'anaticüneca yuvipi meni'ecuacaitüni.

3 Hicü xeimesie cayerüca Simuni canuvayasie, nitavavirieni haracunasie 'esiva meutahanicü. Canuvasio yecaitü tiniva'üquitüacaitüni teüteri.

4 Hicü yuxasica 'unüca, müpaü tinitahüave Simuni, 'Emeucatevasie queneuyeye'a, 'avipi mana queneucavivi quesüte pemüvaratixürüenicü.

5 Hicü Simuni müpaü tinitahüave, Ti'üquitame 'acu, tucacüta nai tepayequexi, tepüte'uta'uxitüa yacü xeicüa, tixaü tepücate'umi. Masi müya pe-mainecü, neneicaviviemücü vipi.

6 Yamete'uyurieca menivaratixürüeni quesüte cuini mieme meypaümeme. Vipi nitananirümecaitüni.

7 Hicü yucupaniyeruma xeime canuvasio memüyetecai yumamacü menivarumaviya memacünecü memüvaparevienicü. Meniu'axüani, yucanuvate meniutihüniyaxüani hutame. 'Esivatücacu meniucayunixüani.

8 Hicü nai tiuxeyaca Simuni, Pecuru mütitevacai, niutitunumaqueni Qesusi hüxie müpaü 'utaitü, Ti'aitame, queneneuhayeva. Ne 'axa nepütiyuriene.

9 Niutimani 'iya, yunaitü hamatüana memü'uvacai meniutimamani müya yupaümeme memüvaratixürüenicü quesüte.

10 Yaxeicüata Severeu nivemama me-niutimamani Cacuvu Vani Simunimatü memüte'uximayacai. Hicü Qesusi müpaü tinitahüave Simuni, Pepücamaca. Hicüsü

'uxa'atüni teüteri püta pecanivacuxeürimücü.

¹¹ Hicü canuva me'atitahapaca cuiepa, naime meteniucu'eirieni Qesusisie meteviyaque.

Qesusi que mürenayehüa tevi cuiniyacü müca'itiyacai

(Mateu 8:1-4; Maricuxi 1:40-45)

¹² Mericüsü xeime quiecarisie niuyeicacaitüni Qesusi. Ticuicame mana niucateitüni müca'itiyacai naitü heupünitü. Hicü Qesusi 'uxeyiaca, niutihüximaqueni, müpaü titavavirienique, Ti'aitame xüca pe'avaüriyani, pepüyüve pemünesi'itienicü.

¹³ 'Iya yumama 'utaseraca nimayüani müpaü 'utaitü, Nepünevaüriya, pequeheu'itiyani. Yapau-cua cuiniya nihayeva.

¹⁴ Hicü Qesusi müpaü tinita'aitüani 'asimücatitahüavecü xeime. Müpaü tinitahüave, Quenemie mara'acame masixeyacü. Pemu'itiyacü quetineutimava cumu Muisexi que mütiu'aitaxü pemütivatahecüatüanicü.

¹⁵ Perusü masi cuini mieme catinixax-asivacaitüni hepaüsitana. Teüteri yumüretü meniyutixexeürivacaitüni memi'enienicü mem-anayexürüvenicü cuiniya que memütehexeyacai.

¹⁶ Qesusi masi macumavesie neyeicacaitüni yutanenevienique.

Qesusi que mürenayehüa huriecame

(Mateu 9:1-8; Maricuxi 2:1-12)

¹⁷ Mericüsü xeime tucarisie tini'üquitacaitüni. Mana menayetecaitüni Huriyusixi teüteriyari yuyeyaricü memüpasielai Pareseusixi memüteyuterüvacai, hipatüta Huriyusixi

va'inüaricü memüte'üquitametetücai. Naime quiecaritesie Carereya cuieyarisie Cureya cuieyarisie meneyecüne Qerusaremesieta. Cacaüyari türücariyaya canixuavecaitüni Qesusi müvaranayexürüvanicü.

18 Hicü teüteri meniu'axüani me'ehanatü huriecame 'itarisie yecaime. Qesusi müvacateisie meni'atüaniquecaitüni hüxiena me'itenique.

19 Meniyutatexieni meheutahaxüanique teüteri memüyumürecaicü, 'ayumieme qui heima meneu-timamaque. Racüriyuyari mevati'unaca, Qesusi hüxie meneicatuani tevi 'itari naime teüteri vahixüapapai.

20 Hicü varuxeiyaca yuri que memüte'eriecai, müpaü niutayüni, 'Axa que pemütiuyuri pecatineuyehüviyarieni.

21 Hicü Pareseusixi, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, müme menisütüani müpaü meteyücühüvetü, Que püpaicü 'icü 'axa mutaine Cacaüyari hepaüsita. Quepaicü püyüve mütivareuyehüvirienicü 'axa mete'uyurieyu, Cacaüyari xeicüa püyüve.

22 Qesusi retimaica que memüteyücühüavecai müpaü tinivarutahüave, Titayarisü müya xeteyücühüave yu'iyarisie.

23 Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütayünicü, 'Axa que pemütiuyuri pepüreyehüviyarie, caticuanive masi müpaü mütayünicü, Quenanucuquexi quenecuyeicani.

24 Peuyevese müpaü xemütemaicacü, Yuri Tevi que nemütiteva, heiserie nemexeyacü cuiepa nemütivareuyehüvirienicü müme 'axa memüte'uyuri, 'ana müpaü tinitahüave huriecame,

'Ecü 'acu nemarähüave, quenanucuquexi, 'a'itari quenanucue'i, 'aquié quenemie.

²⁵ Yapaucua nanucuqueni vahüxie, titasie müracatei neicueni, yuquie neyani 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita.

²⁶ Hicü yunaitü menihüxiyacaitüni. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita. Cuini mieme metenimamacaitüni müpaü me'utiyuatü, Mamarivaveme tepuxei hicü.

*Que mütita'ini Revi, hesiena mütiyianicü
(Mateu 9:9-13; Maricuxi 2:13-17)*

²⁷ Mericüsü neyani. Tevi cuviyexunusie mieme mütiyetuiriyari niuxeiya Revi titevacame memüte'ayutituaya 'acaime. Müpaü tinitahüave, Nehesie quetiniviyani.

²⁸ Nai tiucu'eirieca, 'anucuqueca, hesiena tiniuviya.

²⁹ 'Ana Revi 'icuai niuvevieni yuquita Quesusie mieme. Yümüiretü memüteyetuiriyari cuviyexunusie mieme, hipatüta teüteri metenicuacaitüni hamatüana.

³⁰ Hicü Pareseusixi, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi vahesie memüteviyacai, müme meniniuquixiecaitüni müpaü metevacühüavetü hesüana miemete teyü'üquitüvamete, Titayaricutaxi müme cuviyexunusie mieme memüteyetuiriyari vahamatü 'axa teyuruvamete vahamatü xetecua'a xete'ie.

³¹ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Müme 'aixüa memüteheu'erie mepücaheiyehüva tiyu'uhayemavame, müme memütecucuye püta mecaneiyehüaca.

32 Ne que nemütinua, nepücanua nemüvata'inienicü müme heiseriemecü yamemütecahu. Müme 'axa memüteyurie püta nevata'inienique necaninuani, memütehayevacü 'axa que memüteyuriecäi.

*Que mütiuta'ivaviyarie haquiya hepaüsita
(Mateu 9:14-17; Maricuxi 2:18-22)*

33 Mericüsü müpaü metenitahüave, Vanisüa miemetexi teyü'üquitüvamete müixa mepüyuhaqui mepeyevaviri Cacaüyari. Pareseusixi vahesüa miemetexita yaxeicüa mepüteyurie. 'Ahesüa miemetexi masi titacutaxi metecua'a mete'ie.

34 Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Que tiyüve müvahaquisitüani 'ixüaramete neüquiyapa mexi neneüqueme vasata 'uyeica.

35 Tucari paye'ani quepaucua vasata manuhanieni neneüqueme. 'Anaque mepüyuhaquiäni.

36 Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruti'üquitüatüyani müpaü 'utaitü, Tevi capitasana 'ixuriqui hecuame, mimanesiq-uitüanicü ye'ime. Me xüca müpaü tiuyurienique, hecuame pütasanequeyu, mühecuamatü müye'i 'axa pütüyuxexeiyaniqueyu.

37 Mücü meta, caxie vinuyari pücacatuariva sixai müyeye'isie mücuanacü. Me xüca müpaü tiuyurienique cuanatü pitasanaqueyu sixai, pütayeuriniqueyu, sixaita peuyeveniqueyu.

38 Masi caxie vinuyari sixai mühehecuasie püta canituarivani mücuanacü.

39 Tevi meripai mieme 'aniecu 'anuti'ieme, cuaname pücaheu'imücüni. Müpaü paineni, Meripai mieme 'aixüa cana'aneni.

6

*'Uxipiya tucarisie türicu que memüte'uticuai
teyü'üquitüvamete*

(Mateu 12:1-8; Maricuxi 2:23-28)

¹ Mericüsü 'uxipiya tucarisie mana türicu ma'iviyasie niuyemiecaitüni. Teyü'üquitüvamete müayari menivatihunatücüne. Yumamasie me'itüminatü menicuaacaitüni.

² Hicü Pareseusixi hipatü müpaü meniutiyuane, Titayari müpaü xeteyurie que mücatitauniva yamütiyurienenicü 'uxipiya tucarisie.

³ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Cari hasuacu xepüca'ititerüvavave que mütiuyuri Raviri quepaucua meuhacamücücai, müme 'utümana memeu'uvacaita quepaucua memeu hacacuicuai.

⁴ Cacaüyari quita caneutahani. Pa muva Cacaüyari huxie mamanecai 'anaca'üca, nitacuani, ni varuminita müme 'utümana memeu'uvacai. Heiserie pücahexeyacai miticuanicü, mara'acate xeicüa heiserie mepexeyacai.

⁵ Müpaüta tinivarutahüave, Heiserie necanexeyani 'uxipiya tucari hepaüsitata Yuri Tevi nehücütütü.

Tevi mümamavaquicai

(Mateu 12:9-14; Maricuxi 3:1-6)

⁶ Mericüsü tavari 'uxipiya tucarisie tuquita heutahaca tini'üquitacaitüni. Tevi muva nayecateitüni mümamavaquicai yuserieta.

⁷ Müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Pareseusixita menihupiecaitüni, siparasü xüca 'uxipiya tucarisie 'enayehüanique tüma, me'utiyuatü, mücücü memitaxanetacü.

⁸ Timaitü que memüteyücühüavecai, müpaü tinitahüave tevi mämamavaquicai, Quenanucuquexi, tahixüata queneutaquexi. 'Anucuqueca mana nitaqueni.

⁹ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, 'Ipaü nepütixecu'ivaviya. 'Uxipiya tucarisie titaunivani para 'aixüa mütiyurienenicü, nusu 'axa mütiyurienenicü püta pütaunivani. Titaunivani para tevi mütavicueisitüanicü, nusu mica'unacü püta pütaunivani.

¹⁰ Yunaime varanuxeiyatüyaca, müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneutasera. Müpaü tiuyuriecu mamaya 'aixüa 'anetü nayani.

¹¹ Müme cuini mieme meteniuyeha'ani. Menisütüani metecuxatatü queri memiyurieniquecai Qesusi.

Que mütivaranuyeteüxixü nü'arisixi Tamamata Heimana Yuhutame

(Mateu 10:1-4; Maricuxi 3:13-19)

¹² Mericüsü 'ana hürisie neutiyune yutanenevienneque. Xei tücari nenevieri nipitüacaitüni yucacaüyari.

¹³ Hicü 'ucatarecu, yu'aurie nivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete. Vasata nivaranuyeteüxü tamamata heimana yuhutame. Nü'arisixi tinivaruterüva müme

¹⁴ Simuni 'arique Pecuru mütiterüvaxü, 'Atürexixi Simuni 'ivaya, Cacuvu, Vani, Piripe, Parüturume,

¹⁵ Mateu, Tumaxi, Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Simuni serutisita mütitevacai,

¹⁶ Cura Cacuvu nu'aya, Cura 'Isicariutitanaca 'ariqueque miyetua.

*Quesusi que mütivaruparevi yumüireme
(Mateu 4:23-25)*

17 Hicü vahamatü 'anacayaca, macuveresie niutaqueni. Yumüiretü hesüana miemete teyü'üquitüvamete, cuini mieme yumüiretü teüterita naisarie Cureyasie Querusaremesie memeyecü, hipatü racusita memeyecü Tiru 'aurie Siruni 'aurie, mana meniu'axüani memi'enienicü, memanayexüriyanicü cuiniya que memütehhexeyacai.

18 Müme cacäyarixi 'axa memü'anene memüvanücai mepanayexüriya.

19 Teüteri yunaitü menimayüacucaitüni türücariya müvayeneicacaicü hesiena varanayexürüvatü yunaime.

*Müme 'aixüa memü'itüarie, müme 'axa
memü'itüarie meta
(Mateu 5:1-12)*

20 Mericüsü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete vaxeyatü müpaü niutayüni, 'Aixüa xecani'itüarieca xeme xemümamave Cacaüyari xecanexeyani tixe'aitüvametüme.

21 'Aixüa xecani'itüarieca xeme hicü xemeuhacacuicu.

Xecanitihuxacuni.

'Aixüa xecani'itüarieca xeme hicü xemutisuana.

Xecaniutinavecuni.

22 'Aixüa xecani'itüarieca quepaucua teüteri memüxe'uxive'erie, quepaucua memücaxenaqui'erie yuhesüa, quepaucua 'axa memutiyuane xehepaüsita, quepaucua memüxexani'erie 'axa xemü'anene me'utiyuatü, Yuri Tevisie xemüteviyacü.

²³ Xequeneyutemamavieca vaüca 'iya tucarisie, xequeteneuye'ani. Vaüca taheima mieme xecana'ivacuni. Va'uquiyarima yaxaicüa mepüvaruyuri texaxatamete Cacaüyari niuquieya memücuxatacai.

²⁴ Masi xüa 'ui, xeme xemüxicusixi.

'Ariri yunaqui'eriya xecanaye'atüani.

²⁵ Xüa 'ui xeme hicü xemühuxa.

Xepeuhacacuicuni.

Xüa 'ui xeme hicü xemutinave.

Xepüyuhiverieca xeputisuanani.

²⁶ Xüa 'ui xeme quepaucua yunaitü teüteri visi memutiyuane xehepaüsita. Va'uquiyarima yaxaicüa mepüvaruyuri texaxatamete memüte'itavacai.

Que müreyeveve müvanaqui'eriecacü müme mem-eye'unie, Quesusi 'inüarieya que maine

(Mateu 5:38-48; 7:12)

²⁷ Masi müpaü nepütixecühüave xeme xemü'enana, xequenivanaqui'erieca müme memüxe'aye'unie. 'Aixüa xequenivayurieca müme memüxe'uxive'erie.

²⁸ Müme 'axa memutiyuane xehepaüsita, vahepaüsita 'aixüa xequeneutiyuaneni xeme. Xequeneyunenevieca müme memüxesevixima vahe-sie mieme.

²⁹ Que mü'ane 'a'aurita mümasiheutivani, ta'aurie quenaniere tapata mümasiheutivanicü. Que mü'ane mümasinavairieni 'a'ücari, pepüca'inenaca 'acamix-ata mümasinavairienicü.

³⁰ Que mü'ane tixaütü mümatiutavaviri, quetineupitüa, que mü'ane 'apini mümatinavairieni, pepüca'iviyani.

31 Que tixenaque, teüteri müya memüxeyurie xeme. Que mütixenaque xeme, mücü canixe'inüaritücamücü, müya xemüvayurienicü hipame meri.

32 Xücate xevanaqui'erieca müme memüxenaqui'erie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete mecanivanaqui'erieca müme memüvanaqui'erie.

33 Xücatari 'aixüa xevayurieca müme 'aixüa memüxeyurie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete yaxecüa mepüteyurie.

34 Xücatari xetevaruniütüani müme mete'apicame xemü'erie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete mepüyuniütüva tavari memüte'apiniyariyecacü.

35 Masisü xequenivanaqui'erieca müme memüxe'aye'unie, 'aixüa xequeteneyurieca, xequeteneyuniütüaca 'asixecateyu'iyaritüatü. Müpaü xeteyurietü cuini mieme xecatenavacuni, que mü'ane taheima macave nivemama xecanihümetücacuni. Mücü 'aixüa pütüca'iyari müme pamüpariyusi memücateyupitüva vahesie mieme, müme 'axa memüteyurie vahesie miemeta.

36 Xequeteneyucanenimayaca, xe'uquiyari que mütiyucanenimaya.

*Hipame vahesie xepücate'ahüpani, que mutayü
(Mateu 7:1-5)*

37 Hipame vahesie xüca xecate'ahüpani, xehesietari pücarahüivani. Xüca xecateyuxanetani xemetari xepücaxanesieca. Xüca xecavaranutaxürüvani, xemetari xepüca'anutaxürüvani.

Xüca xetevareuyehüvirieca, xemetari
xepütheuyehüviyarieni.

³⁸ Xüca xevamicuani, xemetari xepümüquieni.
'Aixüa ti'inüasiecame 'anucapünariename
'anutacasiecame 'anacaxürüveme xepümüquieni.
Que xemüte'u'inüata, müpaüta xepüte'inüasiyarieni.

³⁹ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tini-
varuta'üquitüani müpaü 'utaitü, Macüpe que tiyüve
menuhana xeime macüpe. Yuhutatü mecate-
heucaxürieni mevatixavasie.

⁴⁰ Que tiyüve ti'üquitame ma'iva müti'üquitüarie.
'Aye'atüarieme, que mü'ane müti'üquitüapaü
timaivetü canayeimücü.

⁴¹ Titayari petixeiya xasi 'a'iva hüxita meutavivi,
pecahe'erivatü queuruvi 'ahüxita meutave.

⁴² Quepaütütü petiyüve müpaü pemütitahüavecü
'a'iva, Neuxei ne'iva, nepivaye'itieni xasi 'ahüxita
meutavivi, pe'utaitü, peca'ixeyiatü queuruvi
'ahüxita meutave. Yacüsü peputaine xeicüa.
Quenivaye'itie merie мүcü queuruvi 'ahüxita
meutave, 'ana 'aixüa 'anemecü peheunieretü
pecanayeimücü pemivaye'itirienicü xasi 'a'iva
hüxita meutavivi.

Cüye que mütimasiücü yu'icuaxicü

(Mateu 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Cüyeyari pücanarani, xüca 'icuaxiyari
cüxaisietücani. Mücü meta, cüyeyari pücacüxaisie
xüca 'icuaxiyari 'aixüa 'aneneni.

⁴⁴ Xexuitü cüye yu'icuaxicü canimasiücünü.
Xuya püca'inüive narüca. Tupiriya müxuyatücasie
püca'itixexeüriva caxie.

⁴⁵ Tevi 'iti'utame tita 'aixüa müti'anene
yu'iyarisie, nivayehanimücü tita 'aixüa

müti'anene. Tevi 'axa mütiyuriene püta 'iti'utame tita 'axa müti'anene, nivayehanimücü tita 'axa müti'anene. Que müranayuhayeva ra'iyari tihü necacu, müpaü tinicuxatamücü yutetacü.

*Simiyenitu 'aixüa mü'ane 'axa mü'ane
(Mateu 7:24-27)*

⁴⁶ Titayaricutaxi Ti'aitame, Ti'aitame 'acu xenetecühüave, 'asixecateyurietü que nemütixecühüave.

⁴⁷ Yunaitü nehesüa memü'axe, nenuiqui memü'enie yametecahutü, que memü'anene nepütixetaxatüani.

⁴⁸ Tevi qui mutavevipaü mecani'aneneni. Heucatevame vati'ineca, tetesiepai neitivevieni simiyenituyari. 'Ana ha nivayeneni, quisie niuquexüani, peru niuyutatexieni 'ivatayuitüanique. 'Aixüa 'anemecü müveviyacaicü pücatayua.

⁴⁹ Perusü que mü'ane münesi'enie yacaticami-etü, mücü xeime tevi qui mutavevipaü cani'aneni. Cuiépa 'acaime niutavevieni xeicüa, simiyenituyari püca'utavevi. 'Ana hesiena niuquexüani ha, xei mieme necaina. Carima niucaveni qui.

7

*Quesusi ti'uximayatame que müranayehüa
cuyasüa mieme
(Mateu 8:5-13)*

¹ Hicü 'inüca 'icü niuqui naime teüteri me'i'eniecu, Caperünaume neyani.

² Mericüsü cuya 'aniyueicacaitüni xei sienituyari cuyaxi müvaravitücücai, ti'uximayatame nexeyacaitüni minaquieriecai. 'Iya tinecuyecaitüni canemüximecaitüni.

³ Hicü cuya, 'u'enaca Qesusi hepaüsita, nivarenü'ani Huriyusixi teüteriyari va'uquiyarima memeita'inienicü 'umamiecü menayehüanicü ti'uximayatame.

⁴ Müme Qesusisüa me'u'axüaca cuini mieme mecateni'iniecaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Aixüa caniyümücü pemeiparevienicü, hesiena catininaqueni.

⁵ Cataninaqui'erieca tanaime tame, tuqui cataniutavevirieni yücümana.

⁶ Hicü Qesusi va'utüma neyani. Yateva 'umiecacu, cuya yuhamicama nivarutanü'ani yamemüte'itahüavecü, Ti'aitame pepücati'a'uxitüaca. Ne 'aixüa nepüca'ane 'ecü pematahanicü nequita.

⁷ 'Ayumieme 'ahesüa nepücahetüa, 'aixüa neca'aneme ne'erietü 'ahesüa nemümiécü. 'Ecü müpaü xEICÜa quenetayüqui, panayehüiyani ti'uximayatame.

⁸ Nesü necatini'aitüarieca necuyatütü cuyaxita nepütiva'aitüvame. Xüca müpaü netitahüave xeime, Quenemie, mücü püyemieni, xeimeta xüca müpaü netitahüave, Quenaye'a, mücü canayeimücü, xüca müpaü netitahüave nehesüa mieme ti'uximayatame, 'Ipaü quetineyurieneni, müpaü pütüyurieneni.

⁹ Hicü Qesusi 'i'enieca niuquieya, niuhüxiyani. Ta'aurie 'aveca müpaü tinivarutahüave teüteri memeveyacai, Müpaü nepütixecühüave, ni 'Ixa-

herisixi vasata 'icüpaü 'aneme nepücahetaxeyave yuri ti'eriecame.

10 Hicü müme memeyenü'arie yu'utüma mehecüneca, quitana me'u'axüaca, meneitaxeyia ti'uximayatame 'aixüa reu'eriecame.

Viyura nu'aya que müranucuquetüa Quesusi

11 Mericüsü 'arique neyani quiecarì Naini müracusevasiepaitü. Hesüana miemete teyü'üquitüvamete meniteütacaitüni, hipatüta teüteri yumüiretü.

12 Quiecarì quitenie heutahaximecacu, müqui nivayecueiyani. Müqui varusieya hücüame nexeyacaitüni 'iya yunivetüme, cünaya meripai 'umücu. Quiecatari yumüiretü meniteütacaitüni.

13 Hicü Ti'aitame 'ixeyatü nitinenimayata. Müpaü tinitahüave, Pepüca'utasuacani.

14 Mana 'uyacu, 'imayüacu müqui cacunieya, müqui cuecuevemete meniti'uni. 'Iya müpaü niu-tayüni, Temaicü 'acu, quenanucuquexi nepaine.

15 Tevi mümüquicai nanucuyerüni niutini-utüyani. Quesusi niyetuani varusieyasüa.

16 Hicü yunaitü meniutimamani. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita müpaü me'utiyuatü, Tixaxatame mütürücaüye tasata caninuani. Cacaüyari canisütüani tasi'üviyatü yuteüterima.

17 Hicü que mütiuyuri canicuxaxasivacaitüni naisarie Cureya cuieyarisie 'aurienata.

*Vani Ti'üyamesüa miemete niuqui tuayamete que memüte'u'axüa
(Mateu 11:2-19)*

18 Mericüsü Vanisüa miemete teyü'üquitüvamete metenitaxatüani Vani nai que mütiyuü hepaüsita. 'Ana Vani yu'aurie varutahüaveca yuhutame yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete,

19 Ti'aitamesüa nivarenü'ani müpaü memutiyanenicü, 'Ecü petihücü 'upemamiecai xeniu, nusu xeime püta tepücuevieca.

20 Hesüana me'u'axüaca müme, müpaü metenitahüave, Vani Ti'üyame 'ahesüa cataneyenü'ani müpaü 'utaitü, 'Ecü petihücü 'upemamiecai xeniu, nusu xeime püta tepücuevieca.

21 'Anatütü Qesusi yumüireme ni-varanayexürieni, müme cacaüyarixi 'axa me'aneneme memüvarexeiyacai, hipame meta müireme cuiniyacü memü'uximatüariecai. Memacücüpecai yumüireme nivarupitüani memanutanenierenicü.

22 Hicü müpaü tinivarutahüave niuqui tuayamete, Xequeneuhuni, xequenetaxatüa Vani tita xemüte'uxei tita xemüte'u'eni hepaüsita mieme, memacücüpe que memüte'anutaneniere, huriecate que memüte'anucu'uve, müme memüca'itiatücatei cuiniyacü memeucupüpünicai müme que memüte'u'itiya, memücaheu'enanacai hicü que memüteheu'enana, müquite que memüte'anucu'uitüariva, memümamave niuqui 'aixüa manuyü necü que memütecuxaxatüariva.

23 Mücü meta, 'aixüa cani'itüarieca que mü'ane müca'ucunuitüarieve necümana.

24 Hicü Vanisüa miemete niuqui tuayamete mehecü necu, nisütüani Vani hepaüsita tivacuxaxatüvatü teüteri, müpaü 'utaitü, Tita xetehecu'ixüari macumavesie. Haca 'ecapa mücuyuitüarieximecai

xepuxei va'atü. Tixaü xüari.

²⁵ Peru tita xetehecu'ixüari. Tevi 'ixuriqui müyumeni manacatücücai xepuxei va'atü. Tixaüsü, müme visi mü'anene memanacatücü xicusixi vahepaü memüyüa, müme te'aitamete vaquita mepayetei püta.

²⁶ Titasüari xetehecu'ixüari. Tixaxatame xepuxei va'atü. Hü, müpaü nepütixecühüave, tixaxatame xepuxei, texaxatamete que mü'ane masi cuini mieme mütiyüve, que mü'ane müvara'iva hipame texaxatamete xepuxei.

²⁷ 'Icü canihücütüni 'utüarica mixata müpaü 'utaitü,

Camü nenuqui tuayame.

Nepenunü'ani 'ahüxiepai.

Micuha'aritäanicü 'ahuye

Pecanuavecacu cuxi.

²⁸ 'Ipaü nepütixecühüave, Müme 'ucari vahesie memütinunuiva ni xevitü pücave'eme Vanipaü. Perusü que mü'ane masi yemecü mücave'eme müme Cacaüyari mütiva'aitüa vasata, mücü pe'iva Vani ve'emetütü.

²⁹ 'Ipaü nepaine, teüteri, mümeta cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari yunaitü Vani me'u'enieca metenihecüatacaitüni Cacaüyari hepaüsita heiserie que mürexeyia, quepaucua memuca'üyarie Vanisüa.

³⁰ Peru Pareseusixi, hipatüta 'inüari niuquiyari memümate, mücü menitixani'erieni Cacaüyari que mütiyurieniquecai vahesie mieme. Vanisüa mepüca'uca'üyarie.

³¹ 'Ayumieme nepaine, hicü miemete titapaü mete'anenemete netivaxata.

mü'ane 'esiva xeicüa müreyehüviyari, mücü 'esiva xeicüa tiniyucanaqui'erieca.

⁴⁸ Hicü müpaü tinitahüave 'uca, 'Axa que pemütiuyuri pepüreyehüviyarieri.

⁴⁹ Hicü hipatü 'auriena mematecai müpaü metenyutihüavetücüne yu'iyarisie, Que püpaicü 'icü mütivareuyehüviri 'axa que memüte'uyuri.

⁵⁰ Masi 'iya müpaü tinitahüave, Yuri pemütiuta'ericü peputavicueisitüarie. 'A'iyarisie peca'uximatüarietü quenemie.

8

'Ucari que memüte'ipareviecai Quesusi

¹ Mericüsü 'arique canicuyeicacaitüni quiecarü 'emüyeyesie 'esimüyeyesie. Nicuxatacaitüni niuqui 'aixüa manuyüne, tivacuxaxatüvatü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Tamamata heimana yuhutatü hamatüana meniu'uvacaitüni,

² hipatüta 'ucari memanayexüriya cacaüyarixi 'axa memüteyurie mevarunücu, metecucuyecu. Xevitü müme Mariya Mararatanaca catinitevacaitüni, meripai muxüinarie cacaüyarixi 'axa memü'anene me'inücacu 'atahutatü,

³ xevitüta Vana catinitevacaitüni Susa mü'üyayatücai, mücü Susa mühüritüariecai Herurexi mütimicuanicü, xevitüta Susana, hipatüta yumüretü. Menivapareviecaitüni müme yupinitecü.

Ti'ivivame 'uxasieya hepäüsita ticuxatatü que müti'üquitacai

(Mateu 13:1-9; Maricuxi 4:1-9)

19 Mericüsü varusieya 'ivamama meniu'axüani hesüana. Meniyutatexieni me'itahüaveque, teüteri yuvaücavatü memayetecaicü.

20 Hicü müpaü tiniutahüavarieni, 'Avarusi 'a'ivama tacua meniti'uni memasixeyacutü.

21 Mücü müpaü tinivacühüaveni, 'Ime Cacaüyari niuquieya memü'enie yamemütecahu, 'ime mecanihümetüni nevarusi ne'ivama.

Quesusi 'eca que müreunuitüa
(Mateu 8:23-27; Maricuxi 4:35-41)

22 Mericüsü heiva canuvasie nicayerüni, hesüana miemete teyü'üquitüvamete vahamatü. Müpaü tinivarutahüave, Haracuna 'anutaüye tepanucüne. Mana menecüne.

23 Hapa me'uhucacu 'iya neucuni. Hicü 'eca cüsituyari muva carima nacaneni, haracunasio niuquexüani. Canuva tahünirümeccacu mepucuerivayüa.

24 Hicü menenutahütüani müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, Ti'üquitame, tepeuyevexime. Quesusi 'anucuqueca nitatieni 'eca hamevari meta. Ne-unuani, cayuvatü niutamare.

25 Hicü müpaü tinivarutahüave, Queri yuri xete'erie. Meheumamatü meniuhüxiyacaitüni müpaü meteyücühüavetü, Qesü püpaicü 'icü. Ni'aitüaca hamevari ha, yapüticamie que maine.

Cacaüyarixi que memüte'iviyacai Catarenatanaca
(Mateu 8:28-34; Maricuxi 5:1-20)

26 Hicü Catarenasixi vacuieyarisie meneta'axüani canuvasie meyetetü, Carereya 'anutaüyesie.

27 Heucaqueximecacu cuiepa, tevi nenucunaque mana müquiecametücai, cacauyarixi 'axa memü'anene meminücai müixa. 'Ayumieme mücü 'ixuriquite püca'anacatücücai, quita püca'ayecatei, masi tequiyasata niuyeicacaitüni.

28 Qesusi 'uxeiyaca, 'utahivaca nativeni hetüana müpaü tiuhivatü, Que peneti'uximatüa Qesusi, Cacaüyari taheima macave pemünu'aya. Nepümasivaviri cuerietü, penücahürixüa nesi'uximatüaca.

29 Müpaü niutayüni mücü, Qesusi tita'aitüacu cacauyari müca'itiya, mixünacü tevi. Müixa viyari niviyacaitüni cacauyari 'axa mü'ane. Tevi nanutahüivacaitüni tepüacü 'acuvietü yumamasie yü'ucasie. 'Ititequetü tepüa carenayari nivayeyeicaitüni macumavesiepatü cacauyari 'axa mü'ane 'inücacu.

30 Mericüsü Qesusi müpaü tinita'ivaviya, Que petiteva 'ecü. 'Iya yumüiretü cacauyarixi meminücaicü müpaü niutayüni, Xei Vaxayari netinitevaca.

31 Mümeri cuerietü vaücavamecü menivaviriecaitäni Qesusi mücavatanü'anicü meucatevasie memüyehücü.

32 Mericüsü mana hura yumüiretü tuixuri metenicuatüvecaitüni yemuritüa. Menitavaviriene cacauyarixi müpaü mütivapitüanicü memüvativiyacü tuixuri. Yacatinivarupitüani.

33 Hicü cacauyarixi 'axa memü'anene me'ixünaca tevi, menivarutiviya tuixuri. Hicü tuixuri yunaitü meniutinausa. 'Axa 'anecüa meneucanausaxüaximecaitäni, haracunapa meneuxürieni.

34 Hicü tuixuri vahüvemetete me'uneniereca

que mütiuyü meniyuta'unaxüani. Quiecarisie metenicuxatacaitüni quiecarie 'aurie meta.

³⁵ Mana meneyecüne me'ixeiyaque que mütiuyü. Quesusisüa me'u'axüaca tevi meniutaxeiya cacaüyarixi memixünaxü. 'Aixüa reuquemaritü Quesusitüa nacateitüni heyumarietü. Meniutimamani.

³⁶ Hicü memunenierixü metenivarutaxatüani que mütiutavicueisitüarie tevi cacaüyarixi mem-inücai.

³⁷ Hicü yunaitü Catarenasixi vacuie memütamacai meyumüiretü menitavavirieni vahesüa müyemiecü. Cuini mieme mecatenimamacaitüni. Quesusi canuvasie cayerüca caneyani yu'utüma.

³⁸ Hicü 'iya tevi cacaüyarixi memixünaxü nitavavirieni hamatüana mücuyeicanicü. Masi Quesusi neiyenü'ani müpaü 'utaitü,

³⁹ 'Aque quenemie. Mana quetinivaretaxatüa nai Cacaüyari que masi'uyuri. Neyani naisarie quiecarisie ticuxatatü que mütitavicueisitüa Quesusi.

*Cairu nu'aya que müranucuquetüarie, 'uca ticuicame Quesusi 'ücarieya 'umayüacu
(Mateu 9:18-26; Maricuxi 5:21-43)*

⁴⁰ Mericüsü Quesusi 'anutaüye heta'acu, yumüiretü teüteri menitavaüritüani me'icuevietü.

⁴¹ Hicü tevi mana caninuani Cairu titevatü. 'Iya tuqui va'üya canihücütücaitüni. Quesusitüa 'ativeca vaüriyarica nitavavirieni quitana müyemiecü.

50 Hicü Qesusi 'u'enaca müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca. Yuri quetineuta'eri xEICÜA, nitavicueisitüariemücü.

51 Hicü Qesusi heutahaca quita, hipame püçavarupitüa hamatüana memeutahaxüanicü müvayecateisie, Pecuru Vani Cacuvu xEICÜA nunusi 'uquiyarieya varusieya xEICÜA nivarupitüani.

52 Yunaitü meniutisuanacaitüni mene'erivacaitüni meyuhiverietü. Qesusi müpaü niutayüni, Xepüca'utisuanani. Pücamüqui, pucusu masi.

53 Müme meninanimacaitüni metemaitü yeme mümüquicaicü.

54 Hicü mamaya 'uviyaca müpaü tinitahüave, Nunusi 'acu, quenanucuquexi.

55 Hicü 'iyarieya ninuani. Yapaucua nanucuqueni. Qesusi müpaü tiniuta'aita mütimiquienicü.

56 Hicü 'uquiyarimama menihüxiyani. 'Iya müpaü tinivarutahüave, Ni xeime tüma xepücatehaxaxatüvani que mütiuyü hepaüsita.

9

*Tamamata heimana yuhutame que mütivareutanü'axüa teyü'üquitüvamete
(Mateu 10:5-15; Maricuxi 6:7-13)*

1 Mericüsü varucuxeürieca tamamata heimana yuhutame, türücariya nivarupitüani heiserie memexeianicü cacaüyarixi 'axa memü'anene yunaime vahepaüsita, cuiniya hepaüsitata memüvaranayexürüvanicü.

*'Auxüme miriyari que mütiवारुमी
(Mateu 14:13-21; Maricuxi 6:30-44; Vani 6:1-14)*

¹⁰ Mericüsü nü'arisixi me'u'axüaca, nai Quesusi meteniutaxatüani que memüte'uyuri. Mücüri varavitütü neyani yühücüame quiecarri Vesaira müracuteva 'aurie macumavesie.

¹¹ Teüteri yamete'utamarieca meniveiyacaitüni. Varutanaqui'erieca tinivacuxaxatüvacaitüni que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Müme müpaü memüteheuyehüacai nivarana yexürieni.

¹² Mericüsü tau nacayunirümecaitüni. Hicü tamamata heimana yuhutatü hesüana meyucuxeürieca müpaü metenitahüave, Teüteri quenivareutanü'axüa 'aurava memüyehücü quiecarite 'emüyeyeu 'esimüyeyeusie memüyehenicü 'icuai memecaxeiyacü. 'Ena macumavesie teniu'uvani.

¹³ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xeme püta xequetenivarumicua. Müpaü meniutiyuane, Vaüca 'icuai tepücahexeiya, 'auxüme payari huta quesüteyari xeicüa. Me xüca 'icuai tenanaiyuni 'ime teüteri yunaime vahesie mieme.

¹⁴ 'Uquisi 'auxüme miriyari yacütütü mecaniyupaümecaitüni. Hicü müpaü tinivaru-tahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Yaxequetenivarutahüavi memücuyaxixüanicü huta teviyari heimana tamamata yacütütü meyupapaümetü.

¹⁵ Müme müpaü mepüte'uyuri, yunaime mepüvareucuyasaxüa.

¹⁶ Hicü 'enu'üca nitaneneviya 'auxüme payari huta quesüteyari meta, taheima heutinierca.

'Ititaratü nivata'ütüvacaitüni teyü'üquitüvamete memüvamicuanicü teüteri.

¹⁷Yunaitü meniticuani meniutihuxani. Tarimeyari niucuxeüriyani manuyuhayevaxü, tamamata heimana huta quirivayari paümetü nayani.

Pecuru que mütiuyutahecüataxü Qesusisie tiviyatü

(Mateu 16:13-19; Maricuxi 8:27-29)

¹⁸Mericüsü Qesusi niyuneneviecaitüni yuxaüta, teyü'üquitüvamete mana me'u'uvacacu. Müpaü tinivaruta'ivaviya, Teüteri que metecuxata que mü'ane nepühücü ne.

¹⁹Müme müpaü metenita'eiya, Hipatü müpaü meniutiyuaneni, quename Vani Ti'üyame pehücü, hipatüta quename 'Eriyaxi pehücü, hipatüta quename petixaxatame, meripai miemete texaxatamete quename pehücü pemanucuque.

²⁰Hicü müpaü tinivacühüaveni, Xemete que xe'utiyuane que nepüpaicü. Pecuru müpaü tinita'eiya, Que mü'ane Cacaüyari heiserie mipitüa Cürisitüme, 'ecü pecanihücütüni.

Qesusi que mütivaratuhüavixü que mütimierieniquecai

(Mateu 16:20-28; Maricuxi 8:30-9.1)

²¹Qesusi cuinie tinivaruhürütüani, müpaü tiva'aitüatü 'asimemücatehehüavenicü xeime 'icü hepaüsita.

²²Müpaü niutayüni, Yuri Tevi que nemütiteva, neuyeveca cuxi vaüca nemüticuinecü. Ta'uquiyarima, mara'acate memühürütüarie, mümeta 'inüaricü memüte'üquitamete yunaitü mecanenitixani'ericuni, necanimieriemücü, hairieca tucarisie necananucuquetüariamücü.

Que mü'ane müve'eme, que mutayü
(Mateu 18:1-5; Maricuxi 9:33-37)

⁴⁶ Mericüsü niuqui meniutixüatüatücüne, que mü'ane müme masi ve'emetütü mayaniquecai.

⁴⁷ Quesusi timaitü que memüteyücühüavecai yu'iyarisie, nunusi yu'aurie niutaqueni.

⁴⁸ MÜpaü tinivarutahüave, 'IcÜ nunusi matetü quename nehesüa mieme, mÜcÜ 'ayumieme-yaricü xüca 'itanaqui'erieni, neta canenitanaqui'erimücü. Que mü'ane mÜnesitanaqui'erieni ne, 'iyata canitanaqui'erimücü mÜnesiheyenü'a. Que mü'ane yunaime xesata masi vaüca tixaü mücatihücü, mÜcÜ canive'emetüni.

Que mü'ane mücatasi'aye'unie cataniparevieca, que mutayü

(Maricuxi 9:38-40)

⁴⁹ Hicü Vani müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, xeime tepuxei 'ahesüa niu miemetütü mütiva'aitüacai cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvaxünacü teüteri. Peru tenitanenani 'ahesie mücativiyacü tahepaü.

⁵⁰ Quesusi müpaü tinicühüaveni, Xepüca'inenaca. Xüca catasi'aye'unieca cataniparevieca.

Quesusi que mütivarutati Cacuvu Vanimame

⁵¹ Mericüsü tucari 'aye'aximecacu manutiv-itüquienicü, 'ana neutiyune Querusareme cayucunütüanüatü.

⁵² Niuqui tuayamete nivaranucuhaisitüiya. Müme mana me'uyehutü Samariyatari vaquiecarisie meniu'axüani tixaütü memütecuh'a'aritüanicü hesiena mieme.

⁵³ Quiecatari mepücaheitanaqui'erie yemecü Querusareme müyemiecaicü.

54 Teyü'üquitüvamete Cacuvu Vanimatü mete'utamarieca müpaü metenitahüave, Ti'aitame, camatinaque temutiniucanicü 'Eriyaxi que mütiuyuri, tai taheima macanenicü müvatitaiyacü müme.

55 Peru Quesusi ta'aurie 'aveca nivarutatieni müpaü 'utaitü, Cari xeme 'asixepücatemate que mü'ane 'iyarisie xemüteviya.

56 Yuri Tevi netitevatü, que nemütinua, teüteri va'iyari neheuyexürienique nepücanua, masi nevatavicueisitüanique püta necaninuani. Hicü xeime quiecarisie püta menecüne.

Teüteri Quesusisie memüteviyacuai
(Mateu 8:19-22)

57 Mericüsü huyeta me'uyehucacu, xevitü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, 'ahesie necatiniviyamücü. Haque pememie, neta necanimieni.

58 Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Cauxaisi yuterü mecanexeiyani, viquixi taheima miemete yu'itua metehexeyata, perusü ne Yuri Tevi netitevatü tixaü nepücarexeiya haque nemünetamuritaritüani.

59 Hicü xeimeta müpaü tiniutahüave, Nehesie quetineviyani. 'Iya müpaü tinitahüave, Queneneupitüa merie nemüyemiecü, ne'uquiyari nemücateucucü hemüyuque.

60 Müpaü tinita'eiya, Müquite quenivaruhayeva müme püta memüvacateucucü yuhesüa miemete müquite. 'Ecü pütasü quenemie, quetynecuxatani que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu.

⁶¹ Hicü xevitüta müpaü tinitahüave, 'Ahesie necatiniviyamücü Ti'aitame. Queneneupitüa xeciüa ne'ivama nemüvatateütüanicü merie.

⁶² Qesusi müpaü tinitahüave, 'Icumayüame hararu, xüca yu'utüma 'utaniereni, 'aixüa püçayüni. Cacaüyari yacü xeciüa canexeyamücü ti'aitüvametüme.

10

Que mütvareutanü'axüa haica teviyari heimana tamamata

¹ Mericüsü 'arique Ti'aitame hipameta varuhüritüaca haica teviyari heimana tamamata meyupaümeme, yuhutatame nivareutanü'axüani memanucuhaitütüanicü naime quiecarisie naime quiepa haque mücü meta'aniquecai.

² Müpaü tinivarutahüave, 'Isanari püväücava, 'isanamete mepüçayümüire. 'Ayumieme xequeneutavaviri 'isanari cusiari, 'isanamete müvatanü'anicü yu'isanarita.

³ Xequeneuhuniri. Camü que nemütixetanü'axüani, muxasi türixi vahepaü xecaniyüacacuni 'üravesixi vasata xe'u'uvatü.

⁴ Xepücaheitücünü vipura xeraï cacai. Huyeta xeime xepüçavaürütüaca.

⁵ Haque xeme'axüani quita, müpaü meri xequeneütüyuaneni, 'Uva quiecatari 'aixüa xequetexeyarieca.

⁶ Xüca mana 'ayecani que mü'ane müyuvaüriya 'aixüa mütxeyarienicü, hesiena tinaquetü canayeimücü xevaürisica. Me xüca müpaü 'anetü ca'ayecani, xevaürisica caninüamücü xehesie.

nepümasipitüa 'icü pemütiuti'avietaxücü, müme memüteyü'üquitüavave müme memütemaivave memücaheitimanicü, türi püta vahesie mieme masihücüme pemayeitüacü. Hü ne'uquiyari, 'aixüa 'ane pepü'eriecai müpaü pemütiyurienciaicü.

22 Nai netiniyetuiriyarieni ne'uquiyari yanetipitüacacu. Xevitü 'asipücatimate que müpaicü nu'aya, 'uquiyarieya xeicüa müpaü catinimaica. Xevitü 'asipücatimate que müpaicü 'uquiyarieya, nu'aya xeicüa müpaü catinimaica, me nu'aya xüca yuvaüriyani mixeisitüanicü xeime, mücütä müpaü catinimaica.

23 Hicü ta'aurie 'aveca müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete yühücüate metitecacu, Müme memunenierixü que xemüte'unenierixü xeme, 'aixüa mecani'itüarieca müme.

24 Müpaü nepütixecühüave, yumüretü texaxatamete te'aitamete meta mepixeyacucai tita xemüte'uxei xeme, peru mepüca'ixei. Mepi'eniecucai tita xemüte'u'eni, peru mepüca'i'eni.

Samariyanaca 'aixüa mütiuca'iyaricai

25 Mericüsü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai nanucuqueni 'i'isipanique. Müpaü niu-tayüni, Ti'üquitame, tita reuyevese müpaü nemütiyurienicü, tucari mücaxüve nehesie mütiinaquenicü.

26 'Iya müpaü rehüave, 'Inüari niuquiyarisie que re'uxa. Que peticuterüva.

27 Mücü müpaü tinicühüaveni, Müpaü cananuyüneni, Peninaqui'eriecamücü Ti'aitame mü'acacaüyari naime que pemüre'iyaricü naime

que pemüti'amatecü, naime 'atürücariyacü, naime que pemüticu'erivacü. Mücü meta, pecaninaqui'eriecamücü 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'erie.

²⁸ Qesusi müpaü tinita'eiya, Heiseriemecü pep-uta'a. Müpaü xüca petiyurieneni, pecanayeyuricamücü.

²⁹ Peru mücü heiseriemecü yaticamiecatü yuhecüatamütü müpaü tinicühüaveni Qesusi, Mericüte, que püpaicü nehepaü tevi.

³⁰ Hicü 'ita'eiya, Qesusi müpaü niutayüni, Heiva tevi Querusareme heyeyaca Quericu neucamiecaitüni. Mericüsü tenavayamete menenucunaque. Me'itiquemaripieca me'icuvaxüca menecüne müximeme me'ucu'eirieca.

³¹ Mericüsü 'asicatimaitü que mütiuyü mana neucamiecaitüni mara'acame mücü huyeta. 'Ix-eiyaca mana niuyeyani yateva.

³² Yaxeicüatari Revi nuivarieyasie mieme xevitü tuquita mütiparevivametücai muva 'uyemietü yateva niuyeyani.

³³ Perusü xevitiüxa Samariyatanacatütü mana 'uyemietü hesüana caninuani. 'Ixeiyaca nitinenimayata.

³⁴ 'Aura 'uyaca 'ixuriqui neiverieni xuriya maneicacaisie, haseiticü vinücü 'i'uhayemaca. 'Enuti'icataca yupuxusie mesunipai cani'atüani. Mana ni'üviyacaitüni.

³⁵ Hicü 'uxa'arieca xei teviyari 'inüariyari vati'üca ni'ütüani mesuni cusiyari müpaü ticühüavetü, Quene'üviyani. Hesiena mieme xüca tixautü petinanaimücü, xüca 'acuxi heuyeveca,

nepütinetuani quepaucua nemayeneni.

³⁶ Hicü Qesusi müpaü tinitahüave xevitü mi'isipanecai, Mericüte que peticu'eriva. 'Ime yuhaicatü que mü'ane yuhepaü tevipaü pixei, tenavayamete me'enucunaquecu mücü tevi.

³⁷ 'Iya müpaü rehüave, Que mü'ane mitinen-imayataxü, mücü pühücütücai. Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, 'Ecütari quenemie, hepaüna quetineyurieneni.

Qesusi que mürecu'ivataxü Mariya Marita vah-esüa

³⁸ Mericüsü mana meniu'uvacaitüni. Hicü Qesusi xeime quiecarisie neutahani. 'Uca Marita titevatü nita'inieni yuquita.

³⁹ Yu'iva 'ucatüme pexeyacai Mariya titevacame. Mücü Qesusitüa 'acaitü ni'eniecaitüni ni-uquieya.

⁴⁰ Mericüsü Marita püyuxamuriecai vaüca ticumaüvatü mütivaminicü. Mana 'utaqueca müpaü niutayüni, Ti'aitame, yapecara'eriva ne'iva nexaüta münesi'ucu'eiricü nemütixeminicü. Yaquetineutahüavi pünesiparevieni.

⁴¹ Qesusi müpaü tinicühüaveni, Neuxei Marita, vaüvacacü pepü'a'iyaritüa pepü'amuina.

⁴² 'Esiva peuyevese xEICÜA, xevitü xEICÜA. Mariya canenuyexeiya tita masi 'aixüa müti'ane. Pücanavaiyarieni.

11

*Nenevieri hepaüsita que müti'üquitacai Qesusi
(Mateu 6:9-15; 7:7-11)*

1 Mericüsü heiva 'aniucateitüni yunenevietü. Yunenevieri 'unücu, hesüana miemete teyü'üquitüvamete xevitü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quetatine'üquitüaca temütaneneviecacü, Vani que mütivaru'üquitüa yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete.

2 Mücü müpaü tinivacühüaveni, Quepaucua xemüyunenevie 'ipaü xequeneutiyua, Ta'uquiyari taheima pemacave, Quememateheuehüvirieca que pemütipasie. 'Enata queneusutüa pe'ti'aitatü. Cuiepa yamequeteyurieca que matinaque, Taheima que memüteyurie.

3 'Icuai tucarıcü que temüteheiyehüva, Tucarıcü yaquetatinemicuani.

4 'Axa que temüte'uyuri quetatineuehüvirieca, Tameta tetevareuehüviriecacu Müme 'axa memütasiyurie yunaitü. Pepücatasipitüaca temü'inüasienicü, Masi quetaneutavicueisitüa 'Axa temüca'itüarienicü.

5 Müpaüta tinivarutahüave, Xüca xevitü xeme yuhamicu hexeyani, mücü xüca hesüana nuani tücari hixüapa müpaü rehüavetü, Nehamicu 'acu, haica payarı queneneuniütüa.

6 Tamüsü xevitü nehamicu nehesüa caninuani cuyeicame, tixaü necarexeiyacacu nemütimini.

7 Quita mayeca müpaü que 'utayüni, Quetineuhayeva. Quitenie püreuname, netüriyama tanaitü tepuhe. Nepüca'yüve nemanucuqueni nemümasiniütüani.

8 Müpaü nepütixecühüave, canihamicuyatüni, peru mücü 'ayumiemeyarıcü xeicüa

püca'anucuqueni püca'iniütüani. Siqueresü 'iya munua mücayutiteviyacü püta quiecame panucuqueni piniütüani tita müreuyehüva.

⁹ Müpaü nepütixecühüave ne, xüca xe'ita'ivauni xecatehayevatü xecanimiquiecuni. Xüca xe'icuvauni xepitaxeiya. 'Itupari xüca xe'uyuitüani xepüteheuyepiyarieni.

¹⁰ Yunaitü memita'ivau mepitanaqui'erie yu'ivaurica, yunaitü memicuvautüve mepitaxeiya yunaitü, 'itupari memücuuyitüva mepüteheuyepiyarüva.

¹¹ Que mü'ane xeme yunive mexeiya, xüca nu'aya pa 'itavavirieni, que 'imini tete pa xatatü. Me xüca quesü 'itavavirieni, que 'imini cu quesü xatatü.

¹² Me xüca 'itavavirieni tavari, que 'imini terüca.

¹³ Xeme 'axa xemüte'u'iyari xüca 'aixüa 'anemecü xetevamicuani yütüriyama, xe'uquiyari taheima macave masi yemecü 'Iyari Mütiyupata taheima mümieme canivamimücü müme memitavaviri.

Que memüte'ixanetacai Qesusi, müpaü me'utiyuatü quename cacäyari 'axa mü'ane 'inücai (Mateu 12:22-30; Maricuxi 3:19-27)

¹⁴ Mericüsü nitahüave cacäyari 'axa mü'ane mixünacü tevi. 'Iya cacäyari 'iviyacacu tevi pünenuriecäi. Hicü cacäyari 'ixünacu, tevi tiniutix-atatüyani münenuriecäi. Teüteri menihüxiyacaitüni.

¹⁵ Peru hipatü müme müpaü meniu-tiuanecaitüni, Cacäyarixi 'axa memü'anene va'uquiyarisie mütiyiacü Peheresepurisie, 'ayumieme nivananuyenü'avani cacäyarixi 'axa memü'anene.

16 Hipatüta me'i isipatü 'inüari menitavavirieni taheima mieme.

17 Mücü va'iyaritüarica maitü müpäü tinivarutahüave, Naime cuiepa, xüca quiecatari hixüata meyusana, mana pacumavere. Xeime quie quiecatari xüca hixüata meyusana menita'unicuni.

18 Cauyumarie xüca hixüata yusana, que reuterive ti'aitametütü. Xemesü xeputiyuane quename Peheresepurisie netiviyatü nevaranuyenü'ava cacaüyarixi 'axa memü'anene.

19 Ne mericü xüca Peheresepurisie netiviyatü nevaranuyenü'avani cacaüyarixi 'axa memü'anene, xenivema que mü'ane rahesie meteviyatü mepüvaranuyenü'ava. Müme 'ayumieme xehesie mecatenahüpacuni.

20 Mesü xüca Cacaüyari türücarियayacü püta nevaranuyenü'avani cacaüyarixi 'axa memü'anene, xehesüa canisütüani Cacaüyari ti'aitatü.

21 Tevi mütürücaüye cuya tepüaya ma'ü mexi 'i'üviya quie, cayuvatü puma piniteya.

22 Que mü'ane masi yemecü mütürücaüye nuame 'e'ivame, pinavairieni cuya tepüaya hesiena yuri müti'eriecai, yucupaniyeruma püvamini tepüateya.

23 Que mü'ane nehesie mücativiya pünesi'aye'uni. Que mü'ane nehamatü müca'icuxexeüriva pitaxürüva.

*Cacaüyari 'axa mü'ane tavari que mütiviya tevi
(Mateu 12:43-45)*

24 Cacaüyari 'axa mü'ane 'ixüname tevi, macuvaquisie puyeicani 'uxipiya cuvaunetü.

Yutexienetü müpaü paineni, Nepüyemie nequita nemüvayetüasie.

²⁵ Nuame pitaxeiya vaye'itiyacame 'aixüa tiuye'aneme.

²⁶ 'Ana püyemie püvata'inieni hipame cacaüyarixi masi cuini mieme 'axa memü'anene 'atahutame. Meheutahaxüame, muva me'ayetetü mepacüne. 'Imatürieca mücü tevi masi yemecü 'axa 'itüarietü payani, que müca'itüariecai matüaripai.

Müme yuricü 'aixüa memü'itüarie

²⁷ Mericüsü müpaü ticuxatacacu, 'uca teüteri vasata muyeicacai niutahiva müpaü 'utaitü, 'Aixüa que 'itüariecaitüni que mü'anesie pemüyecatei que mü'ane mümasisisitüacai.

²⁸ Mücü müpaü niutayüni, Masisü püta, 'aixüa que me'itüarieca müme Cacaüyari niuquieya memü'enie yamemütecahu.

'Ana miemete 'axa mete'u'iyaritü 'inüari que memüte'itavaviri

(Mateu 12:38-42; Maricuxi 8:12)

²⁹ Hicü teüteri meyucuxeürieximecacu müpaü tiniutixatatüyani, Hicü miemete teüteri 'axa teyuruvamete mecanihümetüni. Menicuvautüveni 'inüari, peru 'inüari mepücapitüarieni. Cunasi 'inüarieya xeicüa mecanipitüariecuni.

³⁰ Cunasi 'inüari que müratüa Ninivetari vahesie mieme, neta Yuri Tevi que nemütiteva 'inüari necanayeimücü hicü miemete teüteri vahesie mieme.

³¹ 'Uca taserieta müti'aitametücai cuiempa cananucuquemücü titahecüataque hicü miemete teüteri vahepaüsita quepaucua 'isücame

müvata'ivaviya, vahesie pürahüivani mücü meyetüacü cuie manunieresie mi'enienicü Sarumuni que mütimaivecai. Tamüsü que mü'ane mütimaive Sarumuni que mücatimaivecaipaü 'uva puyeica.

³² Ninivesie quiecatari mepanucu'uni metetahecüataque hicü miemete vahepaüsita. Vahesie pürahüivani, Ninivetari memüte'uhayevaxücü que memüteyuriecai Cunasi tivarutaxatüacu. Tamüsü que mü'ane mütürücaüye Cunasi mücatitürücaüyecaipaü 'uva puyeica.

Tavaiyari cüxemeya

(Mateu 5:15; 6:22-23)

³³ Cüxeme 'utaiyame püca'iti'avieta, cacunicü püca'enucanani. Vapai püta pecayeni, teüteri me'atahaxüaximetü memixeiyacü hecüariyaya.

³⁴ Mericüte, tahüxie tavaiyari cüxemeya canihücütüni. Xüca 'ahüxi 'aixüa reu'erieca, 'aixüa 'iyaricü xüca peti'amicuani, pecanihecüariviyarieca 'avaiyarisie naimé. Me xüca 'axa 'aneni 'ahüxi, pecati'amimütü 'avaiyarisie pecaniyüriyarieca.

³⁵ 'Ayumieme quene'acuerivayurieca, 'ahesüa mieme cüxeme capa 'uyürecü.

³⁶ Xüca 'avaiyarisie pehecüariviyarieca naimé-sie, tixaü catiyürivecacu, naitü canihécüacamücü, cüxeme que matihecüariviya xavatütü.

Quesusi que mütivaniuquimacai Pareseusixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametütücai vahamame

(Mateu 23:1-36; Maricuxi 12:38-40; Rucaxi 20:45-47)

37 Mericüsü tiuhayevacu, Pareseütütü nita'inieni hesüana müticuanicü. Muva heutahaca mana nayerüni.

38 Pareseu 'ixeiyaca niuhüxyani müca'ucamaimacü meri caticuaivetü cuxi.

39 Hicü Ti'aitame müpaü tinitahüave, Hicümüsüari xeme Pareseusixi tecüxi xacü herie xepüca'itiva, peru yutaüta xepühüpüne xetenavacutü 'axa xeteyurietü.

40 'Asixepücatemate. Que mü'ane mitavevi herie taütanata catitavevi.

41 Masi taütana miemecü xequeteneyumicuanı xeteyucanenimayatü, mücücü naitü 'itiyatü nayeimücü xehesie mieme.

42 Perusü xüa 'ui xeme Pareseusixi. Tamamata taparisie mieme, xei tapari xepüyuvaüriya xemixatüanicü Cacaüyari yerüvavüena xura naimie tupiriyasie mieme peru xepücayuvaüriya heiseriemecü yaxemütecahunicü, xepücayuvaüriya xeminaqui'eriecacü Cacaüyari. Müpaü püta püreuyevese müpaü xemüteyuriecacü, siepüre xecatehayevatü xei tapari xe'ixatüatü.

43 Xüa 'ui xeme Pareseusixi. Püxenaque yunaimie vahüxie xemayeyaxecü tuquita, xemüvaüritüariecacü quiecarı hixüapa.

44 Xüa 'ui xeme. Teuquiya müca'aviesiepaü xecanı'aneneni. Teüteri teuquiya mecaniquesinani 'asimecatemaitü.

45 Mericüsü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, müya pe'utaitü pepütasinuquima tameta.

46 'Iya müpaü tinicühüaveni, Xüa 'ui xemetari 'inüaricü xemüte'üquita. Teüteri xepüvaruti'icatüva

'icate mücuanivecü. Va'icate xemücumaüvani ni yu'itüvamecü xepücayuvaüriya xevaparevienique.

47 Xüa 'ui xeme. Texaxatamete vateuquiya 'inüariyari xecanivevieca, xe'uquiyarima mevarucuicu.

48 'Ayumieme xepüyuhecüata, xe'iyari yacani'aneneni xe'uquiyarima que memüte'uyuri. Müme mepüvarucui, xeme va'inüari xepüvevi.

49 Cacaüyari timaivetü 'ayumieme müpaü niutayüni, Texaxatamete nepüvatanü'airixüani nü'arisixi meta. Hipame müme mepüvacuini mepüvaruveiyani.

50 'Ayumieme hicü miemete teüteri vahesie catinahüivamücü yunaime texaxatamete vaxuriyacü cuie munetüariesie hicüque mütayeurivecü,

51 Haveri xuriyayacü meri 'asita Sacariya xuriyayacüque mumierie mürayutimavatüre heyeyaca tuquita caheta'avetü. Hü, yanepütixecühüave, hicü miemete teüteri vahesie catinahüivamücü.

52 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquitamete. Xepinava quitenie yaviyari cümana teüteri metemaivavemete memacünequecai. Xemetütü xepüca'aye'axüavave, xepüvanena hipame memaye'axüaniquecai.

53 Mericüsü vayeyacu müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi yunaitü menitixeümatücüne cuini mieme. Meniti'ivaviyatücüne müticuxatanicü vaücava hepaüsita

54 me'ihupietü memiviniyanicü niuquieyacü.

12

Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa mieme

¹ Mericüsü 'ana teüteri vaüca miriyari meyupaümetü meyucuxeüriecu yuquetasie me'a'uvecacu, nisütüani müpaü tivacuxax-atüvatü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Xequeneyucuerivayurieca masi Pareseusixi vahesüa mieme tiyucuxanariyame hepaüsita, yacü xeicüa que memüteyurie 'avie, xemeta capa xe'useviximarienicü.

² Peru naitü müranucuname xeyarietü nayeimücü, naitü mütiuti'aviesie masiücütü canayeimücü.

³ 'Ayumieme müpaü nepaine, nai que xemütecuxata yüvipa, hecüaripa cani'enieriecamücü. Cayuvatü xemutiyuane quita, qui heima meti'utü yamecateniuhivacuni.

Que mü'ane xepümacaxe (Mateu 10:28-31)

⁴ Müpaü nepütixecühüave xeme necu-paniyeruma, xepücavamacarüca müme memüyüvave tavaiyari memümieni xeicüa peru 'arique memücayüvave 'asimemüteyurieni masi vaüca.

⁵ Nepütixetaxatüani que mü'ane xemümacarüca. Xequenemacarüca que mü'ane 'imieme tevi heiserie mexeiya meicahüanicüta xasi taiyariyarisie. Hü, müpaü nepütixecühüave, 'iya xequenemacarüca.

⁶ Tamüsü 'üxaviquixi que memütetuiya yu'auxüvitü huta senitavuyari mecate'aye'axe.

Peru ni xevitü müme pücatümaiarié Cacaüyari hüxie.

⁷ Mücü meta, xecüpa xemu'usie mieme naitü püti'inüasieve. Xepücaheumamaca. Yümüretü 'üxaviquixi que memüte'aye'atüca, xeme masi vaüca xepüte'aye'atüca.

Que mü'ane müyutahecüata teüteri vahüxie, que-name nehesüa mieme

(Mateu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Müpaü nepütixecühüave, yunaitü memüyuhecüata teüteri vahüxie quename nehesüa memiemete, neta Yuri Tevi que nemütiteva necaninehecüatamücü quename vahesie netiviya Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete vahüxie.

⁹ Que mü'ane müyucu'imava teüteri vahüxie quename nehesie camieme 'utaitü, mücüta pücamarivani Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete vahüxie.

¹⁰ Yunaitü memüniuquixi Yuri Tevi hepaüsita, mecaniyüvaveni memüteheuyehüviyarienicü. Perusü que mü'ane 'axa mütayüni 'Iyari Mütiyupata hepaüsita, mücü pücaýüveni müreuyehüviyarienicü.

¹¹ Quepaucua xemanuhapanieni tuquipa miemete vahüxie te'aitamete heiserie memexeiya vahüxie, xepücaýu'iyaritüaca quepaü xemütetiniuni yuhesie mieme, que xemutiyuane.

¹² 'Anatütü 'Iyari Mütiyupata müpaü pütixe'üquitüaca que müreuyevese müpaü xemutiyuanenicü.

Tevi müxicutücai 'asimücatimaicai

¹³ Hicü teüteri vasata 'uветü xevitü müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, yaquetineutahüavi ne'iva

münesi'üitüanicü tita nehesie mütinaque taque-masi tita mütatiucu'eiriri.

¹⁴ Qesusi müpaü tinitahüave, Neuxei, que mü'ane xe'isücame pünesi'ayeitüa xepini nemütisananicü.

¹⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Xequeneyu-cuerivayurieca naimecü, xequeneyü'üviyani capa xeteyucahive'eriecacü 'axa müti'anecü. Piniteya ranuyuhayevacacu pücatucari.

¹⁶ Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruti'üquitüatüyani müpaü 'utaitü, Tevi müxicutücai cuie nexeyacaitüni cuini mieme mütiutixuxuavitüvacai.

¹⁷ Hicü müpaü tiniyücühüavecaitüni yu'iyarisie, Qesü netiyurieni. Tixaü nepücarexeiya haque nemeiti'uta netüricu.

¹⁸ Hicü müpaü niutayüni, Tamüsü 'ipaü nepütiyurieni. Nepica'una necaxetunite, 'epapame masi nepütivevieni. Mana nepeiti'uta netüricu nepinite.

¹⁹ Anari ne'iyarisie müpaü nepütinecühüaveni, Ne'iyari 'acu, vaüca pinite pecatiniuti'uta müixa viyarisie mieme. Quene'uxipieca quetinecuaca quetine'ieca pe'atemavietü.

²⁰ Perusü Cacaüyari müpaü tinitahüave, Cari 'asipepücatimate. Hicü tücacüta 'a'iyari pepütavaviyarieni. Tita pemütiuti'utaxü, que mü'ane piniteya pürayani 'ana.

²¹ Yaxeicüa cani'aneni que mü'ane yuhesie mieme müyuti'usiri vaüca, peru mücaxicu Cacaüyari que mütixeiya.

Que

mücareuyevese

müyu'iyaritüacacü

müyumuinanicü
(Mateu 6:25-34)

22 Hicü müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, xepücayuy'iyaritüaca yutucari hepaüsita que xemütecuañi, yuvaiyari hepaüsita que xemüteyutiquemaritüani.

23 'Icuai xEICÜa pücatucari, 'ixuriqui xEICÜa pücaravaiyari.

24 Xequenivara'erivani cuasari. Mepüca'uca'e mepüca'isana. Caxetuni 'iqui mepücahexeiya. Cacaüyariütü catinivamicuañi. Viquixi que memüte'aye'axe, xeme cuini mieme masi xecate'aye'axe.

25 Que mü'ane xeme yu'iyaritüatü püyüve 'e'utevitü mayuyeitüani xüca 'esi'utevini.

26 Mericü 'esiva xEICÜa xüca xecayüvaveni, tita-yari xeteyuy'iyaritüa naimecü.

27 Tuturi xequena'erivani, que mücattivita que mücatisa'a. Peru 'ipaü nepütixecühüave, Sarumuni cuini mieme visi que mü'anecai, visi pücaranacatücücai vahepaü ni xeimepaü 'icü tuturi.

28 Mericü xüca Cacaüyari müpaü tiquemaritüaca 'üxa 'üsita mieme hicü muxuave 'uxa'a huxunuta meucaxüriyani, masi yemecü catixequemaritüaca xeme. Cari 'esiva xEICÜa yuri xepüte'erie.

29 Tita xemütecua'acü xepüca'ayumiemetetüni, tita xemüte'iecü meta, xepücamuinarieca.

30 Teüteri naisarie cuiempa miemete 'ipaü 'anen-eme nai mepücuvaütüve. Xeme xe'uquiyari masi müpaü pütimate xemeiyehüvacü 'icü.

31 Xemesü xequeneyuvaüriyani Cacaüyari tixe'aitüvame mühücütünicü. Müpaü xeteyurietü, 'icü nai xepümüquienitari.

Que mütiti'uta taheima mieme
(Mateu 6:19-21)

32 Nemuxasima sepa xemücayumüire, xepücaheumamaca. Xe'uquiyari caniyuvaüriyani mütixepitüanicü tita mürexeyia ti'aitametütü.

33 Xequetenetuaca yupinite, xeteyuparevietü xequeteneyumicuanı. Xequenanhuri tumini maname mücaye'irive. Taheima xequeneuti'uta tita mücatixüve, haque tinavayame 'aura mücaheyeica haque cuisı mücareticuitamava.

34 Haqueva xemeiti'uta, manata miemecü xe'iyari yacani'anemücü.

Ti'uximayatame mücaha'arisie

35 Xequeneyuha'aritüaca xe'ayühüatücaitü xecüxeme tacacu.

36 Xemeta teüteri vahepaü xequeneyüaca yucisiyari memücuevie. 'Asimecatemaitü quepau-cua neüquiya 'ixüararipa mayeyani, mecanicue-vieca cuitüva memüteheuyepienicü nuayu 'itupari heyuitüayu.

37 'Aixüa mecani'itüariecacuni müme te'uximayatamete xüca vacusiyari nuame varetaxeyia me'ayeneniereme. Yuricü nepütixecühüave, panuyühüani, mexa 'aurie püvacuyasaxüani, mana 'uyeicatü pütivamini.

38 Sepa tücari hixüapa sepa yuimuana munua, müya meteyuriecacu xüca varetaxeyia, 'aixüa mecani'itüariecacuni müme.

39 'Ipaüsü xequetenemaica, xüca quiecame müpaü timaicaque quepaucua tinavayame munuaniquecai, püca'ipitüaniqueyu meutahanicü quitana.

40 Xemeta xequeneha'arisieca. Quepaucua necanuaximeme xemünesi'erieca, Yuri Tevi que nemütiteva, 'ana necaninuamücü.

Ti'uximayatame yamücatiamie
(Mateu 24:45-51)

41 Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Ti'aitame, 'icü 'üxasi hepaüsita peti'üquitatü tame petatixata, nusu pepüvaxata yunaime.

42 Ti'aitame müpaü rehüave, Qui cusiyari que mü'ane pühüritüani yuquie quiecatari vacü, tucari 'aye'ayu müvati'inüasirienicü va'icuai. Que mü'ane yamüticamie, que mü'ane mütiyumate, mücü canihüritüariecamücü.

43 Mücü ti'uximayatame 'aixüa cani'itüariecamücü xüca cusiyarieya nuame 'itaxeiya müpaü tiyurieneme.

44 Yuricü nepütixecühüave, yupini nai hepaüsita pütihüritüani.

45 Me xüca mücü ti'uximayatame müpaü tiyücühüaveni yu'iyarisie, Necusiyari 'epüreutevi canuavetü, xüca varutivatüyani te'uximayatamete 'uqisi 'ucari, xüca ticucuaneni xüca cu'ieneni xüca taveneni,

46 mücü ti'uximayatame cusiyarieya caninuamücü quepaucua müca'icuevie, yapaucua quepaucua 'asimücatimate ti'uximayatame. Hixüata piviteni, pipitüani yamemücatecahu vahepaü.

47 Mücü ti'uximayatame yamütimaicai que mütinaquecai cusiyarieya, peru mücayucuha'aritüa 'asimücatiuyuri que mütinaquecai, mücü cuini mieme canicuveiyaxüamücü.

48 Que mü'ane püta 'asicatimaitü yamütiuyuri para mücveiyaxüanicü, 'ayüveca xeicüa pücuveiyaxüani. Que mü'ane vaüca mütiumique, mücü vaüca pütitavaviyarieni. Que mü'ane vaüca mühüritüarie, vaüca masi pütitavaviyarieni.

*Quesusi hixüata que mütivasana
(Mateu 10:34-36)*

49 Ne necaninuani tai nemeucahüanicü cuiepa. Xücate 'utinaisienique tüma.

50 Peuyevese nema'ivarienicü nemümierienicü, tevi que müranucanami epäü hacü quepauca muca'üyarie. Haveri mieme nepütiuca'eniva mexi ca'aye'ave.

51 Que xetecu'eriva nemunuacü nevapitüanique cuiepa memütama 'aixüa memütexuyexiyanicü. Tixaüsietü, 'ipaü nepütixecühüave, hixüata nemüvasanacü püta nepunua.

52 Hicü 'uxa'atüni yu'auxüvitü xei quiyarita miemete hixüata mepüyusanani yuhaicatü yuhutame mevaraye'unietü, yuhutatü yuhaicame mevaraye'unietü.

53 Hixüata mepüyusanani 'uquiyarieya 'eye'uniecacu yunive, nu'aya 'eye'uniecacu yu'uquiyari, varusieya 'eye'uniecacu yunive 'uca, nu'aya 'eye'uniecacu yuvarusi, yumu'e'ema me'ayuye'uniecacu.

Titayari xecate'i'inüata 'icü tucarisie mieme, que mutayü

(Mateu 16:1-4; Maricuxi 8:11-13)

⁵⁴ Hicü müpäü tinivarutahüave teüteri, Quepaucua xemixeiya haivitüri 'e'a'enirümeme tau macayuyuiquesie, cuitü xeputiyuane quename caviyerüme. Müpäü pütüyünitütü.

⁵⁵ Quepaucua taserieta mu'eca, müpäü xeputiyuane quename 'uxüca. Müpäü pütüyüni.

⁵⁶ Xeme yacü xecüca xecaniyüaca, xepi'inüata cuie que mütiyuxexeiya muyuavi meta. Titayari xecate'i'inüata 'icü tucarisie mieme.

Queneunütüa masixaneta, que mutayü

(Mateu 5:25-26)

⁵⁷ Titayarita yücümana xecateheitimaivave tita mütiheiserie.

⁵⁸ Quepaucua 'isücomesüa pemanuhanieni, huyeta xe'uhutü queneunütüa 'axanetame masixünacü, capa 'isücame hüxie masihe'atüanicü, 'isücame capa masiyetüanicü tupirisüa, tupiri capa masi'anutahüanicü casariyanata.

⁵⁹ Müpäü nepümaticühüave, muva pepücavayeicani mexi pecati'atuave naimecü.

13

Xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie, xecanicuicuni, que mutayü

¹ Mericüsü hipatü 'ana me'u'axüaca metenitaxatüani Carereyatari vahepaüsita, Piratu mütiuta'aitaxü memücüi'ivacü mexi metemavatüvecai.

² 'Iya müpäü tinivacühüaveni, Que xetecu'eriva. Müya memüte'ucuinxücü que metemasiücü,

quename mümetütü masi yemecü 'axa meteyuriecai, hipatü Carereyatari yunaitü 'axa que memücate'uyuri.

³ Pücatixaü. Masi müpaü nepütixecühüave, xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie xeme, vahepaü xecanicui'ivacuni yunaitü.

⁴ Müme meta tamamata heimana 'atahaicatü memüyupaümecai vahesie mucave mücü tuxi Siruhsie müvarucui, que xetecu'eriva müme vahepaüsita. Que metemasiücü quename masi cuini mieme vahesie rahüivacai, hipatü teüteri Querusareme memütama yunaime vahesie que mücarahüivacai.

⁵ Pücatixaü. Masi müpaü nepütixecühüave, xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie, yaxaicüa xecanicui'ivacuni yunaitü.

Cüye müca'utixuaverixü hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁶ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tini'üquitacaitüni. Tevi 'aniucateitüni cüye muca'iteüritaxü yuharaverita. Mana ni'axecaitüni 'icuxi cuvaunetü cüyesie mieme. Cacanitaxexeyacaitüni.

⁷ Hicü haraverita mühürütüariecai müpaü tiniutahüave, Camüsü haica viyari nepeucuyeixüa 'icuxi necuvaunetü 'icü cüyesie mieme. Nepüca'itaxeyave. Quenahüva, titayari cuie tisevixima xEICÜA.

⁸ Peru tihüveme müpaü tinicühüaveni, Cusiyari 'icü visie queneuhayeva xEICÜA, mexi hetüana nehecuieviyatüyani mexi havunu nehavivietüyani.

⁹ Xüca 'utixuavere 'aixüa püyüni. Me xüca catixaütüni, tepehüani que pemaine.

Quesusi que mürenayehüa 'uca 'uxiپیا tucari-yarisie

¹⁰ Mericüsü 'uxiپیا tucarisie tini'üquitacaitüni heiva xeime tuqita.

¹¹ 'Uca mana nayecateitüni cacaüyari 'axa mü'ane miviyacai tamamata heimana 'atahaica viyari 'iveranariyatü. Nanacatusicaitüni, püçayüvecai müyutaseiriyacü naime.

¹² Hicü Quesusi 'ixeyaca yu'aurie 'itahüaveca müpaü tinitahüave, 'Uca pepuxünarie que pemütiveranicai.

¹³ Hesiena 'utimecu yapaucua niutaseire. 'Aixüa nainecaitüni Cacaüyari hepaüsita.

¹⁴ Hicü tuqui va'üya ha'atü Quesusi menayehüacü 'uxiپیا tucarisie, müpaü tinivarutahüave teüteri, 'Ataxevitü tucari puxuave quepaucua meuyevese yamüti'uximayacacü. Mücü tucarisie 'ayumieme xequene'axeni xequenayanayexürivani, peru 'uxiپیا tucarisie pücatixaüsietü.

¹⁵ Hicü Ti'aitame müpaü tinita'eiya, Cari xeme yacü xeicüa xepüyüa. Yuxexuitü xeme 'uxiپیا tucariyarisie xecatevaxüna yupuixisixi yupuxuri haque memacuvü, xecatevarehapana xecatevahrütüva.

¹⁶ 'Icü 'uca 'Apurahami caninu'ayatüni, peru Cauyumarie necuviecaitüni tamamata heimana 'atahaica viyari. Careuyevese 'uxiپیا tucarisie müxünarienicü 'acuvietü.

¹⁷ Müpaü 'utayücu meniuyutiteteviya yunaitü memeye'uniecai, hipatü teüteri yunaitü meyutemamaviecacu nai que mütiyurienecaicü marivemecü.

Musitasa 'imüariyari hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

(Mateu 13:31-32; Maricuxi 4:30-32)

¹⁸ Hicü müpaü niutayüni, Queri ti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Que 'aneme 'üquisicayari nexatatü nepihecüatani.

¹⁹ Musitasa 'imüariyaripaü cani'aneni. Tevi 'enutücüca yuharaverita neicaxürieni. 'Utavereca cüye nayani. Viquixi taheima miemete meniyuti'ituatüvacaitüni mamateyasie.

Pa cuxanariyame hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

(Mateu 13:33)

²⁰ Hicü tavari müpaü niutayüni, Que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, que 'aneme 'üquisicayaricü nepihecüatani.

²¹ Pa cuxanariyamepaü cani'aneni. 'Uca 'enu'üca nitimuina pa mütüxiyarisie haica 'axuvayarisie, 'ariqueque naitü niuticuxanare.

Quitenie 'esimayeva

(Mateu 7:13-14, 21-23)

²² Hicü quiecarite 'emacuyeyeusie 'esimüyeyeusie caniuyeicacaitüni ti'üqitatü, Querusareme 'uyemietü.

²³ Mericüsü xevitü müpaü tinita'ivaviya, Ti'aitame, hipatü xeicüa metetavicueisitüariexime. 'Iya müpaü tinivarutahüave,

²⁴ Xequeneyumexütüaca xemeutahaxüanicü quitenie 'esimayevasie. Müpaü nepütixecühüave, 'arique yumüiretü meneutahaxüacucacuni peru meniyutatexicuni.

25 Quiecame 'anucuqueme quepaucua müreunani quitenie, 'ana xeme tacua xeniyuhayevacuni 'itupari xeyuitüatüvetü müpaü xe'utiyuatü, Ti'aitame 'acu, quetatineuyepiri. Peru mücü müpaü tinixetahüavimücü, Ne nepücaxemate haque xememietete.

26 'Ana xenisutüacuni müpaü xe'utiyuatü, Tame 'ahesüa tepütecuacai tepüte'iecai, 'ecüta tacaye 'utüa pepüti'üquitacai.

27 'Ana müpaü tinixetahüavimücü, Nepücaxemate haque xememietete. Nehesüa xepücamietete, xequeneutayeixüa. Cari yunaitü yaxepüteyurie que mücatiheiserie.

28 Mana xeniutisuanacuni xecaniyutaquevecuni, quepaucua xemüvaxeiya 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu texaxatamete yunaima mana me'u'uvame haque Cacaüyari müre'aita, xeme püta xe'anuyexüriyayu.

29 Tau matineicasie miemete macayuyuiquesie miemete mecani'axüacuni, taserieta miemete ta'utata miemete mete'axüani meta. Mexa 'aurie menayaxicuni haque Cacaüyari müre'aita.

30 Camüsü, hicü miemete 'imatüremete, hipatü müme 'ana mexüacate mecanacünicuni, hicü miemete mexüacate meta, hipatü müme 'imatüremete mecanacünicuni.

Quesusi yuhiverietü que mutayü Querusareme quiecatari vahepaüsita

(Mateu 23:37-39)

31 Mericüsü 'ana Pareseusixi hipatü hesüana me-niu'axüani müpaü mete'icühüavetü, 'Uma quene-mie, Herurexi pümasimiemücü.

³² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Müpaü xequetenehüaviyu nesimariutame, Neuxei, ne hicü 'uxa'a nepüvaranuyenü'avani cacäu'yarixi 'axa memü'anene memüvatixünacü teüteri, nepüvaranayexürieni tecuicucate. 'Ayeimana nepaye'atüarienitütü.

³³ Mücü xeicüa, neuyeveca hicü'uxa'a nemücuyeicanicü varie meta. Vaüriyarica peuyevese yunaitü texaxatamete memücüi'ivacü Querusareme, xaüsie pücatixaü.

³⁴ Querusareme, Querusareme, 'ahesie quiecatari mecanivacuica texaxatamete, mecanivatituaxani müme 'ahesüa memeyenü'ariva. Müixa que nemütivacuxeürimücücai 'anivema, vacana yupixüxüisi que mütivacuxexeürivapaü yu'anatüa. Mepücayuvaüriyacai.

³⁵ Camü xequi pücu'eiriva 'uyemavetü. 'Ipaü nepütixetahüave, tavori xepücanesixeiya mexi tucari ca'aye'ave quepaucua müpaü xemutiyuaneni, 'Aixüa que ticühüavarüvani que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü munua.

14

Quesusi que mürenayehüa tevi meuhatücatei

¹ Mericüsü Quesusi xeimesüa ninuani 'uxipiya tucarisie ticuanique. Mita'ini teüteri va'uquiyarima canixevitütücaitüni Pareseutütü. Müme menihupiecaitüni.

² Hicü tevi meuhatücatei hüxiena nacateitüni.

³ Quesusi müpaü tinivaruta'ivaviya müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi meta, Catitauniva 'uxipiya tucarisie menayehüanicü tevi, pücatauniva nusu.

4 Müme cayuvatü meniumacaitüni. Hicü ticuicame 'umayüaca nenayahüani neinü'ani.

5 Hicü müpaü tinivacühüaveni, Xevitü xeme xüca puxuya heucaveni müvatixavasie, ya puixieya xüca heucaveni, cuitü cativatihana 'uxipiya tucarisie.

6 Mepüca'yüvavecai tixaü memutiyanenicü 'icü hepaüsita.

Neüquiya 'ixüaramete

7 Hicü varuxeiyaca que memütehenuyexeyacai haque masi 'aixüa mü'anenecai memayaxecü, 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruti'üquitüatüyani müme memuta'inierie. Müpaü tinivarutahüave,

8 Quepaucua tevi müxeta'inieni neüquiya 'ixüararipa, haque masi 'aixüa mü'ane, mana xepüca'ayaxiqueni. Cauca xeime masi ve'eme 'uta'inie, 'ecü'esiva peve'emetücacu xeicüa.

9 'Ahesüa nuame que mü'ane müxe'uta'ini müpaü pümaticühüaveni, Queneupitüa 'icü püta 'ena mayerünicü. 'Ana 'ecü pe'ateviyatü 'imatüreme 'üparieyasie pe'acaitü pepayani.

10 Masi quepaucua pemüta'inierieni, mana quenayexi 'imatüreme 'üparisie. Quepaucua munuani que mü'ane mümasi'uta'ini, müpaü pümatitahüave, Nehamicu, 'uma püta quenayexi 'aurava 'ura. 'Ana visi püraniuvani 'ahepaüsita yunaime 'ahamatü memuta'inierie vahüxie.

11 Yunaitü tixaütü metehümetüme memayuyeitüva, tixaü mecatehümetütü mecanayeitüariecuni, peru que mü'ane tixaü catihücütüme mayuyeitüva, mücü tixaütü tihücütütü canayeitüariamücü.

12 Hicü müpaü tinitahüave que mü'ane mita'ini, Quepaucua 'icuai pemüvevieca ya tuca ya taicai, pepücava'inieca 'ahamicuma 'a'ivama 'amarema 'auravatori memeuca'u xeicüa, tavari capa müme memasi'uta'inienicü, capa perapiniyariyecacü.

13 Masi quepaucua 'icuai pemüvevieca, queniva'inieca müme memümamave memümamavavaqui memühurietüca memacücüpe püta.

14 Müme tixaü mepücatehexeiya cümana tavari memümate'apiniriecacü. Müpaü petiyurienetü 'aixüa pecani'itüariecamücü, tavari pepürapiniyariECA quepaucua memanucu'uni müme heiseriemecü yamemütecahu.

Icuai mariveme hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

15 Hicü memuta'inierie xevitü, 'icü 'u'enieca, müpaü tinitahüave, 'Aixüa cani'itüariECA que mü'ane mürecuani haque Cacaüyari müre'aita.

16 Peru Quesusi müpaü tinicühüaveni, Xevitü tevi 'icuai niuvevieni mariveme. Yümüireme ni-varuta'inieni.

17 Hicü tucari 'aye'acu memütecuanicü, neinü'ani yuhesüa mieme ti'uximayatame müpaü tivatahüaveque memuta'inierie, Xequenacüni, hicürixüa pücuha'arisie.

18 Hicü yuxexütü yunaitü meni-uyuti'imatücüne. Xevitü meri müpaü tinitahüave, Cuie nepenanai, peuyevese nemixeyamiecü. Nepüca'yüve nemümiecü, quenereuyehüviri.

19 Xevitüta müpaü titahüavixü, Puix-isixi nepüvarenanai 'auxüme yutayari.

Nevareta'inüataque nepümie. Nepücayüve
nemümiēcü, quenereuyehüviri.

²⁰ Xevitüta müpaü titahüavixü, 'Uca
nepuvitütüarie, 'ayumieme nepücayüve
nemümiēcü.

²¹ Hicü ti'uximayatame nuaca müpaü
tinitahüave yucusiyari. Hicü quiecame
'uyeha'aca müpaü tinitahüave yuhesüa mieme
ti'uximayatame, Cuitü quiecarisie quenemie caye
'utüa huyeta. Memümamave memümamavavaqui
memacücüpe memühurietüca quenivaravitüqui
'uva.

²² 'Arique müpaü niutayüni ti'uximayatame,
Cusiyari, que pemütiuta'aitaxü yanepütüyuri.
Mepücahüpüne cuxi.

²³ Hicü cusiyarieya müpaü tinicühüaveni
yuhesüa mieme ti'uximayatame, Huyeta
quenemie tesariya que mütiucumane,
vaüriyarica quenivarepitüa memahucü nequita
memütahünecü.

²⁴ 'Ipaü nepütixecühüave, müme memuta'inierie,
ni xevitü müme pücahe'inüata ne'icuai.

Que müraye'axe xüca Cürisitusie tiviyani

²⁵ Mericüsü yumüiretü teüteri 'utümana meni-
uhucaitüni. Ta'aurie 'aveca müpaü tinivaru-
tahüave,

²⁶ Xüca nehesüa nuani, xüca cava'uxive'erieca
yu'uquiyari yuvarusi yü'üya yütüriyama yu'ivama,
xücate ca'i'uxive'erieca yutucari meta, pücayüve
nehesüa mieme tiyü'üquitüvame mayuyeitüvanicü.

²⁷ Que mü'ane mücayuvaüriya curuxisie
mümierieni, que mü'ane nehamatü müca'uyeica,

mücü püçayüve nehesüa mieme tiyü'üquitüvame mayuyeitüanicü.

²⁸ Xevitü xeme xüca tuxi tavevimücüni, mana carayerüni merie titi'inüataque que müraye'aca, xüca heixeyani cümana minüni, me xüca catixaütüni.

²⁹ Simiyenituyari tavevieyu, yutatexieyu minünicü 'aixüa püçayüni, yunaitü mecanitanaimatücüne memüneniere

³⁰ müpaü me'utiyuatü, 'Icü tevi qui caniusutüani, püyutatexie püca'inü.

³¹ Xeime cuiepa ti'aitame xüca yemieximenei xeime ti'aitamematü memüyutacuinicü, mana meri carayerüni, müpaü tiyücühüavetü tamamata miriyari varavitütü xüca 'acu yüveni menucunaquecü 'iya xei teviyari miriyari varavitütü hepana mamie.

³² Me xüca catixaütüni, teva heyeicacacu cuxi neüquixivieya, nü'arisixi penunü'airieni, pitavavirieni 'aixüa memüteyuxeianicü.

³³ Yaxeicüatari yunaitü xeme xüca yupinite nai xecate'ucu'eirieni, xepüçayüvave nehesüa miemete teyü'üquitüvamete xemayuyeitüvanicü.

*'Una hamuritü que mürayuyeitüa
(Mateu 5:13; Maricuxi 9:50)*

³⁴ 'Una 'aixüa cani'aneni. Xücate 'una hamuritü 'ayanique, titacü ra'usiürequeyu 'unatütü.

³⁵ Aixüa cacani'aneniqueyu cuiepa meviviyanicü ni xasipa. Nanuyehüiyamücü xeicüa. Xaütü netü mu'enaxü que'u'ena.

15

Muxa meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

(Mateu 18:10-14)

¹ Mericüsü müme cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari 'axa teyuruvamete meta hesüana meni'axecaitüni yunaitü me'i'enienique que müticuxatacaicü.

² Hicü Pareseusixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai meta, meniniuquix-icaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Icü 'axa teyuruvamete canivanaqui'erieca, vahamatü tinecuaca.

³ Hicü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü,

⁴ Xevitü xeme xüca xei sienituyari varexeiyani yumuxasi, xevitü xüca heuyeveni, mana 'üxapa cativacu'eirieni hipame nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucame, cativaumie meuyeve, 'itaxeyameque xEICÜA pütihayeva.

⁵ Yuteva hetaxeyame, yunaiparie heicuyeme niyemieni yutemavietü.

⁶ Yuquie nuame nivacuxeürimücü yumarema 'auravatari yunaime müpaü tivacühüavetü, Xemeta xequeneyutemamavieca nehepaü, nemeitaxeicü nemuxa meuyevecai.

⁷ Müpaü nepütixecühüave, hepaüna meyüatü, cuini mieme mecaniyutemamavieca taheima quepaucua xevitü mütihayeva 'axa tiyurienetü. Nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucatü heiseriemecü yamemütecahu tixaü memücateheuyehüva memütehayevacü 'axa

meteyurietü, müme vahepaüsita 'esiva xeicüa mepüyutemavie.

Tumini meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁸ 'Uca xüca tamamata tuminiyari hexeyani pürata tuminiyari, xei tuminiyari xüca heuyehüani, catitaiya cüxeme, caracu'itieni yuquita, 'aixüa 'anemecü caticuvauni. 'Itaxeyameque pütihayeva.

⁹ 'Itaxeyame nivacuxeürimücü yumarema 'auravitari yunaima müpaü 'utaitü, Xemeta xequeneyutemamavieca nehepaü, netumini nemutaxeicü nemeiyehüacai.

¹⁰ Müpaü nepütixecühüave, yaxaicüa Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete temavierica mecanexeyani, quepaucua xevitü mütihayeva 'axa tiyurienetü.

'Uquirasi nu'aya meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹¹ Müpaü niutayünita, Tevi yuhutame nivarexeyacaitüni yunivema.

¹² Hicü mutaya müpaü tinitahüave yu'uquiyari, Ne'uquiyari, 'apinisie mieme mücü quenetineye-tuiri nehesie mieme mayanicü quepaümetü nehesie mütinaque 'apinitücai.

¹³ 'Ana yupini tinivayeturieni yuhutame yunivema. Hicü yapaümexa 'anucayacu mutaya nai tiucuxeürieca teva caneyani xeime cuieyarisie. Yupini catineuyehüani mana yacü xeicüa.

¹⁴ Mericüsü nai tiutixütüacu, haca niutaveni cuini mieme mücü cuieyarisie. Reuyehüatü nayani.

15 Hicü mana quiecomesüa nuaca hesiena tini-uviya. Mücü neinü'ani tuixuri mütivaremicuanicü cuiepana.

16 Huxaimütü nihive'eriecaitüni tita memütecuacai tuixuri vapinuripaü 'aneneme, peru ni xevitü pücatimi.

17 Mericüsü 'uca'iyaritü nayani. Müpaü niutayüni, Ne'uquiyarisüa miemete te'ivamete pa mepexeiya 'anuyuhayevacame, ne masi 'uva nepümüxime hacacü.

18 Nepüyemie mecuxi ne'uquiyarisüa. Müpaü nepüreitahüave, Ne'uquiyari, 'axa nepütiuyuri. Taheima macave yamücahainesie, 'ecüta yapemücahainesie nepütiuyuri.

19 'Aixüa nepücatiuca'iyari, heiserie nepücahexeiya para hutarieca 'anive nemayanicü. 'Ahesüa miemete te'ivamete vahepaü xeicüa quenetinepitüaca nemünehayevacü.

20 Hicü yucuha'aritüaca yu'uquiyarisüa neyani. 'Eteva cuxi 'amiecacu 'uquiyarieya nixeiya, nitinenimayata. 'Utanausaca 'enucunaqueca 'enacaviyatücaitü ni'iseni.

21 Hicü nu'aya müpaü tinitahüave, Ne'uquiyari, 'axa nepütiuyuri. Taheima macave yamücahainesie, 'ecüta yapemücahainesie nepütiuyuri. 'Aixüa nepücatiuca'iyari, heiserie nepücahexeiya para hutarieca 'anive nemayanicü.

22 'Uquiyarieya masi müpaü tinivarutahüave te'uximayatamete, Xeiya 'aixüa, 'ixuriqui masi 'aixüa mü'ane herie mieme xequenayehuri xequenanacatütüa, hanira xequeneucamaniri mamayasie, cacai meta 'ücayasie.

23 Xequenehaniyu siqueru müvaiya

'aixüa mü'ane, xequeneumi'a. Tetecuatü tepütatemamavieca.

24 'Icü nenive 'umüme nene'eriecaitüni peru nanutaniere, neyevacaitüni peru niutaxeyarieni. 'Ana meyutemamavietü menacüne yunaitü.

25 Mericüsü masicaya xaüsie neyeicacaitüni. 'Amietü, qui 'aurie 'uyeicatü, niva'eniecaitüni xavererusixi vainarurisixi.

26 Yu'aurie 'itahüaveca ti'uximayatame xeime, nita'ivaviya que reyüane.

27 Mücü müpaü tinicühüaveni, 'A'iva caninuan. 'A'uquiyari canimieni siqueru müvaiya 'aixüa mü'ane mitanaqui'ericü 'aixüa reu'eriecame.

28 Hicü masicaya niuyeha'ani, pücayuvaüriyacai meutahanicü. 'Uquiyarieya vayeyaca nicunütüvacaitüni.

29 Müpaü tinitahüave yu'uquiyari, Neuxej, müixa viyari netini'uximayacaitüni 'ahesüa, hicü cuxi netini'uximayaca. Ne hasuacu nepücamasicu'imaiyacai, yanepüticamiecai. Peru ne hasuacu capüra nunusi pepücanesimive, nemarema vahamatü nemünetemaviecacü.

30 Hicüri 'icü 'aniye ninuani 'atumini nai hetixütüaca 'ucaravesixi vahesie. Cari siqueru müvaiya pepumi hesiena mieme.

31 Hicü 'uquiyarieya müpaü tinitahüave, Nenive, 'aheyemecü nehesüa peniucani. Nepini naitü catini'apinitüni.

32 Neuyevacaitüni temütatemamaviecacü. Camüsü 'icü 'a'iva 'umüme neni'eriecaitüni, peruri panutanierixü punua. Meuyevacai niutaxeyarieni.

16

*Ti'uximayatame yamücatamicai hepaüsita tic-
uxatatü, que müti'üquitacai*

¹ Müpaüta tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Tevi müxicutücai caneixeyacaitüni ti'uximayatame mühüritüarietacai quiyacü. Müpaü tiniutahüavarieni quename ti'uximayatame pini reuyehüaximecai.

² Hicü yu'aurie 'itahüaveca müpaü tinitahüave, Titayari niuqui neti'enie 'ahepaüsita. 'Inüari queneneutaveviri 'ahüritüarietacü. Nepücamasipitüani tavari pemühüritüarietacü.

³ Hicü yu'iyarisie müpaü tiniyüchüavecaitüni ti'uximayatame, Que netiyuriene. Necusiyari nehüritüarica pünesinavarieni. Nepücatürücaüye para nemüti'ivanenicü ne'inetü, nepüneteviya 'icuevaricü.

⁴ Hicürixüa nepüretima que nemütiyuriene quepaucua nemüpasieni quepaucua nemücatihüritüarietaca para hipame vaquita nemünaqui'erivanicü.

⁵ Hicü yuxexexuime varahüavixüaca müme memüte'apicaquecai cusiyarieyasüa, müpaü tinitahüave meri munua, Quepaümetü peuyevese para pemürapicacü necusiyarisüa.

⁶ 'Iya müpaü tinitahüave, Xei sienituyari tamüpuyari haseiti. Müpaü tinicühäveni, 'I, 'axapa quenanhuri quepaümemecü pema'acaye. Cuitü mana quenayexi, xeime püta quenaca'utüa huta teviyari heimana tamamata maine.

⁷ Müpaüta tinitahüave xeime, 'Ecüsü quepaümetü peuyevese pemürapicacü. 'Iya

rehüave, Xei sienituyari necayari türicu. Müpaü tinicühüaveni, 'I, 'axapa quenanhuri quepaümecü pemü'acaye maine. Xeime püta quenaca'utüa nauca teviyari maine.

8 Hicü cusiariya 'aixüa nainecaitüni ti'uximayatame hepaüsita sepa heiseriemecü mücayüanecai, timaitü müyüanecai. Hicü miemete masi metemaitü mecaniyüaca yuteüterima vahepaüsita, hecüaripa miemete yamecayüacacu vahepaü.

9 Neta müpaü netinixe'utahüave xeme, teüteri yupinicü yamecateniyurieca que mücatiheiserie. Peru xeme yupinicü hipame xequenivatemavieritüaca. Müpaü xeteyurietü, quepaucua pini müreutipare, xemeta xecanitanaqui'erivacuni haque qui mücahexüvesie.

10 Que mü'ane yamüticamie 'esitipaümeme tihüritüarierü, mücü yacatinicamiemücü xüca vaücava hüritüarierca. Que mü'ane heiseriemecü yamücticamie 'esitipaümeme tihüritüarierü, mücüta yapücaticamieni xüca vaücava tihüritüarierca.

11 Hipatü pinicü yamecateniyurieca que mücatiheiserie. Xeme xüca yaxecatecahuni müpaü 'aneme pini hepaüsita xetehüritüarierü, quepaicü pütixehüritüani tita yuricü mütipini hepaüsita, yaxetecahume 'erierü. Haquevasü.

12 Xüca yaxecatecahuni xeime piniteya hepaüsita xetehüritüarierü, que mü'ane tita mütixepini pütixemini. Haquevasü.

13 Ti'uximayatame pücayüve yuhutame vahesie mieme müti'uximayacü yucusiyarima. Xeime cani'uxive'eriecamücü xeime püta naqu'erierü, ya xeimesie tiniviyamücü xeime püta xani'erierü.

Xepüçayüvave xemüte'uximayacacü Cacaüyarisie mieme yupinisie mieme 'axeicüa.

¹⁴ Mericüsü Pareseusixi 'icü nai meteniuenieni. Müme tumini memühive'eriecaicü menitave'eriecaitüni.

¹⁵ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme yuri xecateniva'eritüaca teüteri quename heiserie xeyüa xe'utiyuatü, peru Cacaüyari pimata xe'iyari. Tita teüteri mamarivaveme memütexeiya, mücü pütixani'eriva, Cacaüyari que mütixeiya.

Que müti'ane 'inüari niuquiyari hexeiyacacu, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu

¹⁶ 'Inüari niuquiyari, texaxatamete vaniuqui mecani'eniecaitüni teüteri Vani canuavecacu cuxi. Nuacuque hicüque niuqui 'aixüa manuyüne püta canicuxaxasivani, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, yunaitü cuini mieme mecaniyuvaüriyani hesiena memüteviyanicü.

¹⁷ Masi pücacuaniveniqueyu muyuavi cuie meutiparecü, peru cuini mieme pücyaniveniqueyu xe 'utüaricayari xe hüxiyari müca'aye'anicü 'inüari niuquiyari que maine.

Qesusi que müti'üquitacai, memücu'eiriva vax-atatü

(Mateu 19:1-12; Maricuxi 10:1-12)

¹⁸ Que mü'ane 'icu'eirieme yü'üya, xeime püta mütivitüni, mücü xeime püta canicumaüvani xeime cünaya hücütütü. Que mü'ane mitivitüni 'uca mucu'eiriva, mücüta nicumaüvani xeime 'üyaya.

Xicu Rasarumatü

19 Mericüsü tevi 'aniyueicacaitüni xicutütü. Tataüravime nanacatücücaitüni, rinu 'ixuriquiyari meta. Tucaricü visi tinicuacaitüni.

20 Xevitü mavetü Rasaru titevatü mana ni'atüarivacaitüni xicu quitenie. Caneu'esacaitüni.

21 Nihuxaimücücaitüni, ticuaimütü tita müranacavivecai xicu mexayasie. 'Asita süicüri me'acüneca menisenacaitüni 'esaya.

22 Mericüsü mümave niümüni. Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete menenutivitüni 'Apu-rahami 'aurie. Hicütari xicu tiumü tiucateuquie.

23 Müquite vasata 'ucaitü neutiniere 'uximatüarietü. Tevapai nixeiya 'Apu-rahami, Rasaruta tiuxei 'auriena 'uticaime.

24 Müpaü: tiniuhiva, Ne'uquiyari 'Apu-rahami, quenenenenimayaca, Rasaru quenanü'a hapa meiquenicü yu'itüvame cüsie munesixeriyacü nenenisie, cui nemüyüanecü 'ena taipa.

25 Hicü 'Apu-rahami müpaü niutayüni, Nenive, quena'erivani 'aixüa 'aneneme pehexeyatü pematüacü quepaucua pemayeyuricai, Rasaruta yaxaicüa 'axa 'aneneme hexeyatü matüacü. Mücü 'uva niunütüarieni hicü, 'ecü püta pepü'uximatüarie.

26 Mücü meta, xeme tame tahixüata 'aqi 'emeucateva puseiriyarie, para müme memücaüvavicü sepa memanucünicu xehesüapaitü, para vanata tahesüapaitü memüca'anacünecü.

27 Hicü müpaü tinitahüave 'iya, Ne'uquiyari, nepümasivaviri Rasaru pemanunü'anicü nequemasisüa.

28 Yu'auxüvime nepüvarexeiya ne'ivama. Tiniva-hecüatüacamücü müme, capa 'uva me'u'axüanicü

mürayuti'uximatüatüre mümetari.

29 Hicü 'Apurahami müpaü tinicühüaveni, Muisexi xapaya mecanexeyani, texaxatamete vaxapa. Mequeva'enieca müme que memutiyuane.

30 'Iya re'eiya, Tixaü ne'uquiyari 'Apurahami. Masi xüca xevitü müquite vasata mieme vahesüa nuani, mepütehayeve que memüteyurie.

31 Mücü müpaü tinicühüaveni, Xüca mecava'enieca Muisexi texaxatamete, sepa xevitü manucuquenique müquite vasata, mepücayuvaüriyaniqueyu.

17

*Teüteri que memütecunütüarieni
(Mateu 18:6-7, 21-22; Maricuxi 9:42)*

1 Müpaüta tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Peuyevese teüteri memücunütüarienicü, peru xüa 'ui que mü'ane müvacunütüani.

2 Hesiena mieme masi 'aixüa püyüniqeyu xüca mata 'acatütüarienique cüipitüana, xüca haramarasie heucahüiyanique, capa 'icunütüanicü ni xeime 'ime sepa vaüca memücamariva.

3 Xequeneyü'üviyani xeme. Xüca 'a'iva 'axa masi'uyurieni, queneunütüa. Xüca tihayevamücüni que mütiyuriencai, quetineuyehüviri.

4 Sepa xei tucarisie müixa 'axa masi'uyurienique 'atahutamexa, tavari xüca 'atahutamexata 'ucunuanique 'ahesüa, Nepütihayeve que nemütiuyuri, utaitü, quetineuyehüviri 'ecü.

*Quetanepitüaca masi vaüca yuri temüte'eriecacü,
que memutiyanecai*

⁵ Hicü nü'arisixi müpaü metenitahüave Ti'aitame, Quetanepitüaca masi vaüca yuri temüte'eriecacü.

⁶ Ti'aitame müpaü niutayüni, Xüca musitasa 'imüariyariपाü 'esipemecü yuri xete'eriecaque, müpaü xepüte'itahüavequeyu xapa mana muve, Quenivatixünarieni, haramarasie queneuca'iteüsü. Yapüticamieniqueyu que xemutiyuane.

*Que müreuyevese yamütiyurienicü
ti'uximayatame*

⁷ Xevitü xeme xüca ti'uximayatame hexeyani mucuiesanane ya muxasi müvahüne, xüca nuani ti'uximayatame retahayevame, müpaü quetihüave, Quenaye'a xeiya, quetinecuaca.

⁸ Pücatixaü, müpaü masi cusiyari catitahüave, 'Aixüa quetineuyuri para nemüticuanicü ne, quene'atiquemaritüa quena'ahüa quenetineumicua mexi neticua'a mexi neti'ie. 'Arique mücaque pepüticuanipapüti'ieni 'ecütari.

⁹ Pamüpariyusi que 'ipitüani ti'uximayatame yatiyurieneccacu que mütiu'aitüarie. Tixaü xüari.

¹⁰ Xemetari yaxaicüa, quepaucua yaxemüteyurieca nai que xemüte'u'aitüarie, müpaü xequeneutiyuaneni, Te'uximayatamete tecanihümetüni xaicüa, tixaütü tahesie pücatinaque. Que müreuyevcai xaicüa tepüte'uyuri.

*Tamamata que memüte'u'itiya, cuiniya
müvaviyacai*

11 Mericüsü Querusareme 'uyemietü Samariya cuieyari Carereya cuieyari mayunaquecaisie ni-uyemiecaitüni.

12 Xeime quiecarisie ta'aximecacu tamamata 'uquisi menenucunaque cuiniyacü memüca'itiatücatei. Teva meti'utü

13 meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Qesusi 'acu, Ti'üquitame 'acu, quetanenenimayaca.

14 Varuxeiyaca müpaü tinivarutahüave, Xequenehu mara'acate memüxexeyacü. Hicü me'uyehutü me'itiatücaitü mecanacüne.

15 Hicü xevitü müme 'uniereca que müranayehüiya, pucunua 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita, carima 'utaniutü.

16 Niutihüximaqueni Qesusitüa pamüpariyusi 'ip-itüatü. Mücü Samariya caniquiecametücaitüni.

17 Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Tamamata mecate'u'itiya. 'Atanaucatü que metehuyunixü.

18 Hipatü mecatexuave memüyuvaüriya memucunua xüanicü para 'aixüa memutiyanenicü Cacaüyari hepaüsita, 'icü xaüsie quiecame xEICÜA punua.

19 Hicü müpaü tinitahüave, Quenanucuquexi quenemie. Yuri pemütiuta'ericü, 'ayumieme pep-utavicueisitüarie.

Quepaucua tucari maye'aniquecai para Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü

(Mateu 24:23-28, 36-41)

20 Mericüsü Parseusixi menicu'ivaviyacaitüni quepaucua maye'aniquecai tucari para Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü. Müpaü tinivarutahüave,

Tanieretü xeicüa 'asipücaretimani quepaucua misutüani ti'aitatü Cacaüyari.

21 Püçayüveni müpaü mütayüni, Camü 'ena, camü 'uma. Que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, 'ari xesata canisutüani ti'aitatü.

22 Hicü müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Tucari canaye'amücü quepaucua müpaü xemutiyuaneni, Xüca tüma 'aye'anique Yuri Tevi tucarieya siquere xevitü, peru xepüca'ixeiya мүcü tucari.

23 Müpaü mepütexetahüave, Camü 'uma peyeica, camü 'ena. Xepücatayeixüani, xepüçavaranuveiya.

24 Merüçariya naisarie que mütihecüarivie muyuavi 'umerücatü taserieta ta'utatapaitü, yaxeicüa neta müpaü nepütimasüçüre naisarie netucari 'aye'ayu Yuri Tevi que nemütiteva.

25 Perusü neuyeveca meri vaüca nemüticuinecü, memünesitixani'erienicü hicü miemete teüteri neuyevecata.

26 Que mütiuyü quepaucua Nuhexi 'amuyeicacai, yaxeicüa catiniyümücü quepaucua netucari maye'ani.

27 'Ana mepütecuaüvecai mepü'ietüvecai mepüneneüquecai mepüvatavitütüvacai. 'Ariqueque tucari naye'ani quepaucua Nuhexi canuvasie meutaha. 'Ana ha tiyaca nivaruca'una yunaimé meniutihauñi.

28 Müpaürita que mütiuyü quepaucua Ruti 'amuyeicacai yapütüyüni. 'Ana mepütecuaüvecai mepü'ietüvecai mepütenanecai mepütetuacai mepuca'esacai mepüquitüvecai.

29 Tucari 'aye'acu quepaucua Ruti meyetüa Surumasie, 'ana tai niucaviye 'asupüre nütü, ni-

vareuyehüani yunaime.

³⁰ Müpaü catiniyümücü мүcü tucarisie quepaucua nemasiücütü nemayani, Yuri Tevi que nemütiteva.

³¹ 'Iya tucarisie que mü'ane caxetunisie macaca 'uxipietü, piniteya quita tiyepicacu, мүcü 'anacayame pücativayepini. Yaxeicüata que mü'ane yuvaxata meyeica yu'utüma pücanuani.

³² Xequena'erivani Ruti 'üyaya que mu'itüarie.

³³ Que mü'ane müyutavicueisitüamücü niyutatümaiyamücü. Que mü'ane müyutatümaiya, мүcü niyutavicueisitüamücü yemecü.

³⁴ Yanepütixecühüave, 'iya tücarisie yuhutatü mepücahini xei 'utayarisie. Xevitü nanutiv-itüquiemücü, xevitü pücu'eiriva.

³⁵ Yuhutatü mepütüxüni 'axeicüa. Xevitü panutivitüquieni xevitü pücu'eiriva.

³⁶ Yuhutatü vaxata mepe'uvani. Xevitü panutiv-itüquieni, xevitü pücu'eiriva.

³⁷ Müpaü metenicühüaveni, Ti'aitame haque müpaü püreyüni. Müpaü tinivacühüaveni, Haque caxari meca, mana virücüxi mepüyucuxeürieni.

18

Viyura 'isücame vahepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü müpaü tinivaruta'üquitüani quename heuyevese yuheyemecü müyuneneviecacü, cavaüripietü.

² Müpaü niutayüni, 'Isücame xeime quiecarisie necateitüni. Cacaüyari pücamacarücai 'iya, pücava'eniecai teüteri.

³ Mericüsü 'uca cünaya mumü mana necateitüni mücü quiecarisie. 'Isücame süa ni'axecaitüni müpaü 'utaitü, Heiserie queneneupitüa münesi'aye'unie yamücatiyurienenicü.

⁴ Müixa pücayuvaüriyacai 'isücame. Peru 'arique müpaü tiniyücühüavecaitüni, Sepa nemüca'imacarüca Cacaüyari, sepa nemücava'enie teüteri,

⁵ 'icü 'ucarasi cünaya mumü canetini'uxitüaca. Mecuxi heiserie necanipitüamücü, capa 'uta'axetü nesi'utaxütüanicü.

⁶ Mericüsü Ti'aitame müpaü niutayüni, Xecani'enieni niuquieya que mutayü mücü 'isücame heiseriemecü yamücatiyurienecai.

⁷ Cacaüyari masi heiserie cativapitüani müme müvaranuyexei tucaricü tucaricü memitihivie. Que reutevini vaparevietü.

⁸ Yanepütixecühüave, cuitü heiserie canivapitüamücü. Masicutatü, quepaucua nemunuanı Yuri Tevi nehücütütü, yuri mete'eriecame netivataxeiya cuiepa 'acu.

Pareseu tivavavirivame vahepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁹ İpaüta tini'üquitacaitüni 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, hipatü yuhesie yuri memüte'eriecaicü quename heiseriemecü yametecahucai, mevaxani'erietü hipame. Müme müpaü tinivarutahüave,

¹⁰ Teüteri tuquipa meneutiyunixüani meyutanenevienique yuhutatü. Xevitüri Pareseu pühücütücai, xevitüta tevi cuviyexunusie mieme mütiyetuiriyari pühücütücai.

11 Mericüsü Pareseu mana 'utaqueca nenevieri niyupitüacaitüni müpaü 'utaitü, Cacaüyari, pamüpariyusi nemanipitüaca hipame teüteri vahepaü nemüca'anecü ne. Müme mepütenavaya, heiseriemecü yamepücatecahu, hipame va'üitama mepüvacumaüva, mesü 'icü tivavamepaü mepü'anene.

12 Ne masi hutacüa nepünehaquiva xexuime semanasio, ne'ivarica naime xei tapari nepütinetua tuquita mieme, tamamata taparisie mieme.

13 Hicü tivavame yateva 'uветü pücayuvaüriyacai siquere yuheima meutinierecü. Masi yutavisie yucusunatü hivericacü müpaü niutayüni, Cacaüyari 'acu, quene'avaüriya 'aixüa pemünetixeyacü, 'axa netiyuruvametüme.

14 Müpaü nepütixecühüave, mücü masi yuquie neucayune heiserie hexeyatü, Pareseu pücatixaü. Yunaitü tixaütü metehümetüme memayuyeyitüva, tixaü mecatehümetütü mecanayeyitüariyecuni, peru que mü'ane tixaü catihücütüme mayuyeyitüva, mücü tixaü tihücütütü canayeyitüariemücü.

Quesusi que mütiuyuri türi vahesie 'aixüa memü'itüarienicü

(Mateu 19:13-15; Maricuxi 10:13-16)

15 Mericüsü 'asita türi mecaniya'atüvacaitüni hesüana vahesie mutimenicü. Teyü'üquitüvamete mevaruxeyiyaca menivarutate'acaitüni.

16 Hicü Quesusi yu'aurie nivarutahüave türi müpaü 'utaitü, Xequenivapitüaca türi nehesüa memü'axenicü. Xepücavanenaca. Cacaüyari müya me'aneneme catiniva'aitüvametüni.

17 Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, nunusi 'aixüa 'iyaricü que mütiyuvaüriya,

que mü'ane hepaüna mücayuvaüriya Cacaüyari müti'aitüacacü, mücü pücatipitüarieni meixeiyan-icü müti'aitüacacü.

'Uqui müxicutücai

(Mateu 19:16-30; Maricuxi 10:17-31)

¹⁸ Mericüsü te'aitamete xevitü müpaü tinita'ivaviya, Ti'üquitame 'aixüa pemütiuca'iyari, que netiyurieyu nehesie pütinaque tucari mücaxüve.

¹⁹ Quesusi müpaü tinita'eiya, Titayari 'aixüa netiuca'iyarime penetixata. Tevi 'aixüa mütiuca'iyari 'apüca'uyeica. Cacaüyari yuxevitü 'aixüa pütiuca'iyari püta.

²⁰ 'Ecü 'aisica pepümate, xeime 'üyaya pepücacumaüvani ya xeime cünaya, pepücati'amemivani, pepücatinavayani, xeimesie pepücarahüpani peti'itavatü, 'aquemasi 'avarusi quetinivareuyehüvirieca, que manuyüne.

²¹ 'Iya rehüave, 'Icü naimesie yanepüticamie temaicüyaripai.

²² Quesusi 'u'enaca müpaü tinitahüave, Xei mieme xEICÜa peuyevese yapemütiyurieni. Nai pemürexeiya quetineutua, quetinivarumicua memümamave. Müpaü petiyurieme muyuavisie vaüca pepeucaqueni. 'Arique quenayaca, nehesie quetineviyani.

²³ Hicü mücü niuqui 'u'enieca niyuhiver-iecaitüni vaüca mürexeiyacaicü.

²⁴ Hicü Quesusi 'ixeiyaütü yuhiver-iecame, müpaü niutayüni, Canicuaniveni xicusixi memaye'axüanicü Cacaüyari mütiva'aitüvametünicü.

25 Sepa mücacuaniveniqueyu cameyu manuyehanicü 'ivipame hüxeyasie, peru siepüre masi yeme pücuative xicu maye'anicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü.

26 Memü'enanacai müpaü meniutiyuani, Mericüte, xüca müpaü 'aneni, quepai püyüve mütavicueisitüarienticü.

27 'Iya müpaü tiutayü, Tita teüteri memütetexie, Cacaüyari caniyüveni.

28 Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Camü, tame tapini nai tete'ucu'eirieca 'ahesie tepüteviya.

29 Müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane micu'eirie yuqui yu'uquiyarima yü'üya yu'ivama yumarema yütüriyama, yamütiyünicü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu,

30 mücü cuini mieme masi vaüca varexeiyatü canayeimücü hicü, tucari 'umamiesie 'aye'ame, tucari mücacüve hexeiyatü canayeimücüta.

Tavari Qesusi que mutayü que mütimierieniquecai

(Mateu 20:17-19; Maricuxi 10:32-34)

31 Hicü Tamamata Heimana Yuhutame yateva varevitüca müpaü tinivarutahüave, Neuxej, Querusareme teneta'axüacuni. Naitü que müre'uxa texaxatamete vaxapasie Yuri Tevi hepaüsita, naitü catinaye'amücü.

32 Necanietuiyamücü müme memücatateüterima vahesüa, necaninanaimariemücü 'axa netinitahüavariemücü,

33 mecaneni'aüsicamacuni meha'atü. Menesicuvaxüame mecanenimiecuni. Peru hairieca tucarisie necananucuemücü.

34 Müme 'asimepücatemaicai tita mütixatacai. Niuquieya masi pü'aviesiecai vahesie mieme. 'Asimepücatehetima que müticuxatacai.

*Macüpecai que müranutanierixü Quericutanaca
(Mateu 20:29-34; Maricuxi 10:46-52)*

35 Mericüsü Quericu quiecarisie 'aye'aximecacu Qesusi, xevitü 'acüpetü mana huye tesita niucateitüni tivautü.

36 Hicü varu'enieca yumüireme teüteri me'anuyecücame nivacu'ivaviyacaitüni que mütiyüniqecai.

37 Müpaü metenitahüave quename Qesusi 'uyüximecai Nasaretitanaca.

38 Hicü macüpe carima niutahiva müpaü 'utaitü, Qesusi 'acu Raviri pemünu'aya, quenenenenimayaca cuerietü.

39 Mexüacate menitateni cayuvatü müticanicü. 'Iya masi carima niutahiva müpaü 'utaitü, Raviri nu'aya 'acu, quenenenenimayaca cuerietü.

40 Hicü Qesusi mana 'utaqueca nita'aita mahanicü hesüana. Nuacu 'auriena müpaü tinitahüave,

41 Que matinaque nemümasiyurienicü. Rehüave, Ti'aitame, nepayeniereniqueyu.

42 Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, Quenanutanierisü. Yuri pemütiuta'ericü pepanayeve.

43 Yapaucua nanutaniere. Neiveiya 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. Yunaitü teüteri me'ixeyaca visi meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita.

19

Qesusi Saqueumatü que memütecuxatacai

1 Hicü heutahaca Quericusie hixüata niuyemiecaitüni.

2 Mericüsü tevi mana niucateitüni Saqueu titevatü. Mücü tevavamete catiniva'aitüvametücaitüni cuviyexunusie mieme, püxicütücai.

3 Nixeyamücücaitüni Qesusi que müpaicütücai, peru 'esimutevicaicü puyutatexie teüteri memüyümürecaicü.

4 Vahüxie 'utanausaca nitimaque xapasie mixeyiacü, mana muyeyaniquecaicü.

5 Hicü Qesusi mana 'uyemietü neutinier. Müpaü tinitahüave, Saqueu, quenacamaqui xeiya. Peuyevese 'aquita nemenuanicü hicü.

6 Cuitü nacamaque, yutemavietü nitanacu'erieni.

7 Me'ixeyaca yunaitü meniniuquixiecaitüni hepaüsitana müpaü me'utiyuatü, Cari tevi 'axa mütiyuruvasüa punua.

8 Peru Saqueu mana 'uветü müpaü tinitahüave Ti'aitame, Neuxei Ti'aitame, nepini hixüata 'arücame nepütivamini memümamave. 'Itaricacü que nemütivacuamanacai hipame, naucamecü nepürapica.

9 Hicü Qesusi müpaü tinicühüaveni, Camü, 'icü quie quiecatari meputavicueisitüarie hicü. Senecatü 'icütari 'Apurahami canixiüyarieyatüni.

10 Yuri Tevi que nemütiteva, necaninuani nemüvacuvaunenicü müme memeyexürie nemüvatavicueisitüanicü.

Tamamata tumini müvaru'üitüa hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

11 Mericüsü 'icü me'eniecacu tavarı 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani, Querusareme 'aurie meyeicacaicü, mümeta müpaü memütecu'erivacaicü quename cuitü 'isutüaniquecai ti'aitatü Cacaüyari masiücütü 'ayame.

12 Müpaü niutayüni, Tevi ve'eme münu'ayatücai teva caniyemiecaitüni xeime cuieyarisie. Mana cayerieme para yucuiepa ti'aitametütü mayanicü, 'ariqueque ninuaniquecaitüni.

13 Hicü tamamata yu'aurie varutahüaveca yuhesüa miemete te'uximayatamete, tumini nıvaru'üitüani xei sienituyari yuxexuime. Müpaü tinivarutahüave, Xequetenetuaca mexi necanuave.

14 Mericüsü hesüana miemete quiecatari meni'uxive'eriecaitüni. Niucamete menıvarenü'ani 'utümana müpaü me'utıyuatü, Tame tepüca'inaqui'erie 'icü mütati'aitüacacü.

15 Mericüsü 'anucayerieca 'ayeneca ti'aitametütü, tiniuta'aita hesüana memütahüavarienicü te'uximayatamete tumini müvaru'üitüa yamüretımanicü que memüte'uyuri yuxexuitü metetuatü.

16 Mericüsü mexüacame canınuani müpaü 'utaitü, Cusiyari, 'atuminicü xei sienituyaricü tamamata sienituyari nepana'ıvaxü.

17 Müpaü tınıtahüave, 'Aixüa puyü, ti'uximayatame 'aixüa pemütıuca'ıyari pecanıhücütüni. 'Esipaümemeccü yapetihüritüarieca yapeticamietü pepatüa. Camü,

heiserie nemanipitüaca, tamamata quiecariyari petiva'aitüvame pemayanicü.

¹⁸ Hicü xevitü ninuani müpaü 'utaitü, Cusiyari, 'atuminicü xei sienituyaricü, 'auxüme sienituyari nepana'ivaxü.

¹⁹ Müpaü tinitahüave 'iyata, Mericüte, 'ecü pepühuritüarie 'auxüme quiecariyari petiva'aitüvame pemayanicü.

²⁰ Hicüta xevitü ninuani müpaü 'utaitü, Cusiyari camü 'atumini xei sienituyari. Nepiti'avietaxü paniyucü 'eimeme,

²¹ nemasimacatü pema'a'eriyacü 'ecü, pemenu'üvecü tita pemücatiucaye, pemica'isanacü tita pemücatiuca'e.

²² Müpaü tinita'eiya, 'Ahesie pepürähüpa 'acümana que pmutayü, ti'uximayatame 'aixüa pemücatiuca'iyari pemühücücü. 'Ecüsü müpaü pepütimaicai nemane'eriyacü, nemenu'üvecü tita nemücatiucaye, ne'ica'isanatü tita nemücatiuca'e.

²³ Titayari siquere netumini pecatiyetua tumini hüvemesüa, para nenuame nemüvaye'ünicü yapaümeme 'ana'ivame.

²⁴ Hicü müpaü tinivarutahüave yutupirisixima, Mücü tuminieya xequenenavairi, xequene'ütüa 'iya tamamata sienituyari mexeiya.

²⁵ Müpaü metenitahüave, Ti'aitame, tamamata canexeianiri.

²⁶ Müpaü nepütixecühüave, yunaitü tixaütü memütehexeiya mepütemiQuieni, peru que mü'ane tixaü mücarexeiya, sepa que mütitita mürexeiya pütinavaiyarieni.

²⁷ Müme meta memünesi'aye'uniecai

memücanesinaqui'eriecai netiva'aitüvame
nemayanicü, 'uva xequenivarahapaca, nehüxie
xequenivarucuya.

Querusaremesie que müreutaha

*(Mateu 21:1-11; Maricuxi 11:1-11; Vani
12:12-19)*

²⁸ Mericüsü müpaü 'utayüca neyani
Querusareme heutiyleneque.

²⁹ Hicü Vetüpaque Vetaniya quiecaritiesie
heta'aximetü, Huriva Macu'u müracutevasie
yemuri hetüa nuaca, yuhutame nivarutanü'ani
teyü'üquitüvamete

³⁰ müpaü haitü, Quiecarí 'anutaüye mucumasie
xequenehu. Mana xeheutahaxüame xepeitaxeiya
puxu nunusi hacuviecame, tevi müca'anutiyerüve
cuxi hesiena. Xehecuxüname xequenahani.

³¹ Xevitü xüca müpaü tixe'utahüave, Titayari
xete'ecuxüna, müpaü xepüte'itahüave, Ti'aitame
peiyehüva.

³² Hicü memutanü'arie menecüne. Meneitax-
eiya que mütivarutahüavixü.

³³ Puxu nunusi mecuxünacacu, cusiyarimama
müpaü metenivarutahüave, Titayari xete'ecuxüna
puxu nunusi.

³⁴ Müme müpaü metenivarutahüave, Ti'aitame
peiyehüva.

³⁵ Hicü Qesusisüa meneihana. Yü'ücarite
me'enutitüaca puxu nunusisíe menenutiyeñi
Qesusi.

³⁶ Hicü 'uyemiecacu yü'ücarite
meni'itüaximecaitüni huyeta.

³⁷ Hicü Huriva Macu'u yemuriyaritüa
viyeta me'ucahutü, yunaitü teyü'üquitüvamete

meyumüiretū meyumemamavietū menisutūani carima 'aixüa me'utiyuatū Cacaüyari hepaüsita, nai que memüte'uxei türücaüyemecü que mütiuyü hepaüsita

³⁸ müpaü me'utiyuatū, 'Aixüa quet-icühüavarüvani que mü'ane ti'aitametütü 'umamie, que mü'ane Tati'aitüvamesüa miemetütü 'umamie. Taheima 'aixüa mequeteyuxeiyani, vapaitü visi meque'utiyuaneni.

³⁹ Hicü Pareseusixi hipatü memü'uvacai teüteri vasata müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, 'ahesüa miemete quenivarutati'a teyü'üquitüvamate.

⁴⁰ Müpaü tinivarutahüave, Yanepütixehahüave, 'ime xüca cayuvatü me'umacaque, tetexi püta mepütihivaqueyu.

⁴¹ Mericüsü 'aura 'umietü 'ixeyaca quiecari, ni-utasuani he'erivatü,

⁴² müpaü 'utaitü, 'Ecütütü siquere 'icü tucarisie xüca tüma peheitimanique tita müreuyevese para 'aixüa pemütixeyariēcacü. Masi niuti'aviesieni hicü 'ahüxicü pemüca'ixeyacü.

⁴³ Tucari canaye'amücü, 'ana müme memümasi'aye'unie cuya tesariyayari meniti'uitüacuni 'a'aurie, 'ana 'a'aurie meniti'uicuni, para teüteri memücavayecünećü.

⁴⁴ Mecamanatihüacuni cuiēpa 'ecü, 'ateüterimata 'ahesüa memüyetei mepatixüriyani cuiēpa. 'Ahesie tete xevitü pücacu'eiriva yuheima 'atetü. Müpaü catiniyümücü 'ecü pemüca'imaicaicü tucari quepaucua Cacaüyari müyuvaüriyacai 'ahesie mieme.

Que müti'iti tuqui 'amüpa
(*Mateu 21:12-17; Maricuxi 11:15-19; Vani 2:13-22*)

⁴⁵ Hicü tuqui 'amüpa curaruyarita heutihaca nisutüani varanuyeveveiyatü tetuayamete

⁴⁶ müpäü tivacühüavetü, 'Ipaü püre'uxa, Nequi nenevieri caniquiyaritüni. Xeme püta terü xecanayeitüani haque tenavayamete memeyu'avieta.

⁴⁷ Mericüsü tucarcü tini'üquitacaitüni tuqui curaruyarita. Mara'acate memühüritüariecai, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, teüteri va'uquiyarima yunaitü menicuvautüvecaitüni me'imienique.

⁴⁸ Peru müme mecaniyutatexieni müpäü meteyurienique, yunaitü teüteri memi'eniecaicü me'ihive'erietü niuquieya.

20

Quesusi heiserie que mürexeiyacai
(*Mateu 21:23-27; Maricuxi 11:27-33*)

¹ Mericüsü heiva teüteri tiniva'üquitüacaitüni tuqui 'amüpa curaruyarita 'ayevevetü, niuqui 'aixüa manuyüne vacuxaxatüvatü. Hicü mara'acate memühüritüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü 'uquiravesixi vahamatü meniu'axüani.

² Müpäü metenitahüave, Quetatineutahecüatüa haque memieme heiserie pemexeiya 'ipaü pemütiyuriencü. Que mü'ane 'icü heiserie masipitüa 'iya pemütiyuriencü.

3 Müpäü tinivarutahüave, Mericüte neta xei niuquiyari nepüxeta'ivaviya. Yaxequeteneutahüavi ne.

4 Vani quepaucua müti'üyanecai, taheima mieme yatipitüarietcai, teüteri xEICÜA yamepüte'ipitüa nusu.

5 Mümeri müpäü meteniyücühüavecaitüni, Xüca tame müpäü te'utiyuani quename taheima mieme pitüarietcai mücü müpäü canitayümücü, Mericüte, titayari yuri xecate'ita'eriri.

6 Masi xüca müpäü te'utiyuani quename teüteri me'ipitüacai, yunaitü teüteri tetecü mepütasitituaxa, yuri memüte'eriecü quename Vani tixaxatame hücütücai Cacaüyarisüa mieme.

7 Hicü müpäü metenita'eiya quename 'asimecatemaicai haque mepitüarietcai.

8 Quesusita müpäü tinivaruta'eiya, Mericüte neta 'asinepücatixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya 'iya nemütiyuriencü.

Te'üviyamete 'axa teyuruvamete

(Mateu 21:33-44; Maricuxi 12:1-11)

9 Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü nisütüani tiva'üquitüatü teüteri müpäü 'utaitü, Tevi haraveri putavevi. Te'üviyamete nivaruhüritüani vacuetatüatü. Tevapai caneyani müixa.

10 Hicü tucari canaye'ani maticuacuaxesie. Ti'uximayatame niutanü'ani te'üviyamete vahesüa memiyetuirienicü haraverita mieme yapaümeme cusiyarisie mieme. Peru te'üviyamete me'icuvaxüaca yacü xEICÜA maveme meneinü'ani.

11 Hicü tavari ti'uximayatame niutanü'ani. Müme me'icuvaxüaca 'iyata, me'inanaimaca, meneinü'ani yacü xEICÜA maveme.

12 Tavari hairieca xeime niutanü'ani. Meheicuvitexüaca menenuyehüani.

13 Hicü haraveri cusiyari müpaü niutayüni, Queri netiyurieni. Nenive nepanunü'ani nemi-naqui'erie. Tietü meteheiyehüviriecuni.

14 Hicü te'üviyamete me'ixeyaca, niuqui meniutixüatüatücüne müpaü me'utiyuatü, Camüsü, 'icüsie catininaquimücü cusiyari pinieya. Tepimieni tahesie püta mütinaquenicü pinieya.

15 Hicü haraveri vari meneicahüani, menimieni. Mericüte, que vayurieni haraveri cusiyari.

16 Caninuamücü, nivatixütüamücü müme te'üviyamete. Hipame püta nivahüritüamücü yuharaveri. Müme memü'enanacai müpaü meniutiyuane, Xüca müpaü catiuyüni que tüma.

17 'Iya vaxeyatü müpaü niutayüni, Mericüte, xüca müpaü catiyüni, titayari 'ipaü raine 'utüarica 'aumü,

Mücü tete memutixani'erie qui vevivamete,

Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

18 Yunaitü mücü tetesie memacaxürieni mepütimurixüani. Que mü'anesie mücaveni, pitaviviexüani.

Cuviyexunu tuminieya

(Mateu 21:45-46; 22:15-22; Maricuxi 12:12-17)

19 Mericüsü 'anatütü müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai mara'acate memühüritüariecai yunaitü metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyacü, peru menivamacarücaitüni teüteri müpaü metemaitü, müme müvaxatacaicü mücü 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü.

20 Hicü me'itihupienique menivarutanü'ani 'avie nenieremete teüteri heiseriemecü yamemütecahu vahepaü memüyüacai yacü xeicüa. Me'iviyame niuquieyacü meniyetuaniquecaitüni, cuvexunaruri mita'ivaviyacü 'isücametütü.

21 Hicü menicu'ivaviyacaitüni müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, tame tepütemate 'ecü heiseriemecü pemüticuxatacü, heiseriemecü pemüti'üquitacü. Yücü pepücativaxeiya teüteri, masi Cacaüyari huyeya hepaüsita pepüti'üquita que mütivaillacü.

22 Tamüsü, titauniva temütetatuanicü Sesaxi cu-viyexunuyasüa mieme, pücatauniva nusu.

23 Timaitü que memüte'i'irüviyacai, müpaü tinivarutahüave, Titayari xenete'inüatatüve.

24 Tuminiyari xequeneneuxeisitüa. Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica. Müme müpaü metenitahüave, Sesaxi mu'uya canihücütüni, 'utüaricaya meta.

25 Müpaü tinivarutahüave, Mericüte tita Sesaxisüa mütimieme, Sesaxi xequetenapinirieca, tita Cacaüyarisüa mütimieme, Cacaüyari xequetenapinirieca.

26 Mepüyutatexi niuquieyasie me'iviyacutü teüteri vahüxie. Mehüxiatü müya mütivarutahüavixücü cayuvatü meniumacaitüni.

Que memüte'ita'ivaviyaxü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita

(Mateu 22:23-33; Maricuxi 12:18-27)

27 Mericüsü Saruseusixi hipatü meniu'axüani müpaü memutiyuanecai quename müquite meca'anucu'uni. Hicü müme menita'ivaviya,

28 müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, Muisexi müpaü catiniu'utüani tahesie mieme, tevi xüca masicaya 'umüni neüquetü, xüca türi cavarexeiyani, mücü tevi mutaya canitivitümücü yucue, türi nivativevimücü yumasica nivemama.

29 Mericüsü 'atahutatü 'amenititecaitüni 'ivamarixi. Vamasica 'itivitüca 'uca niümüni, türi cavaruhayevaca.

30 Mutaya yaxaicüa tiniuyurieni, tiumü türi cavaruhayevaca.

31 'Iyata mutaya hairieca nitivitüni niümüni. Yaxaicüa 'atahutatü yunaitü türi mecavaruhayevaca meniucuini.

32 'Imatüriecata niümüni 'uca.

33 Mericüte, quepauca xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü, quepai ra'üya pürayani.

34 Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Hicü miemete teüteri mepüneneüque mepüvique.

35 Müme vahesie mütinaque mücü cuie mühecuasie memaye'axüanicü, vahesie mütinaque memanucu'unicü müquite vasata, müme mepücaneneüqueni mepücaviqueca.

36 Mücü meta, 'ana mepücayüvaveni tavari memücuinicü, Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete vahepaü me'ananetü. Masi Cacaüyari nivemama mecanihümetüni, müme memanucu'uni.

37 Müquite que memüte'anucu'uni, müpaüta Muisexi tiniu'üquita, yuxapasie haque tupiriya mexata. Müpaü cananuyüneni, 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu vacacaüyari canihücütüni Ti'aitametütü.

38 'Ayumieme müquite pücavaxata quename vacacaüyari haitü. Memayeneniere püta vacacaüyari

caniyuxatani, sepa memucui. Yunaitü mepayene-
niere que mütivaxeiya.

³⁹ Hicü müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai
hipatü müpaü metenicühüaveni, Ti'üquitame, 'aixüa
pepaine.

⁴⁰ Tavari mepücayuvaüriyacai memita'ivaviyacü.

*Cürisitu quepai püraxiüyari, que
mütivaruta'ivaviyaxü*

(Mateu 22:41-46; Maricuxi 12:35-37)

⁴¹ Hicü müpaü tinivarutahüave Quesusi, Titayari
müpaü mete'utiyuane quename Cürisitu Raviri
xiüyarieya hücü.

⁴² Mücü Raviritütü cuicari xapayarisie müpaü
paine,

Ti'aitame müpaü tinitahüave que mü'ane
müneti'aitüa,

Neserieta quenacani.

⁴³ 'Ahetüapai mexi nevarahapani müme
memümasi'aca'unie.

⁴⁴ Hicümü Raviritütü Neti'aitüvame tinitaterüva.
Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que
timasiücü quename xiüyarieya.

*Quesusi que mütivaxanetacai müme 'inüaricü
memüte'üquitametetücai*

*(Mateu 23:1-36; Maricuxi 12:38-40; Rucaxi
11:37-54)*

⁴⁵ Mericüsü yunaitü teüteri me'eniecacu
müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete,

⁴⁶ Xequeneyucuerivayurieca müme 'inüaricü
memüte'üquitamete vahepaüsita, müme müvanaque
'etütüme me'anacatütü memeu'uvanicü, müme
memeunaqui'a vaürisica memüpitüarienicü
quiecari hixüapa, teüteri vahüxie memüyeyaxecü

tuquita, quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, müme vahepaüsita.

⁴⁷ Müme viyurasixi vapini mepütevarutixütüiri, 'emeteheutevitü neneviericü para mücamasiücünicü que memüteyurie. Müme vahesie masi yemecü tinahüivani.

21

*Viyura tumini que müti'atüiri Cacaüyari
(Maricuxi 12:41-44)*

¹ Mericüsü heutaniereca nivaruxeiya xicusixi yu'imiquieri meheucaxürövame tumini cacuniyarisie tuquita.

² Hicü 'uca tiuxei cünaya mumü tuminicü mümavecai mana heicaxürövame huta senitavuyari.

³ Müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'icü viyura tuminicü mavetü cacunisie neicaxürieni vaücava, müme yunaitü 'esiva xeicüa meneicaxürieni.

⁴ Müme yunaitü yuhayevame meneucaxürieni Cacaüyarisie mieme 'imiquieri. 'Icü 'uca yuhaveri mieme püta neucaxürieni cümana mütiyumicuacai naimé.

*Quesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que mütica'unarieniquecai 'arique
(Mateu 24:1-2; Maricuxi 13:1-2)*

⁵ Mericüsü hipatü tuqui 'amüpa hepaüsita metenicuxatacaitüni, que mütiqemaritüariecai tete visi 'anenemecü mavari visi 'anenemecü. Müpaü niutayüni Quesusi,

⁶ Xepixeiya 'icü. Tucari canaye'amücü quepau-
cua tete pücacu'eiriva yuheima 'atetü. Naitü
püca'unarieni.

*'Inüarite que mütimasücüni taparirümecacu
(Mateu 24:3-28; Maricuxi 13:3-23)*

⁷ Müme müpaü metenita'ivaviya, Ti'üquitame,
quepauca müpaü pütüyüni que pemaine. Tita
ti'inüaritüni quepauca maye'aximeni.

⁸ Hicü müpaü niutayüni, Xequeneyu-
cuerivayurieca capa xeheuyexüriyanicü.
Yümüretü mecani'axüacuni, quename nehesüa
memiemete me'utiyuatü, Ne necanihücütüni
me'utiyuatü, Tucari canaye'aniri me'utiyuatü.
Va'utüma xepücahecücani.

⁹ Quepauca cuyaxi xemüva'enieni
meyucuitüveme, quepauca xemütetamarieni
memanucu'uiximecü cuyacü, xepüca'atixürüveni
maricacü. Neuyeveca müpaü mütüyünicü meri,
peru 'acuxi cuitü pücatapare.

¹⁰ 'Ana müpaü tinivarutahüave, Nuivarite
mecaniyeha'acuni mevacuicutü hipame
nuivarite. Xexuime cuieyarisie quiecatari
mepüyeha'ani hipame cuieyarisie miemete
mevacuicutü.

¹¹ Cuie carima canitayüamücü, xexuime
quiecariyarisie haca canitavemücü vaüca
cuiniyata. 'Inüari mamarivaveme muyuavisie
mexeyatü, mecanimariusiecacuni.

¹² Yacatiyüvecacu cuxi, mepüxetiviya
xeme, mepüxe'anuyeveiya. Mepüxeyetüani
tuquiteta, casariyanata xemanutaxüriyanicü.

Xepanuhapaniexüani te'aitamete vahüxie 'isücate vahüxie nehesüa xemümiemetecü.

13 Müpäü xe'itüarieme xecaniyüvavecuni xemütehecüatanicü.

14 'Ayumieme yu'iyari xequeneseiriyani, xetivi-yarieme xepücayu'iyaritüaca que xemutiyuaneni.

15 Ne püta temaivavemete necanixe'ayeitüamücü, xemütiniunicü. 'Ayumieme yunaitü memüxe'aye'unie mecaniyutatexicuni mexe'a'ivacutü mexeniuquimacutü.

16 'Asita xe'uquiyarima xe'ivama xemarema xehamicuma mecanixeyetuacuni. Hipame xeme mepüxecuini.

17 Yunaitü mecanixe'uxive'eriecacuni nehesüa xemümiemetecü.

18 Peru ni xei cüpayari pücaheuyeveni xemu'usie mieme.

19 Xete'uca'enivatü tucari xecaniyupitüacacuni.

20 Quepauca xemüvaxeiya cuyaxi Querusareme 'aurie meyucuxeürieximecacu, 'ana müpäü xecatenimaicacuni maye'aximecü quepauca 'acumavetü mayani.

21 'Ana müme Cureya cuieyarisie meme'uvani meque'uyuta'unaxüani hürisie. Müme quiecarisie memütiteni mequevayecüni. Müme yeuta meme'uvani mepücaeutahaxüani quiecarisie.

22 Mücü tucarisie heiseriemecü mepüte'apiniyarieni quiecatari, 'ana cati-naye'amücü naitü que müre'uxa.

23 Xüa 'ui müme memuhuca müme memütesisitüani mücü tucarisie. 'Uximatüarica canitavemücü cuiepa, haxüa canitixuaver-imücüta 'icü teüteri vahepaüsita.

24 'Ixiparacü menitacui'ivacuni, yunaimen uivarite vahesüa mecananuhapaniecuni vaüriyarica. Nuivarite memücatateüterima mepütetürücariya Querusaremesie mexi vatucari cataparive.

Yuri Tevi que mütinuani

(Mateu 24:29-35, 42-44; Maricuxi 13:24-37)

25 'Inüarite pütixuavere tausie mesasie xuravesixi vahesie. Cuiepa meta nuivarite mepü'iyarixitüariECA meyhiverietü, 'asimecatemaitü que memüteyurieni, haramara hamevari que mütiyuane, müpaü meteyumaitü.

26 Maricacü teüteri mepü'amüxüani mehe'erivatü cuiepa memütama que memü'itüarieni. Taheima miemete türücavimete mepütayuitüarienita.

27 'Ana Yuri Tevi que nemütiteva mecanenixeiyacuni haisata ne'acamieme netürücaüyetü cui nexavatütü.

28 Yatisütüarieximecacu xequeneutineniereni 'aixüa xequeteneyumaica. 'Ana paye'aximeni quepaucua xemütixünarieni.

29 Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, Xequeneu'ixüari pini ya naimen cüyexi.

30 Quepaucua mütixavata, xe'i'ixüarietü yücümana xepütemaica tasüari 'auracacutüca.

31 Xemeta yaxaicüa, quepaucua xemixeiya 'ipaü yüaneme, xequetenemaica maye'aximecü Cacaüyari misütüanicü ti'aitatü.

32 Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, hicü miemete mepücatixüni mexi ca'aye'ave naitü.

³³ Muyuavi cuie naitü canitixümücü, peru neni-uqui pücaxüni.

³⁴ Xequeneyü'üviyani capa xe'iyari 'u'itutuperecü xecu'ixüaratüvecacu xetarüvecacu cuiepa mieme tucariçü xeyu'iyaritüacacu. Xüca müpaü xeteyuricaque, 'iya tucari yapaucua püxe'axe

³⁵ viniyaripaü. Mücü tucarisie menita'axiyariecuni yunaitü cuiepa memütama naisarie.

³⁶ Xequenayeneniereni 'aixüa, yuheyemecü xeyunenevietü para xemüyüvavenicü, Yuri Tevi hüxie xemaye'axüanicü xetavicueme 'uximatüaricasata 'umüramie.

³⁷ Mericüsü tucariçü tuqui 'amüpa curaruyarita niuyeicacaitüni ti'üquitatü. Tücaricü vayeyeicatü Huriva Macu'u yemuriyarisie nehupucaitüni.

³⁸ Yunaitü teüteri yuimuana meni'axecaitüni hesüana me'i'enienique tuquipa.

22

Que memüte'imieniquecai Qesusi

(Mateu 26:1-5, 14-16; Maricuxi 14:1-2, 10-11; Vani 11:45-53)

¹ Mericüsü 'ixüarari canahurare quepaucua pa mücacuxanariyarie memücuacai mehe'erivatü Ca-caüyari que mütiवारuhayevaxü vateüterima.

² Hicü mara'acate memühüritüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai metenicuvautüvecaitüni que memüte'imieniquecai memüvamacarücaicü teüteri.

3 Hicü Cauyumarie niviya Cura 'Isicariuti-tanaca. Mücü Tamamata Heimana Yuhutame canixevitütücaitüni.

4 Heyaca mara'acate memühüritüariecai vahesüa vacuyaxima vahesüa, metenicuxatacaitüni que mütiyayetuirieniquecai.

5 Müme meniyutemamaviecaitüni. Mepuyuenie müpaü me'utiyuatü quename tumini me'i'ütüaniquecai.

6 Mücü 'iyarieya ya'anecacu tinicuvaunecaitüni quepaucua 'aixüa müyüniuecai müvayetuirienicü teüteri 'ameca'u'uvacacu.

*Ti'aitame Icuaiya que mütiu'aisie 'inüariyari
(Mateu 26:17-29; Maricuxi 14:12-25; Vani
13:21-30; 1 Curinitutari 11:23-26)*

7 Mericüsü Pa Mücacuxanariyari tucariyari naye'ani. 'Ana peuyeveci memüvacuinicü muxasi türixi 'ixüararicü.

8 Hicü Qesusi nivarutanü'ani Pecuru Vanimame müpaü haitü, Xequenehu 'aixüa xequeneyuri 'ixüarari 'icuaiyari, temütecuanicü.

9 Müme müpaü metenitahüave, Haque masihenaque 'aixüa temeiyurienicü.

10 Müpaü tinivarutahüave, Camüsü xeheutahaxüaximecacu quiecarisie 'uqui nixe'anucunaquimücü ye'ü 'ahanatü hecuhanüca. Mücü xequenanuveiya quita haque meuhani.

11 Müpaü xepüteheitahüave muva quiecame, Ti'üquitame müpaü pümarahüave, Hipatüte haqueva qui müme nemütiva'üquitüa nehamatü 'ixüarari 'icuaiyari temütcuanicü.

12 Mücü qui taüta xeheutivitüme canix-exeisitüamücü hipame qui 'amüyeva naitü 'ureyepicame. Muva 'aixüa xequeteneyuri.

13 Hicü menecüne, meneitaxeiya que mütivarutahüavixü. Muva 'ixüarari 'icuaiyari 'aixüa meniuyurieni para meme'erivanicü Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima.

14 Hicü 'aye'acu mexa 'aurie nayerüni, nü'arisixi yunaitü.

15 Hicü müpaü tinivarutahüave, Cuini mieme nepihive'eriecai xehamatü 'icü 'ixüarari 'icuaiyari nemücuanicü necaticuinivetü cuxi.

16 Yanepütixecühüave, tavari 'icü nepücacuani mexi ca'aye'ave tita 'ixüarari mütü'inüariyari Cacaüyari ti'aitametücacu.

17 Hicü tecüxi 'anuhanaca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari müpaü niutayüni, Xequenanuhani 'icü, yuxexütü xequenanutü'inüataxüa.

18 Yanepütixecühüave, ni hicü ni 'uxa'atüni varie tavari nepüca'enu'ieni caxie hayari mexi ca'aye'ave Cacaüyari misütüanicü ti'aitatü.

19 Hicü pa 'anu'üca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari 'ititaraca nivarumini müpaü 'utaitü, 'Icü caninevaiyaritüni xehesie mieme müyetuiyani. 'Ipaü xequeteneyurieca xemünesi'a'erivanicü.

20 Yaxeicüa tiniuyurieni tecüxi hepaüsita mete'ucuacu müpaü 'utaitü, 'Icü tecüxita mieme türatu hecuame canihücütüni nexuriyacü, müseiriyurieni xehesie mieme que mütitayeuriyani.

21 Perusü que mü'ane münesiyetuani 'ena paca, mamaya mexasie pama haque nemaca.

22 Yuri Tevi que nemütiteva, necaniyemieni

nemümierenicü, que müti'aisie yamütiyünicü, perusü xüa 'ui que mü'ane münesiyetuani.

23 Müme menisütüani niuqui mexüatüatü que mü'ane müme müxatacai quename müya tiyurieniquecai 'utaitü.

Ti'uximayatü hipame vahesie mieme, ve'eme que mürayani

24 'Anata müme me'ütesatü menayu'iva que mü'ane müme masi müve'emetücai.

25 'Iya müpaü tinivarutahüave, Nuivarite teva'aitüvamete meteniva'uxitüaca mete'aitatü, müme heiserie memexeiya vahepaüsita quename 'aixüa meteyuruvamete metenyuterüvani.

26 Xeme püta müpaü xepüca'yüaca. Masi que mü'ane xeme müve'eme, mücü que mü'ane masi mühecuapaü queyüaneni. Que mü'ane mütixe'aitüa, mücü que mü'ane xehesie mieme müti'uximayapaü queyüaneni.

27 Que xetecu'eriva, que mü'ane masi püve'eme, que mü'ane quiecametütü müticua'a, que mü'ane miparevie timicuatü, mücü nusu püve'eme. Xüari quiecame masi püve'eme. Perusü ne xesata nepuyeica xehesie mieme neti'uximayatü püta.

28 Xeme nehiesie xecateniviyacaitüni xecatehayevatü ne'inüasiencacu.

29 Ne'uquiyari que münetiucaye ti'aitame nemayanicü, neta yaxaicüa te'aitamete necanixecayasamücü.

30 Nehamatü xecatenicuaicuni xeteni'ieconi mexa 'aurie ne'acaima neti'aitametücacu. 'Isücate xecanacünicuni, 'uvenisie xe'ayaheme xecateniva'aitüacacuni teüteri tamamata heimana yuhutame nuivarite 'Ixaherisie memüyecü.

Quesusi que mutayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü (Mateu 26:31-35; Maricuxi 14:27-31; Vani 13:36-38)

³¹ Neuxei Simuni, yumarima 'aixüa. Cauyumarie püxevacai, püxeta'inüata, püxeticase türicupaü.

³² Ne masi nepünetanenevie 'ahesie mieme pemücatihayevacü yuri peti'erietü. 'Ecüta quepaucua pemütihayeva peheuyevasetü quenivatuicani 'a'ivama.

³³ Mücü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, nepünevaüriya 'ahesie nemütiviyanicü sepa nemanutahüiyani sepa nemumierieni.

³⁴ Rehüave, Pecuru 'acu, müpaü nepümaticühüave, vacana catahivavecacu cuxi hicü, 'ecü haicacüa pecani'acu'imavamücü, quename pecanesimate pe'utaitü.

Que mutayü 'aye'aximecacu

³⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Quepaucua nemüxeheutanü'axüa cüsiuri xerai cacai xecate'upicame, tixaü xeteheuyehüacai 'acu. Müme Tixaüsü meniutiyuani.

³⁶ Müpaü tinivarutahüave, Hicüsü püta müpaü pücatiyüni. Que mü'ane cüsiuri mexeiya que-heihurieni, xerai meta yaxaicüa. Que mü'ane mücaheixeiya cuya cusiraya yü'ücaru que'utuani que'inaneni.

³⁷ Yanepütixecühüave, peuyevese nehesie maye'atüarienicü müpaü que müre'uxa, 'Inüari niuquiyari sanamete vahepaü niu'itüarieni que müranuyüne. Naitü nehepaüsita que müre'uxa canaye'atüarieximeni.

38 Hicü müme müpaü meniutiyuani, Ti'aitame, neuxei cusirate 'uva hutatü. 'Ariri, tinivacühüaveni.

*Quesusi que mütiyutanenevie Quetisemanisie
(Mateu 26:36-46; Maricuxi 14:32-42)*

39 Mericüsü vayeyaca neyani haque me'axecai Huriva Macu'u yemuriyarisie. Teyü'üquitüvamete meniveiyacaitüni.

40 Hicü muva heta'aca müpaü tinivarutahüave, Xequeneyunenevieca, capa xe'uta'isiparienicü.

41 Hicü yuxaüta yerümütü yateva niuyani manucateisie tete que mürehüiva yacütütü. 'Utitudunumaqueca niyutanenevieni

42 müpaü 'utaitü, Ne'uquiyari, xüca pe'avaüriyani, 'icü tecüxi quenanuhani cuerietü yanemüca'itüarienicü. Masi que münetinaque ne pücatixaü, que matinaque 'ecü püta yaquetiuyüni.

43 Hicü niuqui tuayame masiücütü nayuyeitüani taheima mieme 'itürücarikatü, nixeiya.

44 Hicü cui yüanetü hivericacü, masi cuini mieme yutatuatü niyuneneviecaitüni. Cuaxiyaya xuriya suniriyaripaü cani'anenekaitüni cuiepa caxürüvetü.

45 Mericüsü yutanenevieca 'anucuqueca teyü'üquitüvamete vahesüa nuaca mana nivarutaxeiya mecusume hivericacü.

46 Müpaü tinivarutahüave, Titayari xetecusu. Xequenanucu'uti xequeneyunenevieca capa xe'uta'isiparienicü.

*Quesusi que mütiuviyarie
(Mateu 26:47-56; Maricuxi 14:43-50; Vani 18:2-11)*

47 Mericüsü 'utaniucacacu cuxi yumüiretü teüteri meniu'axüani. Xevitü nivaravitücücaitüni Tamamata Heimana Yuhutame vahesie miemetütü Cura titevatü. Quesusi 'aurie niutaqueni i'isenique.

48 Peru Quesusi müpaü tinitahüave, Cura, penesi'iseme penetiyetuanı Yuri Tevi que nemütiteva.

49 Teüterimama metemarietü que mütiyüni quecai müpaü meniutiyuani, Ti'aitame, tacusiracü tete-tacuini.

50 Xevitü müme nicuva tevi mara'acame mühüritüariECAISÜA mieme müti'uximayatametücai. Nacaya naviteni serietana mieme.

51 Peru Quesusi müpaü niutayüni, 'Ari xequeteneuhayeva. 'Imayüaca nacaya nenayehüani.

52 Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave mara'acate memühüritüariECAI cuyaxi tuquipa miemete 'uquiravesixi memeyecü me'iviyaque, Cari xepeyecü cusirate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, tinavayamepaü que mütiyiviyarüva.

53 TucariCü xehesüa ne'uyeicacacu tuquipa xepücanesi'umayüa. Peru 'icü xetucari canihücütüni yamütiyünicü, Yüvicame heiserie pexeyia hicü.

Pecuru que mütiyucu'imavacai, Nepüca'imate Quesusi 'utaitü

(Mateu 26:57-58, 69-75; Maricuxi 14:53-54, 66-72; Vani 18:12-18, 25-27)

54 Mericüsü me'iviyaca meneivitüni. Mara'acame mühüritüariECAI quita meni'atüani. Pecuru yateva niveiyacaitüni.

55 Tacua hixüapa me'utinaicu me'utiyaxecu Pecuruta niutayerüni va'aurie.

56 Hicü xevitü 'üimari mana müti'uximayacai 'ixeyiaca hecüaripa 'ucaime 'ixeyatü müpaü niutayüni, Cari 'icüta hamatüana niuyeicacaitüni.

57 Mücü niyucu'imavacaitüni müpaü 'utaitü, 'Uca 'acu, nepüca'imate.

58 Yareutevitüta xevitü 'ixeyiaca müpaü tiutayü, 'Ecüsü xevitü müme pecanihücütüni. Pecuru müpaü tiutayü, Que cüxipa ne nepücahücü.

59 Hicü xei hurayari 'aye'acu yacütüniquetü xevitüta heiseriemecü müpaü niutayüni, Masi 'icü hamatüana niuyeicacaitüni, pücarereyatanaca.

60 Pecuru raine, Quetütüri, ne 'asinepücatimate que pemaine. Yapaucua haniucacacu cuxi vacana niutahiva.

61 Ti'aitame ta'aurie 'aveca neutaniere Pecuru xeyatü. Hicü Pecuru Ti'aitame niuquieya na'erivacaitüni que mütitahüavixü, Vacana catahivavecacu cuxi hicü, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani quename pecanesimate pe'utaitü.

62 Vayeyaca niutasuani cui yuhiverietü.

Quesusi que mütinanaimariecai que müticuveivacai (Mateu 26:67-68; Maricuxi 14:65)

63 Hicü 'uqusi Quesusi memü'üviyacai meninanimacaitüni. Menicuvayacaitüni.

64 Meheitinaca menicu'ivaviyacaitüni yame'utiyuatü, Cari Cacaüyarisüa mieme pepütixaxatame. Quetaneutaxatüa, quepaicü masicuvaya.

65 Vaüca masi metenicühüavecailüni 'axa me'utiyuatü.

Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie
(*Mateu 26:59-66; Maricuxi 14:55-64; Vani 18:19-24*)

⁶⁶ Mericüsü 'ucatarecu teüteri va'uquiyarima meniyucuxeürieni mara'acate memühürütüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai. Meni'atüani memayuxeüriecaisie.

⁶⁷ Müpäü metenitahüave, Que mü'ane heiserie mupitüarie xüca pehücütüni 'ecü pecürisitütütü, yaquetatineutahüavi. Müpäü tinivaruta'eiya, Xüca yanetixehahüavenique yuri xepücaneteta'eririeniqueyu.

⁶⁸ Xüca nexecu'ivaviyanique xepücanesiha'eiyaniqueyu, xepücanesixünaqueyu.

⁶⁹ Peru hicüri 'uxa'atünita Yuri Tevi que nemütiteva Cacaüyari mütürücaüye serieta nepacani.

⁷⁰ Yunaitü müpäü metenicühüaveni, 'A, 'ecü xeni Cacaüyari petinu'aya. Tivarahüave, Xeme müpäü xeputiyua, ne nepühücü.

⁷¹ Müpäü meniutiyuani, Que cuxi tetevareuyehüva tehecüatamete. Tamesietü tepi'eni tetana mieme.

23

Quesusi que mütiutahüavarie Piratu hüxie
(*Mateu 27:1-2, 11-14; Maricuxi 15:1-5; Vani 18:28-38*)

¹ Hicü yunaitü mepanucu'ui meneihana müta'ivaviyarienicü Piratusüa.

² 'Ana menisütüani me'ixanetatü müpäü me'utiyuatü, Te'icu'ivaviyatü 'ipaü tecatenimaica, cuamanarica vevietü tiniva'üquitüaca tateüterima,

nivanenaca memücateyutuanicü Sesaxi
cuviyexunuya tuminieya, müpaü canaineni
quename heiserie 'upitüarie Cürisitütütü, ti'aitame
yuxatatü.

³ Hicü Piratu müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü
Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame petihücü.
Tita'ei, 'Ecüsü müpaü pecanaineni.

⁴ Hicü Piratu müpaü tinivarutahüave mara'acate
memühüritüariecai, teüteri memüyucuxeürie,
Que nemütimate, tixaü pücareuyevese 'icü tevi
müxanesiecacü.

⁵ Müme masi cuini mieme menicu'imavacaitüni
yame'utiyuatü, Canivaxamurieneni teüteri,
ti'üquitatü naisarie Cureya cuieyarisie, Carereya
cuieyarisie heisütüaca 'uvapaita.

Quesusi que mütiutahüavarie Herurexi hüxie

⁶ Mericüsü Piratu 'u'enaca nicu'ivavacaitüni
xüca Carereyatanaca hücütücaitüni tevi.

⁷ TiutamariECA Herurexi mehüritüariecaisie
müquiecametücaicü, hesüana neinü'ani, Herurexi
Querusaremesie muyeicacaicü 'ana.

⁸ Mericüsü Herurexi Quesusi xeyiatü
niyutemaviecaitüni vaüca. Müixa nix-
eiyamücücaitüni mü'enacaicü hepaüsitana.
Müpaü tinicu'erivacaitüni, Quesusi tixaütü
mütiyurieniquecaicü 'inüari, 'ixeyamütü.

⁹ Vaüca niuqui nicu'ivaviyacaitüni, 'iya 'asi-
care'eiyacacu.

¹⁰ Peru mara'acate memühüritüariecai müme
'inüaricü memüte'üquitametetücai yunaitü meca-
niu'axüani, carima menixanetacaitüni.

¹¹ 'Ana Herurexi yucuyaxima vahamatü meni-
tave'eriecaitüni me'inanaimatü. 'Ixuriqui visi

mü'aneçü me'itiquemaritüaca tavari meneinü'ani Piratusüa.

¹² Mücü tucarisie Herurexi Piratu meniyutemaviecaitüni. Mepayuca'uniecai müixa, 'anaque 'aixüa mepüteyuxeiyacai.

'Isücame que mütiuta'aitaxü, Qesusi mümierienicü (Mateu 27:15-26; Maricuxi 15:6-15; Vani 18:39-19:16)

¹³ Hicü Piratu varucuxeürieca mara'acate memühüritüariecai 'isücate teüteri yunaime,

¹⁴ müpaü tinivarutahüave, Nehesüa xepi'atüa 'icü tevi, quename cuamanarica vevietü tiva'üquitüa teüteri xe'utiyuatü. Camü, xehüxie ne'ita'ivaviyaca ne, que nemütimate, tixaü pücareyevese 'icü tevisie mürahüiyanicü que xemüte'ixaneta.

¹⁵ Herurexita yaxeicüa niutayüni, nex'e'utanü'acu hesüana tavari neh'esüa caneyenü'aniri. 'Asipücatiuyuri hesiena mütinaquenicü mümierienicü.

¹⁶ 'Ayumieme nepütita'aita mücuveiyaxüanicü, 'arique nepixüna.

¹⁷ Mericüsü 'ixüararipa neyevyecaitüni xeime müvaxünirienicü 'anutahüiyacame.

¹⁸ 'Ana yunaitü 'axeicüa meniutihiva müpaü me'utiyuatü, Quenemi'a 'icü, quetaneuxüniri Vax-avaxi püta.

¹⁹ Mücü müyumieneçacü quiecarisie, xeime mümicü, casariyanata nanutahüiyacaitüni.

²⁰ Piratu tavari nivarutahüave, Qesusi xünamütü.

²¹ Müme masi meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Curuxisie quenecavi, quenemi'a.

22 Hairieca müpaü tinivarutahüave, Titayaricutaxi, quecuta tiuyuri 'icü. Que nemütimate ne, tixaü pücareuyevese mümierienicü. 'Ayumieme cuveyaxüayu nepixüna.

23 Müme masi carima menivaviriecaitüni curuxisie mümierienicü. Teüteri, mara'acate memühüritüariecai hivaricü mene'iva.

24 Hicü Piratu müpaü tiniuta'aita yamütiyünicü que memüte'ivautüvecai müme.

25 Nixüna que mü'ane memüvaucai, que mü'ane manutahüiyacai casariyanata müyumienecaicü xeime mumicü, Qesusi püta neyetuani yamüranayeyanicü que mütivanaquecai.

Qesusi que mütiucaviya curuxisie, que mütiümierie
(*Mateu 27:32-44; Maricuxi 15:21-32; Vani 19:17-27*)

26 Mericüsü mehevitütü me'imienique, meniviya xeime Simuni titevacame Sirenetanaca. Mücü xaüsie heyeyaca, quiecarisie ni'aximecaitüni. Menititütüani curuxi Qesusi 'utüma menütünicü.

27 'Ana yumüiretü teüteri meniveiyacaitüni, 'ucari meta me'utisuatü me'isuariviyatü.

28 Hicü ta'aurie 'aveca müpaü Qesusi tinivarutahüave, Xeme 'ucari Querusaremetari xepüca'utisuanani nehepaüsita. Yuhepaüsita püta yunivema vahepaüsita xequeneutisuanani.

29 Tucari canaye'amücü quepaucua müpaü memutiyuaneni, müme memüca'yüvave türi memüvarexeiyanicü, müme 'aixüa mepü'itüarie, müme memücatinivevave müme memücatesisitüavave, 'aixüa mepü'itüarie müme.

³⁰ 'Anari menisutüacuni müpaü mete'icühüavetü hürü, Taheima quenanaxürü, müpaüta meteni-vatahüavicuni yemurite, Xequetaneuti'avieta.

³¹ Hicüpaü xüca meteyurieni cüye yuricacu, quesü tiyüni tavayu.

³² Hipatüta yuhutatü mepehapanie 'axa teyuruvamete memücüi'ivacü hepaüna.

³³ Mericüsü quepaucua memü'axüa Müqui Mu'uya Manüve müracutevasie, mana curuxisie menitivieni. 'Axa teyuruvameteta menivarutivütüani, serietana xeime 'utatanata xeime.

³⁴ Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Ne'uquiyari, quetinivareuyehüvirieca. 'Asimepücatemate que memüteyurie.

'Ana cuyaxi meniyuta'iva 'ixuriquiteya meyu-tahuritüanique.

³⁵ Teüteri mana meniti'ucaitüni metanenieretü. 'Isücate menitave'eriecaitüni müpaü me'utiyuatü, Hipame niu püvavicueisitüacai, yücümana queyutavicueisitüani xüca 'acu hücütüni que mü'ane Ca-caüyari heiserie mipitüa Cürisitütüme, que mü'ane manayexeyarie xüca hücütüni 'icü.

³⁶ Cuyaxita yaxaicüa meninanimacaitüni me'axetü masina me'l'itüatü

³⁷ müpaü me'utiyuatü, 'Ecü Huriyusixi tiva'aitüvame xüca pehücütüni, quene'atavicueisitüa.

³⁸ Mücü meta, xapa mu'uya heima meneimani, 'ICÜ HURIYUSIXI TIVA'AITÜVAME CANIHÜCÜTÜNI 'anuyüneme Cüriyecusixi Xumatari Hepürayusixi teüteriyari vaniuquicü 'aye'uxame.

39 Hicü 'axa teyuruvamete mana memutivücai xevitü 'axa tinicühüavecaitüni, müpaü 'utaitü, Cari 'ecü peccaticürisitu. Mericüte, quene'atavicueisitüa, tameta quetaneu-tavicueisitüa, ticühüavetü.

40 Xevitü püta tapa mutiviecai nitatieni müpaü 'utaitü, Cari 'ecü Cacaüyari peccatimacaxe sepa hepaüna pemü'itüariene yaxaicüa petiutahüavarioca.

41 Peru caniheiserietüni tahesie que mütiunaquixü, que müreyevese xaicüa tepü'itüarietüve yatemüteyuricaicü. 'Icü masi tixaü 'asipücatiurieve.

42 Müpaü niutayüni, Qesusi 'acu, quenena'erivani quepauca pemunuani ti'aitame pehöcütütü.

43 Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, höcütütü nehösüa pepeyeicani visi müracu'anesie.

Qesusi que mütiyetua yu'iyari

(Mateu 27:45-56; Maricuxi 15:33-41; Vani 19:28-30)

44 Mericüsü tuca naye'ani. Mana cuiepa nacuyüre naisarie cüa caviecacuque.

45 Tau 'uyürecu 'ixuriqui meuviecai tuqui 'amüpata hixüata nisane.

46 Hicü Qesusi carima 'utahivaca müpaü niutayüni, Ne'uquiyari, ne'iyari nepümasihüritüa. Müpaü 'utayüca yu'iyari niyetuani.

47 Hicü cuya mühüritüariocai 'unieroca que mütiuyü 'aixüa niutayüni Cacaüyari hepaüsita müpaü 'utaitü, Xüari 'icü tevi heiserie pexeyacai.

48 Yunaitü teüteri menenierenique memüyucuxeürie, me'uneniereca que mütiuyü, yu'utüma menecüne yutavisie meyucusunatü hivericacü.

49 Peru yunaitü memimaicai mana meniti'ucaitüni yateva. 'Ucari meta hamatüana memeyecü Carereyasie, müme mana meniti'ucaitünita menenieretü.

Quesusi que mütiuteuqui

(Mateu 27:57-61; Maricuxi 15:42-47; Vani 19:38-42)

50-51 Mericüsü tevi 'aniuyeicacaitüni Cuse titevatü. 'Isücate canixevitütücaitüni, 'aixüa pütiuca'iyaricai heiseriemecü yapüticameicai. Mücü yapüca'anecai que memüteyu'eni que memüte'uyuri. 'Arimateya caniquiecametücaitüni Cureya cuieyarisie, yuri tini'eriecaitüni ta'icuevatü Cacaüyari misütüanicü ti'aitatü.

52 Hicü Piratusüa nuaca nitavavirieni Quesusi caxarieya.

53 Hecacueca nicu'eima rinu 'ixuriquiyaricü, neicuteucu teuquiyapa 'aitüa müvaye'inieriesie haque tevi hasuacu mücaheutatequievesie.

54 Mericüsü püpienixitücai 'ana, 'uxipiya tucari püsütüariximecai.

55 Meneiveiya 'ucari Carereyasie memeyecü 'utümana. Menixeiya teuquiya, caxarieya mete'uxei que mütiuteque.

56 Yu'utüma mehecüneca 'aixüa meniyurieni visi mu'üa mixaxi nücame 'uhaye.

Mericüsü 'uxipiya tucarisie mecani'uxipiecaitüni 'aisica que maine.

24

*Que müranutanierixü 'umierieca
(Mateu 28:1-10; Maricuxi 16:1-8; Vani 20:1-10)*

¹ Perusü ximeri cuitü, teuquiyapa meniu'axüani semana mexüacame tucarisie visi mu'üa me'ahapatü memicuxeüri.

² Hicü tete meniutaxeiya heuhüiyacame quitenie meucatei.

³ 'Umeheutahaxüaca teuquiyapa, mepüca'itaxei Ti'aitame Qesusi caxarieya.

⁴ 'Asimepücatemaicai que memüteyurieniquecai müpaü mütiuyücü. Hicü 'uquisi yuhutatü va'aurie meniuti'uni merücavime me'anacatütü.

⁵ Memamacacu cuiepa metihüxima'ucacu müpaü metenivarutahüave, Titayari müquite vasata xete'ivautüve mücü mayeyuri.

⁶ 'Uva pücayecaca, cananucuquetüarieni püta. Xequena'erivani que mütixe'utahüavixü Carereyasie 'uyeicatü cuxi,

⁷ que xemüte'utahüavarie Yuri Tevi hepaüsita, que müreuyevecai müyetuiyanicü 'axa teyurvamete memiviyacü, curuxisie mümierienicü, hairieca tucarisie manucuquenicü que müreuyevecai.

⁸ 'Ana mene'erivani niuquieya.

⁹ Hicü teuquiyapa mevayecüneca menecüne. 'Icü naime metenivarutaxatüani Tamamata Heimana Xeime, hipameta yunaime.

¹⁰ 'Ucari Mariya Mararatanaca, Vana, Mariya Cacuvu müvarusieyatücai metenitetevacaitüni. Hipatüta vahamatü memu'uvacai 'ucari yunaitü yametenivarutaxatüani nü'arisixi.

11 Peru müme yacü me'utiuyaneme meni'eriecaitüni metecuxatacacu, yuri mepücatevaruta'eriri.

12 Perusü Pecuru caneyani teuquiyapa 'unausarümetü. 'Anahuca nixeiya 'ixuriqui mana 'acateme 'uyemaveme. Yuquie neyani vaüca 'iyarixietü que mütiunierixü hepaüsita.

Que memüte'ixei, 'Emau huyeyari 'utüa me'uyehutü

(Maricuxi 16:12-13)

13 Mericüsü mücü tucarisie yuhutatü müme huyeta menecüne, quiecarisie meneta'axüaniquecaitüni 'Emau müracusevasie. Qerusareme nehuracaitüni, yanetevacaitüni tamamata heimana huta quirumeturuyari xeicüa.

14 Metenicuxatacaitüni naitü que mütiuyü hepaüsita.

15 Mericüsü metecuxatacacu niuqui mexüatüacacu Qesusitütü nivaranucu'axe me'uhucacu. Vahamatü niumiecaitüni.

16 Mepücapitüariecai memeitimanicü.

17 Müpaü tinivarutahüave, Que titita 'icü niuqui xemüxüatüa xe'uhutü. Titayari xeteyuhiverie. Müme mana meniuti'uni me'ayexüxünitü yühüxie.

18 Xevitü müme Cüreupaxi müтитеvacai müpaü tinitahüave, Cari 'ecü 'asipepücatimate Qerusareme que müreyü tacai 'atu. 'Asita cücamete müpaü mepütemate.

19 'Iya müpaü tinivacühüaveni, Que reyücuta. Müme müpaü mete'itahüavixü, Qesusi Nasaretitanaca, que müranayetüa pecatimate. Mücü 'uqui Cacaüyarisie mieme

catinixaxatametücaitüni. Que mütiyurienecai que müticuxatacai, canitürücaüyecaitüni Cacaüyari hüxie yunaime teüteri vahüxie.

20 Tamara'acate memühuritüarie ta'isücateta meniyetuani hesiena mürahüiyanicü mümierienicü, 'arique curuxisie mepeimie.

21 Tamesietü tecanita'icuevacaitüni yuri tete'erietü 'iya mühücütücaicü que mü'ane mütasitixünaquecai 'Ixaherisixi teüteriyari. Mücü meta, haica tucari caniyuriecari hicü, müya reyücu.

22 Süricüte, 'ucari tasata miemete mepütasihüxiyatüa hicü. Ximeri vaniu menecücünixüani teuquiyapa,

23 peru caxarieya mepücahexei. Meniu'axüani müpäü me'utiyuatü quename niuqui tuayamete mevarexei metehinüme meyu'erietü. Müme vaniu quename Qesusi 'ayeyuri metenivare-tahüave.

24 'Ana hipatüta tahamatü memu'uva teuquiyapa menecüne. 'Ucari que memaitücatei, müpäü 'aneme mepetaxei, peru Qesusi mepücahexei.

25 Hicü Qesusi müpäü tinivarutahüave, Cari 'asixepücatemate, yu'iyarisie xepu'itutupe, 'acuxi yuri xepücateta'erivave texaxatamete que memütecuxatacaisie naimie.

26 Careuyevecai Cürisitu müpäü müticuinecü, 'arique mücaque visi 'anetü carayaniquecai.

27 'Ana Muisexi xapaya xatatü meri yunaime texaxatamete vaxapa xatatü, nisütüani tivahecüasitüiyatü que müre'ucai hepaüsitana naimie 'utüaricasie.

28 Mericüsü quiecarì haque memeta'axüaniquecai meneta'axüani. 'Iya masi teva niuniecaitüni.

29 Müme cuini mieme meni'iniecaitüni müpaü me'utiyuatü, Tahamatü quene'ahayeva, 'esivatücacu putaicai pacayunirüme. Hicü muva neutahani vahamatü müyuhayevacü.

30 Hicü vahamatü 'ayerüca mexa 'aurie, 'enu'üca pa, 'aixüa niutayüni Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita. 'Ititaraca nivarumini.

31 'Ana vahüxie canenarietü nayani, meneitmani. 'Iya masi camasiücütü nayuyeitüani tavari memüca'ixeyacü.

32 Hicü müpaü meteniyücühüavecaitüni, 'E'e, 'ayumieme ta'iyarisie cuini mieme tepütayetuacai mexi taticuxaxatüvacai huyeta te'uhucacu, mexi tasihecüasitüiyacai 'utüarica que maine.

33 Hicü me'anucu'uca cuitü, Querusareme menecüne yu'utüma. Tamamata Heimana Xeime hipameta menivaretaxeiya meyuxeüriecame.

34 Müme müpaü meniutiyuanecaitüni, Caniyuritüni, Ti'aitame panucuque. Masiücütü nayuyeitüani Simuni 'ixeyacacu.

35 Mümeta metenivarutaxatüani huyeta que müreyü, que memüteheitima pa 'utitaracu.

Quesusi masiücütü que mürayuyeitüa teyü'üquitüvamete memixeyacü

(Mateu 28:16-20; Maricuxi 16:14-18; Vani 20:19-23)

36 Mericüsü metecuxatacacu cuxi, 'iya vahixüata niutaqueni. Müpaü niutayüni, 'Aixüa 'acu.

37 Müme meniutimamani, müqui mexeyame meyu'erietü.

38 Mücüsü müpaü tinivarutahüave, Titayari xeteyuxamurie. Titayari xete'isutüa niuqui xexüatüatü yu'iyarisie.

39 Xequeneu'ixüari nemamate ne'ücate, ne necanihücütüni. Xequeneneumayüa xequeneneuxeiya. 'Iyari 'ume pücahexeiya vai pücahexeiya nehepaü.

40 Müpaü 'utayüca yumamate yü'ücate nivaruxeisitüani.

41 Meyutemamavietü mehüxyatü, cayuri mepü'eriecai cuxi. Hicü müpaü tinivarutahüave, Tixaü xecatehexeiya 'uva ticuaivame.

42 Qesü vaiyari menimini variquime texicamame.

43 'Enu'üca nitacuani vahüxie.

44 Mericüsü müpaü tinivarutahüave, 'Icü niuqui necanixecuxaxatüvacaitüni xehamatü ne'uyeicatü cuxi, müpaü ne'utaitü quename heuyevecai maye'atüarienicü naitü nehepaüsita que müre'uxa Muisexi 'inüarieya niuquiyarisie texaxatamete vaxapasie cuicari xapayarisie ne'utaitü.

45 'Ana va'iyari nivatiyepieni memeitimanicü tita 'utüarica xapayari mütixatacai.

46 Müpaüta tinivarutahüave, Müpaü püre'uxa, que müreuyevecai Cürisitu nehücütütü müya netinicinequecaitüni, hairieca tucarisie nenanucuqueniquecaitüni müquite vasata.

47 Mücü meta, yunaitü nuivarite müpaü mecatenitahüavarieconi, xüca xetehayeva que xemüteyuriecai, xenesihahüavetü que mü'ane nemühücü, xepüteheuyehüviyarieni 'axa xemüte'uyuricü. Querusareme meri, 'ariqueta xaüsie yacatinicuxaxasivamücü.

⁴⁸ Xeme xecanihümetüni xemunenierixü xemi-hecüata 'icü que mütiuyü hepaüsita.

⁴⁹ Ne meta nepütixehanü'airieni tita ne'uquiyari mürainecai mütixeminiqecaicü. Xeme quiecarisie xequeneyuhayevani tucari 'aye'ayuque quepau-cua türücariya xemüpitüarieni taheima mieme, 'anaque xepüvayecüne.

Que müranutitüa
(*Maricuxi 16:19-20*)

⁵⁰ Hicü nivarayevitüni Vetaniya 'aurie. Yumama teicü heseratü niutaniuni 'aixüa memü'itüarienicü.

⁵¹ Mexi müpaü 'utaniucacai vahesüa nayeyani, muyuavisie nanutivitüquieni.

⁵² Müme nenevieri me'ipitüaca Querusareme menecüne cuini mieme meyutemamavietü.

⁵³ Tucaricü tuqui curaruyarita me-niu'uvacaitüni 'aixüa me'utiyuatü Cacaüyari hepaüsita. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

**Cacaüyari niuquieya xapayari türatu hecuame
hepaüsita tati'aitüvame tasivicueisitüvame
Qesusi Cürisitu mi'atüa
New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)
El Nuevo Testamento de nuestro señor y salvador
Jesucristo**

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Huichol

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huichol [hch], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Huichol

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

79690d81-fd4b-51b4-a3a6-712e0fddaca3